

1958/3

36036558
802740033

സദ്യോജ്ഞ സമാഹാരം

5-6

1958

საბჭოთა სამართალი

№ 5-6

სექტემბერი—დეკემბერი
1958 წელი

საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს, პროკურატურისა
და უმაღლესი სასამართლოს
ორთვიური ქუჩნალი

შ ი ნ ა ა რ ს ი

მოწინავე — ვებრძოლთა ლოთობას, როგორც ხულიგნობის მნიშვნელოვან წყაროს . . .	83
ი. ამაშუკელი. მ. დოლიძე — სახელმწიფო-საბუნძალტრო ექსპერტიზა მართლმსა- ჯულების სამსახურში	7
ვ. მაყაშვილი — ქონების გატაცების სახეები საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმ- დებლობის მიხედვით	13
ვ. ხამიატინი — გაომგობანი, რომლებიც გამორიცხავენ ადმინისტრაციული წესით გამოსახლებას	23
თ. ლილუაშვილი — პრეზუმეციის პროცესუალური მნიშვნელობა საბჭოთა სამოქალა- ქო სამართლის პროცესში	27
ა. ფალიაშვილი — კრიმინალისტური ექსპერტიზის დასკვნის კატეგორიულობის და ალბათობის შესახებ	34
ა. ჩიქვანაია — კვოდა ბრალდების საქმეთა განხილვის სასამართლო პრაქტიკა სახალ- ხო სასამართლოში	41

7633

ქართული სამართლის ისტორიიდან

მ. ლეკვეიშვილი — მდივანბეგების სასამართლო კომპეტენცია გვიანფეოდალურ სა- ქართველოში	43
ლ. ლავროვი, ო. ლავროვა — ობივატელის ცხოვრებისეული „სიბრძნე“	52
წინადადებანი ახალი კანონმდებლობისათვის	
რ. ჭოდოშვილი — საკოლმეურნეო საკუთრების დაცვის შემდგომი განმტკიცებისათვის	57
რ. ხომასურიძე — შენიშვნები, რომლებიც შესენებას არ უნდა საჭიროებდნენ	61

საუბრები სახალხო მსაჯულებთან

საუბარი მეოთხე — როგორ საზღვრავს სასჯელს საბჭოთა სასამართლო	64
ვ. ყვანია — გამოჩენილი ქართველი იურისტი	70
ს. ჯორბენაძე — გერმანული ფაშიზმის პირველი სახალხო გასამართლება	74

დანაშაულის კვალდაკვალი

გ. პაპიაშვილი — მკვლელობა საბილიარდოში	79
ბ. ციმაკურიძე, ო. მგელაძე — ფესხაცმლის ქუსლმა დანაშაული გახსნა	84

იურიდიული კონსულტაცია მოსახლეობას	86
სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში	89
ბურჟუაზიულ ქვეყნებში	91
სასამართლო პრაქტიკა	95

СО Д Е Р Ж А Н И Е

	стр.
Передовая — Борьба с пьянством, значительным источником хулиганства	3
И. Амашукели, М. Долидзе — Государственно-бухгалтерская экспертиза на службе правосудия	7
В. Макашвили — Виды хищения имущества по Советскому уголовному законодательству	13
В. Замятин — Обстоятельства, исключющие выселение в административном порядке	23
Т. Лиляшвили — Процессуальное значение презумпции в Советском гражданском процессе	27
А. Палиашвили — О категоричности и вероятности заключения криминалистической экспертизы	84
А. Чикваная — Судебная практика рассмотрения дел частного обвинения в народном суде	41

ИЗ ИСТОРИИ ПРАВА ГРУЗИИ

М. Леквейшвили — Судебная компетенция мдиванбегов в позднефеодальной Грузии	43
---	----

Л. Лавров, О. Лаврова — Житейская „мудрость“ обывателя	52
--	----

ПРЕДЛОЖЕНИЯ К НОВОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ

Р. Чогошвили — За дальнейшее укрепление защиты колхозной собственности	57
--	----

Р. Хомасуридзе — Замечания не нуждающиеся в напоминании	61
---	----

БЕСЕДЫ С НАРОДНЫМИ ЗАСЕДАТЕЛЯМИ

Беседа четвертая — Как определяет наказание Советский суд	64
---	----

В. Жвания — Выдающийся грузинский юрист	70
---	----

С. Джорбенадзе — Первое народное осуждение германского фашизма	74
--	----

ПО СЛЕДАМ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Г. Папиашвили — Убийство в биллиардной	79
--	----

Г. Цимакуридзе, О. Мгеладзе — Каблук обуви раскрывает преступление	84
--	----

Юридическая консультация населению	86
--	----

В странах народной демократии	89
---	----

В буржуазных странах	91
--------------------------------	----

Судебная практика	95
-----------------------------	----

ვეპროლოგი ლოთობას, როგორც ხელიშეწყობის მნიშვნელოვან ნაწილს

კომუნისტური პარტია და საბჭოთა მთავრობა განსაკუთრებულ ზრუნვას იჩენენ მშრომელთა კეთილდღეობისათვის, მათი კულტურული მომსახურებისა და დასვენებისათვის. საბჭოთა სოციალისტური კანონიერება ფხიზლად დგას საბჭოთა მოქალაქის ღირსებისა და უშიშროების სადარაჯოზე.

საბჭოთა სახელმწიფომ თავისი არსებობის პირველი დღეებიდანვე გამოუცხადა გადამწყვეტი ბრძოლა ლოთობასა და ხულიგნობას. 1917 წლის 18 ნოემბერს სახალხო კომისართა საბჭო თავის მიმართვაში მოსახლეობისადმი, რომელიც შედგენილი იყო ვ. ი. ლენინის მიერ, მოუწოდებდა მშრომელებს დაუნდობლად ებრძოლათ ხულიგნების, ლოთებისა და კონტრრევოლუციური ელემენტების წინააღმდეგ.

მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა წყობილების არსებობის პერიოდში მოხდა ძირფესვიანი ცვლილება ჩვენი ქვეყნის ადამიანთა ყოფა-ცხოვრებასა და შეგნებაში, შეიქმნა ახალი მდიდარი სულიერ სამყაროს მქონე ადამიანი, დღემდე მაინც გვხვდება ლოთობის ფაქტები, რაც ერთერთი უპირველესი წყაროა ხულიგნობისა და ყოველგვარი ამორალური საქციელისა.

ამხ. ნ. ს. ხრუშჩოვმა თავის გამოსვლაში 1958 წლის ოქტომბერში კურსკის ოლქის სოფელ კალინოვკის კოლმეურნეების წინაშე ხაზი გაუსვა ლოთობის, როგორც ანტისაზოგადოებრივი გამოვლინების საშიშროებას:

„ლოთობა ანტისაზოგადოებრივი, ზედმიწევნით უცხო მოვლენაა ჩვენი წყობისათვის.

საბჭოთა ადამიანი ყოველთვის გამოირჩეოდა მაღალი მორალით. გაიხსენეთ რამდენი გმირობა ჩაუდენია ადამიანებს, რომელსაც განუცვიფრებია კაცობრიობა. საბჭოთა მოქალაქე გაძოხატავს მგზნებარე სიყვარულს სამშობლოსადმი. შრომა თავისი ხალხის საკეთილდღეოდ — მისთვის ცხოვრების უმაღლესი მიზანია. მაგრამ არ შეიძლება დავხუჭოთ თვალები მასზე, რომ ჩვენს საზოგადოებაში კიდევ გვხვდებიან ლოთები, ქურდები, ავაზაკები. ლოთობა არყევს ადამიანის ჯანმრთელობას. მაგრამ საქმე მარტო ამაში როდია. ლოთი ამახინჯებს ოჯახურ ცხოვრებას, აყენებს ზიანს საზოგადოებას. ჩვენ უნდა გამოუცხადოთ ლოთობას დაუნდობელი ბრძოლა და ბოლო მოუღოთ ამ ბოროტებას“.

ბრძოლა ისეთ სოციალურ ბოროტებასთან, როგორც ლოთობა, უნდა წარიმართოს მთელი ფრონტი. ვარდა მილიციის, პროკურატურის და სასამართლო ორგანოებისა ლოთობის წინააღმდეგ ბრძოლაში აქტიური მონაწილეობა უნდა მიიღონ საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა, კომკავშირმა, პროფკავშირმა და სხვა. ლოთობის წინააღმდეგ საბრძოლველად უნდა აღსდგეს ყველა საბჭოთა მოქალაქე. ლოთობისა და ხულიგნური გამოვლინების ყველა

კონკრეტული შემთხვევა ამ ორგანიზაციების მსჯელობის საგანი უნდა გახდეს. მათ საჯაროდ უნდა დაჰკმონ და შეარცხვინონ ყველა ის პირი, რომელმაც თავისი ლოთობითა და ხულიგნური მოქმედებით უპატივისმცემლობა გამოიჩინა საზოგადოებისადმი. მსხვილ საწარმო-დაწესებულებებში მიზანშეწონილია სისტემატურად გამოდიოდეს სატირული გაზეთი, რომელშიც გაშუქებული იქნება ლოთობისა და ამორალური შემთხვევების კონკრეტული ფაქტები.

ლოთობასთან ბრძოლის წინააღმდეგ აქტიურ მებრძოლთა რიგებში უნდა ჩადგინენ კულტურულ-საგანმანათლებლო ორგანიზაციები, კერძოდ: საქარხნო და სასოფლო კლუბები, საქარხნო და სარაიონო კულტურის სახლები, პოლიტიკური და მეცნიერული ცოდნის გამავრცელებელი საზოგადოება.

საზოგადოებრივ ზემოქმედებას ზოგიერთ ადამიანზე ისეთი დიდი გავლენა აქვს, რომ ეს პირები არჩევენ დაისაჯონ სასამართლო წესით, ოღონდ ნუ შეატყობინებენ საზოგადოებრივ ორგანიზაციას სამუშაო ან სასწავლებელი ადგილის მიხედვით. მაგალითად, მოქალაქე ივანე სერგოს ძე კოტოვმა, სკკ პარტიის წევრმა, ამაერკავკასიის მეტალურგიული ქარხნის კოქსიმიური საამქროს ცვლის უფროსმა, მთვრალ მდვომარეობაში საჯაროდ, უცენზურო სიტყვებით მიმართა მილიციის მუშაკებს ქანდაურაშვილს და სიუკაევს. კოტოვმა აღიარა მის მიერ ჩადენილი წვრილმანი ხულიგნობა და ითხოვდა დაედვათ მისთვის ჯარიმა ან სხვა რაიმე სასჯელი, ოღონდ ნუ აცნობებდნენ სამუშაო ადგილის მიხედვით.

ლოთობა დიდ ზიანს აყენებს სოციალისტურ წარმოებას, მნიშვნელოვნად ამცირებს შრომის ნაყოფიერებას. თანამედროვე ტექნიკის გამოსაყენებლად საჭიროა ჭკუის სიმახვილე, ხოლო ადამიანს ალკოჰოლის მიღების შემდეგ ასეთი უნარი საგრძნობლად უმცირდება, რის გამო იგი სათანადო ყურადღებით ვეღარ მუშაობს, ჩქარა იღლება, რაც იწვევს საწარმოო პროცესის დეზორგანიზაციას. ასეთ მოქმედებას შეიძლება შედეგად მოჰყვეს მოწყობილობის მწყობრიდან გამოსვლა, ზოგჯერ კი ადამიანის მსხვერპლიც.

ძალიან ხშირად ლოთობა ოჯახში ყოველდღიური ჩხუბისა და უსიამოვნების საფუძველი ხდება, რასაც თან სდევს ოჯახის დანგრევა. ლოთი მშობელი ცუდ გავლენას ახდენს ბავშვის ფსიქიკაზე, მის აღზრდაზე. ბავშვი, რომელსაც ესმის უცენზურო სიტყვები, ლანძღვა-გინება, მუდამ შიშის, ნერვიული დაჰიმულობის ქვეშ იმყოფება, ეს კი მას ფსიქიურ ტრავმას აყენებს.

მოსარჩელე მ. ბ. განქორწინების საქმეზე წერდა: „მე და ჩემმა მეუღლემ 1948 წელს დავამთავრეთ სამედიცინო ინსტიტუტი, დავქორწინდით და გყავს ორი ბავშვი. ამ ხნის განმავლობაში ჩემი მეუღლე ეწევა სისტემატურ ლოთობას, მოდის სახლში მთვრალი, სტეხს დებოშს, მაყენებს ფიზიკურ შეურაცხყოფას, იგინება უწმაწური სიტყვებით. ამის შემყურე ბავშვები დაშინებული არიან, როცა მას მთვრალს დაინახავენ — იმალებიან“. მოსარჩელე აღნიშნავდა, რომ ქმარი ასეთი იყო მხოლოდ სიმთვრალეში, გამოფხიზლდება და ნანობს თავის მოქმედებას, ბოდიშს იხდის. მ. ბ. კატეგორიულად მოითხოვდა განქორწინებას ბავშვების წესიერად აღზრდის ინტერესებისათვის.

სამსჯავრო სხდომაზე დაკითხულმა მოპასუხემ აღიარა უმსგავსო მოქმედება და სთხოვა სასამართლოს მეუღლესთან შერიგება, დანგრევის პირზე მიმდგარი ოჯახის აღდგენა. მან პირობა მისცა სასამართლოს გამოსწორებულ იყო დაევიწყებია სასმელი.

სასამართლომ შესძლო მეუღლეთა შერიგება, ქმარიც გამოსწორდა, აღარ თვრება. ახლა ეს ცოლქმარი ერთად ზრდიან ბავშვებს.

როგორც იტყვიან — სიმთვრალიდან დანაშაულამდე ერთი ნაბიჯია. ალკოჰოლი მოქმედებს ადამიანის ნერვიულ სისტემასა და ფსიქიკაზე, ადამიანი ადვილად ღიზიანდება, ამ დროს მან შეიძლება ჩაიდინოს ისეთი მოქმედება, რასაც იგი არ ჩაიდენდა ფხიზელ მდგომარეობაში. ისეთ მძიმე დანაშაულობათა უმრავლესობა, როგორიცაა: მკვლელობა, სხეულის დაზიანება, ხულიგნობა, გაუბატიურება, გაძარცვა და ქურდობა ჩადენილია სიმთვრალის დროს.

სერგო ვასილის-ძე დეგტიარევი 1958 წლის 22 სექტემბერს მთვრალ მდგომარეობაში საღამოს 8 საათზე შევიდა მოქალაქე რიზა მამედოვას ბინაში და მოიპარა სხვადასხვა საოჯახო ნივთები. ეს შეიტყო სამზარეულოში მყოფმა მამედოვამ და ყვირილი ასტეხა. ყვირილზე გამოვიდნენ მეზობლები და ბოროტმოქმედი დააკავეს. აღსანიშნავია, რომ მსჯავრდადებული დეგტიარევი პროფესიით ინჟინერია, მუშაობდა რუსთავის აზოტოვანი სასუქის ქარხნის ცვლის უფროსად და ძნელი დასაჯერებელია, რომ სიფხიზლეში მას ეს დანაშაული ჩაეღინა.

მეორე მაგალითი: მსჯავრდადებულები მ. ვორონჩიხინი და ი. ა. სოლოვიოვი ლუდის სავაჭრო წერტში სვამდნენ: მათ შეამჩნიეს ვიღაც კარგად გამოწყობილი მოქალაქე, რომელსაც უკან გაჰყენენ მიყრუებულ ქუჩაზე და წინადადება მისცეს გაეხადა ტანისამოსი. კოროტკოვმა იფიქრა, რომ ბოროტმოქმედნი ვერ გაბედავდნენ ძალადობას, რადგან ჯერ კიდევ ახალდადამებული იყო და ახლომანლო მოქალაქეები მიმოდრიოდნენ. ამ იმედით იგი შეეცადა წინააღმდეგობა გაეწია მათთვის. ბოროტმოქმედებმა კოროტკოვს თავში ქვა ჩაართყეს და შეეცადნენ იძულებით გაეძარცვათ იგი. დაზარალებულმა კოროტკოვმა დაჰკარგა მარცხენა თვალი, ხოლო ბოროტმოქმედნი დააკავეს შემთხვევის ადგილზე მოსულმა მოქალაქეებმა.

მ. ვორონჩიხინი და ი. სოლოვიოვი პირველად იყვნენ სამართალში, მათი წარსული არაფრით არ ყოფილა შებღალული და წარმოებიდანაც დადებითად ხასიათდებოდნენ. ამდენად, საფიქრებელია, რომ მათ დანაშაულისკენ სიმთვრალემ უბიძგა.

საბჭოთა საზოგადოებამ ბოიკოტი უნდა გამოუტყხადოს ლოთებს, რომლებიც თავიანთი მოქმედებით ცდილობენ ხელი შეუშალონ საბჭოთა ადამიანის კულტურულ ზრდას. ზოგიერთი საბჭოთა მოქალაქე ხედავს რა ლოთის ხულიგნურ საქციელს, არავითარ ზომას არ იღებს მის აღსაკვეთად. ზოგ შემთხვევაში კი პირიქით გართობის მიზნით აქეზებს კიდევაც მას. საბჭოთა მოქალაქის ასეთი ქცევა დასაგმობი და გასაკიცხია. ჩვენს საზოგადოებაში ლოთობა არ შეიძლება განხილული იქნას, როგორც ცალკეული მოქალაქის „პირადი საქმე“.

ფაქტები მოწმობენ, რომ სადაც აღმზრდელობითი მუშაობა კარგად არის დაყენებული, იქ ნაკლებად შევხვდებით ლოთობას და ხულიგნურ გამოხდომებს.

ხულიგნობასთან ბრძოლის კიდევ უფრო გაძლიერების მიზნით, 1957 წლის 7 იანვარს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მიერ გამოცემული იქნა ბრძანებულება „წვრილმანი ხულიგნობისათვის პასუხისმგებლობის შესახებ“. ამ ბრძანებულების გამოყენებამ მეტად ეფექტური გახადა

ბრძოლა ხულიგნურ გამოვლინებათა წინააღმდეგ. სახალხო სასამართლო
 დებულება წვრილმანი ხულიგნობის ჩადენის ფაქტი დადგენილების ასლის
 გადაგზავნის საშუალებით აცნობოს იმ საწარმო-დაწესებულებას, სადაც დამ-
 ნაშავე მუშაობს.

ბრძოლა ლოთობის როგორც ხულიგნობის გამოვლინების წინააღმდეგ,
 არის ბრძოლა მშრომელთა კეთილდღეობისათვის. ამ ბრძოლაში უნდა ჩაებას
 ყველა პარტიული და საბჭოთა ორგანიზაცია, მშრომელთა ფართო მასები.

სახელმწიფო-საბუნხალვრო ექსპერტიზა მართლმსაჯულების სამსახურში

საბუნხალტრო ექსპერტიზა პროკურატურის, სასამართლოსა და არბიტრაჟის ორგანოების პრაქტიკაში თანდათანობით ფართო გამოყენებას პოულობს.

საქართველოს სსრ ფინანსთა სამინისტროსთან არსებული სახელმწიფო-საბუნხალტრო ექსპერტიზის ბიურო და მისი ფილიალები ყოველწლიურად ათასამდე საბუნხალტრო ექსპერტიზის დასკვნას წარუდგენენ მართლმსაჯულების ორგანოებს.

ბუნხალტერ-ექსპერტი აღრიცხვა-ანგარიშგების დარგის სპეციალისტია; საბუნხალტრო აღრიცხვის მეცნიერულ ცოდნაზე დაყრდნობით. აღრიცხვისა და გეგმიანობის მონაცემების საფუძველზე ის მოვალეა მისცეს კვლევა-ძიების, პროკურატურის, სასამართლოსა და არბიტრაჟის ორგანოებს დასკვნა, რომელიც ობიექტურად უნდა გამოსახავდეს მოვლენას.

ექსპერტიზის მიერ დასკვნის მიცემა სახელმწიფო ვალდებულების შესრულებად ითვლება. საბჭოთა ექსპერტი თავისი მალაქვალისფერი ცოდნით ყოველთვის უნდა იდგეს სოციალისტური საკუთრების დაცვის სადარაჯოზე, რომელიც წმიდათა-წმიდა და ხელშეუხებელია.

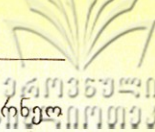
საბუნხალტრო ექსპერტიზის განვითარება ჩვენში ვაქტიურად ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ იწყება. რევოლუციამდელ რუსეთში საბუნხალტრო ექსპერტიზა იშვიათად გამოიყენებოდა, რაც ბურჟუაზიული სასამართლოს კლასობრივი ბუნებით აიხსნებოდა.

ცალკე პირობა და ორგანიზაციათა ცდა ორგანიზებული სახე მიეცათ საბუნხალტრო ექსპერტიზისათვის, ყოველთვის მარცხით მთავრდებოდა, რადგანაც მეფის მთავრობა არ იყო დაინტერესებული ასეთ ორგანიზაციით.

სამხედრო კომუნიზმის პერიოდში შეზღუდული იყო საბუნხალტრო ექსპერტიზის გამოყენების სფერო. სასამართლოები ამ პერიოდში უმთავრესად განიხილავდნენ საქმეებს სპეკულაციისა და პიროვნების წინააღმდეგ დანაშაულობათა შესახებ.

რუსეთის ცაკის მიერ მიღებულმა სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსებმა, რომლებიც ძალაში შევიდა 1923 წლის იანვრიდან, განსაზღვრეს საბუნხალტრო ექსპერტიზის ადგილი სასამართლო პროცესში. ექსპერტიზის გამოყენებას ხელი შეუწყო წარმოების საშუალებებზე საზოგადოებრივი საკუთრების განმტკიცებამ და მისი ყოველმხრივად დაცვის საჭიროებამ. მაგრამ ის გარემოება, რომ საბუნხალტრო ექსპერტიზას არ ჰქონდა ორგანიზებული სახე, უარყოფითად მოქმედებდა მართლმსაჯულების ორგანოების მუშაობაზე.

საბუნხალტრო ექსპერტიზას ორგანიზებული სახე 1924 წლიდან მიეცა, როცა შექმნილი იყო აღრიცხვის მუშაკთა გაერთიანებასთან და მუშათა და გლეხთა ინსპექციის სახალხო კომისარიატთან სახელმწიფო ბუნხალტერ-ექსპერტთა ინსტიტუტი. ამ ორგანოების შექმნამ ხელი შეუწყო სასამართლო-საბუნხალტრო ექსპერტიზის მუშაობის მეთოდების განვითარებასაც.

საბჭოთა ეკონომიკის შემდგომმა განვითარებამ, საწარმოთა სამეურნეო ანგარიშზე გადაყვანამ, 1930 — 31 წლებში ჩატარებულმა საკრედიტო რეფორმამ და სხვ. ამადღეს საბუხჰალტრო აღრიცხვის პრაქტიკული მნიშვნელობა. ამავ პერიოდში იწყება ცალკე სამინისტროებისა და უწყებების მიერ აღრიცხვის დარგობრივი ინსტრუქციების შედგენა, რამაც უზრუნველყო საბუხჰალტრო ექსპერტიზა ნორმატიული დოკუმენტაციით, და ბოლოს, სსრ კავშირის სახკომსაბჭოს 1936 წლის 15 აპრილის დადგენილებამ უწყებრივი საფინანსო კონტროლისა და დოკუმენტალური რევიზიების შესახებ განსაზღვრა ბუხჰალტერ-ექსპერტისა და რევიზორის მოქმედების სფერო და განსხვავა მათი მუშაობის მეთოდები.

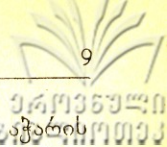
მუშათა და გლეხთა ინსპექციის სახალხო კომისარიატთან არსებული ბუხჰალტერ-ექსპერტთა ინსტიტუტის ლიკვიდაციის შემდეგ (1930 წელი), საბუხჰალტრო ექსპერტის ჩატარება დაეკისრა საკავშირო პროფსაბჭოსთან არსებულ სოციალისტური აღრიცხვის დამხმარე საკავშირო საზოგადოებას, ხოლო მისი ლიკვიდაციის შემდეგ (1936 წელი) — სსრ კავშირის პროკურატურასთან შექმნილ სასამართლო-საბუხჰალტრო ექსპერტიზის ცენტრალურ ბიუროს და მის ფილიალებს, მხარეებსა და ოლქებში. მაგრამ ამ ბიუროს არსებობა პროკურატურასთან, რომლის პეშაევი სასამართლო პროცესზე გამოდიოდნენ როგორც დანტერგებული მხარის წარმომადგენლები, არასწორად იყო მიჩნეული, რის გამო 1937 წელს საბუხჰალტრო ექსპერტიზის ცენტრალური ბიურო — იმავ ფუნქციებით ორგანიზებული იყო სსრ კავშირის იუსტიციის სახალხო კომისარიატთან. სხვადასხვა მიზეზების გამო 1938 წლიდან ბიურო და მისი ფილიალები დაკვიდრებული იქნა. სსრ კავშირის პროკურატურის მითითებებით, პროკურორებსა და გამოძიებლებს ექსპერტად თავიანთ შეხედულებებისამებრ შეეძლოთ მოეწვიათ კვალიფიციური ბუხჰალტრები.

მაგრამ პრაქტიკამ მალე ნათელი გახადა საბუხჰალტრო ექსპერტიზის ორგანოების გაუქმების უსაფუძვლობა. ბუხჰალტერ-ექსპერტთა მუშაობაზე ზედამხედველობის უქონლობამ, სიძნელებმა, რაც წამოიჭრა გამოძიებლისა და სასამართლოს წინაშე ბუხჰალტერ-ექსპერტების საქმიანი და საზოგადოებრივი თვისებების შემოწმებისას, კვლავ წამოჭრა საკითხი საბუხჰალტრო ექსპერტიზის ორგანოების ჩამოყალიბების შესახებ. საგამომძიებლო ორგანოებთან კვალიფიციური ბუხჰალტრებისაგან შეიქმნა კონსულტანტების ჯგუფი, რომელიც ამოწმებდა ექსპერტთა პირად შემადგენლობას. ეხმარებოდა მათ პრაქტიკულად და ამოწმებდა მათ მიერ მიცემულ დასკვნებს.

სსრ კავშირის ფინანსთა სამინისტროსთან შეიქმნა სახელმწიფო საბუხჰალტრო ექსპერტიზის ბიურო ფილიალებით მოკავშირე და ავტონომიურ რესპუბლიკების ფინანსთა სამინისტროებთან, მხარეების, ოლქების და ქალაქების მოსკოვისა და ლენინგრადის საფინანსო განყოფილებებთან.

მოკავშირე რესპუბლიკების სუვერენულ უფლებების გაზრდასთან დაკავშირებით, საკავშირო მინისტრთა საბჭოს გადაწყვეტილებით 1957 წლის 2 იანვრიდან გაუქმებულია სსრ კავშირის ფინანსთა სამინისტროსთან არსებული სახელმწიფო საბუხჰალტრო ექსპერტიზის ბიურო და ასეთი ბიუროები შექმნილია მოკავშირე რესპუბლიკების ფინანსთა სამინისტროებთან.

საქართველოს სსრ ფინანსთა სამინისტროსთან არსებული სახელმწიფო

საბუხპალტრო ექსპერტიზის ბიუროს აქვს ფილიალები აფხაზეთისა და აჭარის ასსრ ფინანსთა სამინისტროებთან და ყავს შტატის ბუხპალტერ-ექსპერტი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის საფინანსო განყოფილებასთან.

ბიუროსა და მის ფილიალებს შტატის ბუხპალტერ-ექსპერტების გარდა, აღრიცხვაზე აყვანილი ყავთ ასზე მეტი შტატგარეშე აღრიცხვის სპეციალისტი, რომელთაც გაიარეს სათანადო მომზადება. ამით სავსებით უზრუნველყოფილია პროკურატურის, სასამართლოსა და არბიტრაჟის ორგანოების მოთხოვნათა შეუფერხებელი დაკმაყოფილება საბუხპალტრო ექსპერტიზის ჩატარების შესახებ.

მუშაობის 6 წლის გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ საბუხპალტრო ექსპერტიზის ფინანსთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში გადასვლამ ორგანიზებულობა შეიტანა მის დანიშვნასა და ჩატარებაში, უზრუნველყო საბუხპალტრო ექსპერტიზის დასკვნების ობიექტურობა, ხოლო ბიუროსა და მისი ფილიალების სისტემატურმა კონტროლმა ბუხპალტერ-ექსპერტთა მუშაობაზე და ზრუნვამ მათი საქმიანი კვალიფიკაციისა და იდეურ-პოლიტიკური დონის ამაღლებისათვის უზრუნველპყვეს საბუხპალტრო ექსპერტიზის დასკვნების მაღალი ხარისხი.

საბუხპალტრო ექსპერტიზის ობიექტს საბუხპალტრო დოკუმენტები და ოპერაციები წარმოადგენს, რომელიც გამოხატავს სამეურნეო საქმიანობის კომპლექსს შედარებით ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე. მხოლოდ იშვიათ შემთხვევაში საბუხპალტრო ექსპერტიზა ერთი ან რამოდენიმე დოკუმენტის ან ოპერაციის გამოკვლევით კმაყოფილდება.

საბუხპალტრო ექსპერტიზის დასკვნისათვის გამოსავალ პოზიციას სარევიზიო აქტი წარმოადგენს. სარევიზიო მასალების ხარისხზე ბევრად არის დამოკიდებული როგორც ექსპერტის მუშაობის წარმატება, ისე საქმის შემდგომი ბედიც. თუ რევიზიო არ არის ჩატარებული კვალიფიციური პირის მიერ და არ არის გამაგრებული ურყევი საბუხპალტრო დოკუმენტაციით (სრულყოფილი საინვენტარიზაციო აქტი, მატერიალურად პასუხისმგებელი პირის მიერ ხელმოწერილი შედარებითი უწყისი, ოპერაციების გამომხატველი პირველადი საბუთები, საქმეში გამავალ პირთა ახსნა-განმარტებები და სხვ.), ასეთი სარევიზიო აქტის საფუძველზე აღძრული სისხლის სამართლის საქმე იმთავითვე შეიძლება „განწირულად“ ჩაითვალოს. ამიტომ საჭიროა, რომ გამომძიებელმა აუღლდამით შეისწავლოს სარევიზიო აქტი და მასზე დართული მასალები და იმ შემთხვევაში, როცა ნამდვილად აუცილებელია სპეციალისტ — ბუხპალტრის მიერ გადაწყვეტილი იქნას საქმისათვის არსებითი საკითხი, დაკავშირებული ბუხპალტრის სპეციალურ ცოდნასთან. გამოიტანოს დადგენილება საქმეზე საბუხპალტრო ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ.

პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა მოუმზადებელი მასალების მიხედვით ინიშნება საბუხპალტრო ექსპერტიზა. ამ შემთხვევაში ბუხპალტერ-ექსპერტს ავისრებენ სარევიზიო ფუნქციას, ივიწყებენ რა იმ მდგომარეობას, რომ ექსპერტიზა ინიშნება არა ახალი ფაქტების გამოსავლინებლად, არამედ ის მოწოდებულია მისცეს საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოებს დასკვნა იმ საკითხებზე, რაც დასმული იყო ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად.

არის შემთხვევები, როდესაც არასრულყოფილი მასალების გამო, ბუხპალტერ-ექსპერტი გამოძიებას წარუდგენს აქტს საბუხპალტრო ექსპერტიზის დასკვნის მიცემის შეუძლებლობის შესახებ, რომელშიც ინსტრუქციის

თანხმად, მითითებულია, თუ რა ღონისძიებების ჩატარებით და როგორი წესით შეიძლება საჭირო მასალების შეესება, რომ შემდგომ შესაძლებელი გახდეს საბუხპალტრო ექსპერტიზის დასკვნის მიცემა.

ზოგჯერ სასამართლოსა და პროკურატურის ორგანოები ნიშნავენ საბუხპალტრო ექსპერტიზას ისეთი საკითხების გადასაწყვეტად, რაც არ შედის მის კომპეტენციაში, ანდა თვით გამოძიებლისა და მოსამართლის მიერ შეიძლება გადაიჭრას საბუხპალტრო აღრიცხვის სპეციალისტის დაუხმარებლად. მაგალითად, საბუხპალტრო ექსპერტიზის გადასაწყვეტად დასმული იყო ასეთი საკითხები:

1. როდის ჩატარდა მაღაზიის უკანასკნელი აღწერა და თუ იყო დანაკლისი.
2. უკანასკნელად როდის იქნა ბანკში შეტანილი ნავაჭრი და რამდენი.
3. დაახლოებით რამდენი მანეთის საქონლის გაყიდვა შეეძლო ბრალდებულს აღნიშნულ დღეს.
4. რა რაოდენობის ნავაჭრი თანხის დატოვების უფლება ქონდათ ბანკში შეტანის ვარეშე.

აქ დასმული საკითხების გადასაწყვეტად საჭირო არაა საბუხპალტრო აღრიცხვის სპეციალისტის დახმარება, რადგანაც უკანასკნელი აღწერის ჩატარების დრო და დანაკლისის არსებობა თუ არ არსებობდა თვით საქმეში წარმოდგენილი მასალებით (ინვენტარიზაციის აქტი და ბუხპალტრის მიერ შედგენილი შედარებითი უწყისით) არის ცნობილი. ბანკში თანხის შეტანის დრო და რაოდენობა დადასტურდება ბანკის ქვითრით, ხოლო რამდენი მანეთის საქონლის გაყიდვა შეეძლო ბრალდებულს აღნიშნულ დღეს, ამას ექსპერტი ვერ გადაწყვეტს, ვინაიდან ამაზე არავითარი საბუხპალტრო დოკუმენტი არ დგება და ამიტომ ასეთი საკითხი გადასაჭრელად ბუხპალტერ-ექსპერტს არც უნდა დაესვას. ორგანიზაციის მიერ განსაზღვრული თანხის დატოვების უფლება სახბანკის განყოფილების დაწესებულებული ლიმიტით არის ცნობილი.

არის შემთხვევა, როდესაც უმართებულოდ დასმულ სხვა საკითხებთან ერთად ბუხპალტერ-ექსპერტს ავალდებენ ყველა იმ საკითხების შემოწმებას, რაც წამოიჭრება ექსპერტიზის ჩატარების დროს. ეს ეწინააღმდეგება საბუხპალტრო ექსპერტიზის ჩატარების წესს. ვინაიდან ბუხპალტერ-ექსპერტს შეუძლია დასკვნა მისცეს მხოლოდ იმ კონკრეტულ საკითხებზე, რაც მის გადასაწყვეტად იქნება დასმული.

აღნიშნული და მსგავსი ვარემოებანი იწვევენ საქმის ზედმეტად გაჭიანურებასა და სახელმწიფო სახსრების უნაყოფო ხარჯვას.

გაფლანგვა-გატაცების მრავალგვარი ფორმებისა და მეთოდების, ორგანიზაციათა ოპერაციების სპეციფიკისა და სხვა ვარემოებათა გამო წინასწარ ძნელია ყველა იმ შემთხვევის განსაზღვრა, თუ როდის არის საჭირო საბუხპალტრო ექსპერტიზის დანიშვნა. ამისდა მიუხედავად მაინც შესაძლებელია განისაზღვროს ის ძირითადი მაჩვენებლები, როდესაც ექსპერტიზის ჩატარება აუცილებლად მიჩნეულია:

- ა) თუ სარევიზიო მონაცემები არ ეთანხმება ძიების მასალებს;
- ბ) როდესაც ბრალდებული წარმოადგენს დოკუმენტს, რომელიც არ იყო მიღებული ბუხპალტერიის ან რევიზორის მიერ და დავა ბრალდებულსა,

ერთის მხრივ, და ბუხპალტერიისა და რევიზორს შორის, მეორე მხრივ, ვად-წყვეტილი უნდა იქნას მხოლოდ სპეციალისტის მიერ;

გ) მაშინ, როდესაც რევიზია გადაწყვეტილად სტოვებს სადაო საკითხებს და ისინი არ შეიძლება გადაწყვეტილი იქნან სპეციალისტის დახმარების გარეშე (მაგ. გადახარისხების ჩათვისის საკითხი);

დ) თუ არსებობს ბრალდებულის დასაბუთებული მოთხოვნა;

ე) თუ ძიების პროცესში გამოძიებლის წინაშე წამოიჭრება ცალკე საკითხები, როგორცაა, მაგალითად, საკითხი საბუთების სწორად გაფორმებისა და მისი ბუხპალტერიაში გატარების შესახებ და სხვ.

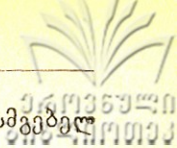
ბოლო დროს, საბუხპალტრო ექსპერტიზის დანიშვნისას გამოძიებელთა ნაწილი წინასწარ იწვევს ბუხპალტერ-ექსპერტებს საქმის გასაცნობად, ექსპერტისათვის დასასმელი საკითხების მომზადებისათვის კონსულტაციის მისაღებად და ექსპერტიზის ჩასატარებლად საჭირო დროის განსაზღვრისათვის. ამის შედეგად გამოძიების მიერ საბუხპალტრო ექსპერტიზის გადასაწყვეტად დასასმელი საკითხები უფრო კვალიფიციურად მზადდება.

საბუხპალტრო ექსპერტიზის დასკვნაში, რომელიც წარედგინება სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე მართლმსაჯულების ორგანოებს, გამოსახულია ექსპერტიზის პროცესში ჩატარებული მთელი მუშაობა. საბუხპალტრო ექსპერტიზის გადასაწყვეტად დასმული საკითხების არასრულად და გაურკვევლად გადაჭრას არარაობამდე დაჰყავს ბუხპალტერ-ექსპერტის მუშაობა, რამდენადაც ასეთი დასკვნა სასამართლო პროცესზე დამმტკიცებელ გარემოებად ვერ გამოდგება. ამიტომ ექსპერტის დასკვნა უნდა იყოს დოკუმენტალურად დასაბუთებული და შედგენილი მარტივად, გასაგებად და დამაჯერებლად.

ბუხპალტერ-ექსპერტმა დასკვნის სწორად შედგენისა და დასაბუთებისათვის გამოკვლევის პროცესში შეგროვილი მასალები უნდა განაზოგადოს და სისტემატიზაცია უყოს ცალკე საკითხების მიხედვით. წერილობითი სახით დასკვნის შედგენას კი უნდა შეუდგეს მხოლოდ მას შემდეგ, როცა ცალკე საკითხების მიხედვით გამოკვლევის პროცესი დამთავრებულია და ბუხპალტერ-ექსპერტს უკვე ჩამოყალიბებული აქვს გარკვეული აზრი მის გადასაწყვეტად დასმულ ყველა საკითხზე.

ამ მოთხოვნას ყველა ბუხპალტერ-ექსპერტი როდი ასრულებს, რაც თავისებურ დაღს ასვამს მათ მიერ წარმოდგენილი დასკვნების ხარისხს.

არის შემთხვევები, როდესაც ბუხპალტერ-ექსპერტები გამოძიებისათვის წარდგენილ დასკვნებში სცილდებიან საბუხპალტრო ექსპერტიზის კომპეტენციის ფარგლებს. მაგალითად: ბუხპალტერ-ექსპერტმა დაადასტურა, რომ ადგილი ჰქონდა საავადმყოფოს თანამშრომლებზე ხელფასის ზედმეტად გაცემას 2700 მანეთის ოდენობით და იქვე გამოიტანა „გადაწყვეტილება“ მიყენებული ზარალის ასანაზღაურებლად შეზღუდული მატერიალური პასუხისმგებლობით უფროსი ბუხპალტრისათვის 200 მანეთის, ხოლო ბუხპალტრისათვის 166 მანეთის გადახდევინების შესახებ. ან კიდევ, ბუხპალტერ-ექსპერტმა გაფუჭებული საქონლის რაოდენობა 22.262 მანეთითა და 92 კაპიკით განსაზღვრა, აქედან ნაწილი სარეალიზაციოდ ვარგისად სცნო, ხოლო 8.525 მანე-

თი და 43 კაპიკი ასანაზღაურებლად დააკისრა მატერიალურად პასუხისმგებელ პირებს.

ორივე შემთხვევაში ბუხჰალტერ-ექსპერტს უნდა განესაზღვრა ზარალი და ეჩვენებია, თუ ვისი მუშაობის პერიოდში ქონდა ამ ზარალს ადგილი, ხოლო საკითხი თუ ვის და რამდენი უნდა დაეკისროს გადასახდელად, მის კომპეტენციას არ შეადგენს.

ზოგჯერ ბუხჰალტერ-ექსპერტები იმის ნაცვლად, რომ დასკვნა დაამყარონ მართო საბუხჰალტრო აღრიცხვის მონაცემებზე და დამაჯერებელი გახადონ იგი, მას გამოძიების მასალებით — ბრალდებულთა და მოწმეთა ჩვენებებით ასაბუთებენ.

ადგილი აქვს შემთხვევებს, როდესაც ბუხჰალტერ-ექსპერტები მატერიალურ ზარალს საბალანსო ღირებულებით საზღვრავენ, მაშინ, როცა არსებული წესის მიხედვით ზარალის ანაზღაურება სახელმწიფო საცალო ფასებით უნდა მოხდეს.

შსკავსი და სხვა ხასიათის დარღვევები, რასაც ჯერ კიდევ აქვს ადგილი ბუხჰალტერ-ექსპერტთა მიერ წარმოდგენილ დასკვნებში, იმის შედეგია, რომ ზოგიერთი ბუხჰალტერ-ექსპერტი სათანადოდ არ ზრუნავს კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის. სახელმწიფო საბუხჰალტრო ექსპერტიზის ბიუროსა და მისი ფილიალების ხელმძღვანელობას დასჭირდება ქმედითი ღონისძიებების გატარება და კონტროლის გაძლიერება, რაც ხელს შეუწყობს საბუხჰალტრო ექსპერტიზის ჩატარების ვადების შემკიდროვებას და დასკვნების ხარისხის ამაღლებას.

ი. ამაშუკელი

საქ. სსრ ფინანსთა სამინისტროსთან არსებული სახელმწიფო-საბუხჰალტრო ექსპერტიზის ბიუროს უფროსის მოადგილე

მ. დოლიძე

ბიუროს ბუხჰალტერ-ექსპერტი

ქონების გაცეხვის სხეუბი საჭკოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით

3. მათაზვილი

გატაცება გულისხმობს სხვისი ქონების მართლსაწიხაღმდეგო განზრახ დაუფლებას მითვისების მიზნით. ეს ახასიათებს ყოველგვარ გატაცებას, იმის-
დამიუხედავად, თუ როგორი საშუალება იხმარა დამნაშავემ სხვისი მფლობე-
ლობიდან ქონების ამოსართმევადა და მის დასაუფლებლად. გატაცების ზოგა-
დი ცნებისათვის დამახასიათებელი არ არის მოქმედების რომელიმე განსა-
კუთრებული საშუალება. მაგრამ მოქმედების საშუალების ამა თუ იმ სახეს
მნიშვნელობა აქვს გატაცების საზოგადოებრივი, საშიშროების სიმძიმის დად-
გენისათვის. სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში გატაცების ცალკეულ
შემადგენლობათა ჩამოყალიბება და გატაცების სხვადასხვა სახეების კლასი-
ფიკაცია სწორედ ქონების დაუფლების საშუალების მიხედვით ხდება. მაშა-
სადამე, გატაცების საშუალების საკითხთან დაკავშირებულია გატაცების ცალ-
კეული სახეების შინაარსი და იმ ნიშნების დადგენა, რომლის მიხედვით ისინი
განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან როგორც დანაშაულის დამოუკიდებელი
შემადგენლობანი.

საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ხანგრძლივი დროის გან-
მავლობაში მნიშვნელობას ანიჭებდა იმას, ფარულადაა ჩადენილი გატაცება
თუ აშკარად. უკვე რსფსრ-ის 1922 წლის სისხლის სამართლის კოდექსში გა-
ტაცების ფარული სახე უპირისპირდებოდა მის აშკარა სახეს. მაშინ, როდეს-
აც ქონების დაუფლების ფარული ხასიათი ქურდობის დამახასიათებელ ნიშ-
ნად ითვლებოდა, გატაცების სხვა სახეები—გაძარცვა და ყაჩაღობა—მოქმედების
სააშკარაო ხასიათს გულისხმობდნენ. თავისი მხრივ სააშკარაო გატაცება ორ სა-
ხედ იყოფოდა: გატაცება უძალადოდ (გაძარცვა ძალადობის გარეშე) და გატა-
ცება, დაკავშირებული ძალადობის ხმარებასთან (გაძარცვა ძალადობით და
ყაჩაღობა). ამრიგად, გაძარცვას შუა ადგილი ეჭირა ქურდობასა და ყაჩაღობას
შორის. ქურდობისაგან იგი მოქმედების სააშკარაო ხასიათით განსხვავდებოდა,
ხოლო ყაჩაღობისაგან — ძალადობის ნაკლები ინტენსიურობით.

ასევე სწყვეტდნენ საკითხს რსფსრ-ის 1926 წლის სისხლის სამართლის
კოდექსი და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსები.
ისინი ითვალისწინებდნენ: 1. ქურდობას (ფარულ გატაცებას), 2. გაძარცვას
(აშკარა გატაცებას), რომელიც შეიძლებოდა ყოფილიყო ძალადობის გარეშე
და ძალადობით და 3. ყაჩაღობას, რომელიც გულისხმობდა განსაზღვრული
ინტენსიურობის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ ძალადობას.

გატაცებისათვის პასუხისმგებლობის საკითხში მნიშვნელოვანი ცვლილე-

ბა შეიტანა 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულებამ „მოქალაქეთა პირადი საკუთრების დაცვის გაძლიერების შესახებ“. მოქალაქეთა პირადი საკუთრების გატაცებას ბრძანებულება ყოფს ორ სახედ: ქურდობად და ყაჩაღობად. ამ გაყოფას საფუძვლად უდევს ძალადობით და ძალადობის გარეშე ჩადენილი გატაცების დაპირისპირება. გაძარცვას, როგორც გატაცების დამოუკიდებელ შემადგენლობას, ბრძანებულება არ ითვალისწინებს. ავი გათქვეფილია ქურდობისა და ყაჩაღობის შემადგენლობაში. ქონების სააშკარაო გატაცება ძალადობის გარეშე, რომელიც წინაღ გაძარცვად ითვლებოდა, ქურდობის შემადგენლობაში შევიდა, ხოლო ყოველგვარი გატაცება ძალადობის ხმარებით — ყაჩაღობას მიეკუთვნა. ძალადობის ინტენსიურობის ხარისხი, ბრძანებულების მიხედვით, წარმოადგენს არა იმ ნიშანს, რომელიც ჰყოფს გატაცების სხვადასხვა სახეებს, არამედ დამამძიმებელ გარემოებას, რომელიც ყაჩაღობას კვალიფიციურ ხასიათს ანიჭებს.

ამრიგად, საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობა თავისი განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე სხვადასხვანაირად წყვეტდა ქონების გატაცების სახეების საკითხს. მოკაეშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსების პროექტებთან დაკავშირებით, ბუნებრივია, წარმოიშვა საკითხი გატაცების სახეების როგორი დაყოფა უნდა ჩაითვალოს მართებულად თეორიული, პრაქტიკული და საკანონმდებლო-ტექნიკური თვალსაზრისით?

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ადგილი აქვს აზრთა სხვადასხვაობას ამ საკითხის შესახებ. ავტორთა უმრავლესობას მართებულად მიაჩნია გატაცებისათვის პასუხისმგებლობის ის სისტემა, რომელიც არსებობდა მოკაეშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში „მოქალაქეთა პირადი საკუთრების დაცვის გაძლიერების შესახებ“ 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების გამოცემამდე. კერძოდ, ეს ავტორები მოითხოვენ გაძარცვის ცნების კვლავ შემოღებას¹. ავტორთა მეორე ჯგუფი ამტკიცებს, რომ უფრო სწორია 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების პოზიცია და რომ ამიტომ საჭირო არ არის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში გაძარცვის ხელოვნური და პრაქტიკულად ნაკლებად გამოსადეგი ცნების შემოღება².

საყურადღებოა, რომ გაძარცვის ცნების მომხრენი და მოწინააღმდეგენი დიამეტრულად საწინააღმდეგო შეხედულებებს გამოთქვამენ იმის შესახებ, თუ როგორ იქნა შეფასებული საბჭოთა სასამართლო პრაქტიკაში და სისხლის სამართლის თეორიაში 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების პოზიცია გატაცების სახეების შესახებ. ასე მაგალითად: დ. იუროვსკი აღნიშნავს: „როგორც 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების გამოყენების გამოცდილებამ გვიჩვენა, ბრძანებულების მიერ გაძარცვის შემადგენლობის უარყოფა და მისი გათქვეფა ქურდობისა და ყაჩაღობის შემადგენლობებში არ შეიძლება გამართლებულად ჩაითვალოს“. პირაქით, მ. გელფერი წერს: „იმ ცვლილებებმა, რომლებიც აღნიშნულ საკითხში 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულებამ შეიტანა, დადებითი შეფასება დაიმსახურეს სასამართლო პრაქტიკაში და თეორიაში“.

გატაცების სახეთა სხვადასხვაგვარ კლასიფიკაციას იძლევიან მოკაეშირე

¹ Л. Смирнов („Социалистическая законность“, 1957, № 6, стр. 7); Д. Юровский („Соц. законность“, 1957, № 12, стр. 16); М. Блюм („Советское государство и право“, 1958, № 7, стр. 121), Н. Иванов („Совет. гос. и право“, 1958 № 8, стр. 94).

² М. Гельфер („Соц. законность“, 1958, № 9, стр. 47).

რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსების პროექტებიც. ზოგი მათგანი 1947 წლის ბრძანებულებამდე არსებულ თვალსაზრისის მისდევს (მაგალითად, რსფსრ-ის, უკრაინის სსრ-ის, მოლდავეთის სსრ-ის სისხლის სამართლის კოდექსების პროექტები), ზოგი კი—1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების თვალსაზრისის (მაგალითად, ლიტვის სსრ-ის სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტი). საბჭოთა იურისტებს შორის არსებული უთანხმოება და კოდექსების პროექტების თვალსაზრისთა სხვადასხვაობა აღნიშნულ საკითხზე ნათლად ადასტურებს საკითხის დისკუსიურ ხასიათს და მისი უფრო დეტალურად განხილვის საჭიროებას.

ქონების გატაცების სახეთა კლასიფიკაციის შეფასებისათვის აუცილებელია გამოვარკვიოთ, რამდენად მართებულად უპირისპირდება ერთმანეთს მოქმედების საშუალებანი ამათუიმ კლასიფიკაციის დროს. ამიტომ, უპირველესად ყოვლისა, უნდა დავადგინოთ, რამდენად მისაღებია გატაცების ფარული და აშკარა სახეების დაპირისპირება, რომელიც გულისხმობს გამარცხის შემადგენლობის არსებობას. ასეთი დაპირისპირება მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება გამართლებული, თუ მოქმედების ფარულ ან აშკარა ხასიათთან დაკავშირებულია საზოგადოებრივი საშიშროების ხარისხის განსხვავება.

საკითხის ზედაპირულად განხილვისას შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ ქონების აშკარა გატაცება, ფარულ გატაცებასთან შედარებით, მეტ საზოგადოებრივ საშიშროებას წარმოადგენს: პირველ შემთხვევაში ხელყოფას განსაკუთრებით თავხედური და ცინიკური ხასიათი აქვს, იგი მეტ აქტიურობას და გამბედაობას მოითხოვს, დამნაშავე უგულვებელყოფს იმ ფაქტს, რომ მის მოქმედებას ამჩნევენ დაზარალებული ან მესამე პირები; იგი აშკარად არღვევს მათ ინტერესებს, აშკარად წარმართავს თავის დანაშაულებრივ ნებისყოფას მართლწესრიგის მოთხოვნათა წინააღმდეგ. მაგრამ მეორე მხრივ, არ უნდა დავავიწყდეს, რომ გამარცხელი დაზარალებულის ან მესამე პირთა თვალწინ მოქმედებს და მისი მხილება გაცილებით უფრო ადვილია. მისი დანაშაული შეიძლება დამტკიცებულ იქნეს უშუალო დამსწრეთა ჩვენებებით, და ამიტომ ასეთი დამნაშავე იშვიათად ახერხებს თავის დაღწევას სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან. პირიქით, მოქმედების ფარული საშუალება აძნელებს დამნაშავის მხილებას, ამიტომ ფარულად მოქმედი დამნაშავე უფრო ადვილად უსხლტება ხელიდან მართლმსაჯულებას. სწორედ ამის შედეგია ის, რომ ფარული გატაცება გაცილებით უფრო გავრცელებულია, ვიდრე აშკარა გატაცება. რეციდივისტებისა და იმ სამართალდამრღვევთა ძირითად კონტინგენტს, რომლებსაც დანაშაულებრივი საქმიანობა ცხოვრების მუდმივ წყაროდ აქვთ გადაქცეული, სწორედ ის პირები შეადგენენ, ვინც გატაცების ფარულ საშუალებას მიმართავს. ამასთან დაკავშირებით ქონების ფარული გატაცება სერიოზულ საზოგადოებრივ საშიშროებას წარმოადგენს.

თუ მხედველობაში მივიღებთ მითითებულ გარემოებას, უდავოდ უნდა ვაღიაროთ, რომ არავითარი საფუძველი არა გვაქვს აშკარა გატაცება უფრო საზოგადოებრივად საშიშ ქმედობად ჩავთვალოთ, ვიდრე ფარული გატაცება. მოქმედების როგორც აშკარა, ისე ფარული საშუალება, სხვადასხვა მომენტების გამო, ერთნაირ საზოგადოებრივ საშიშროებას წარმოადგენენ და ამ მხრივ ერთმანეთს უთანაბრდებიან.

მაგრამ იბადება კითხვა: რით უნდა ავსნათ, რომ 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების გამოცემამდე საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლო-

ბა ასეთ დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა იმას, ფარულად იყო ჩადენილი გატაცება, თუ აშკარად და ამისდა მიხედვით გამოყოფდა გატაცების ერთ სახეს მეორისაგან.

ჩვენის აზრით, საკითხის ასეთ გადაწყვეტაზე ერთგვარი ზეგავლენა მოახდინა ტრადიციამ, რომელიც მოქმედების აღნიშნულ საშუალებებს გატაცების სხვადასხვა დამოუკიდებელი შემადგენლობების არსებობას უკავშირებდა.

რევოლუციამდელი რუსული კანონმდებლობა დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა გატაცების ფარული და აშკარა საშუალებების გამიჯვნას. ამ პოზიციასზე იღვა 1845 წლის სასჯელთა დებულებაც, რომელიც ზღუდავდა ქურდობის ცნებას ფარული გატაცებით, ხოლო გაძარცვად თვლიდა აშკარა გატაცებას: ა) ძალადობის გარეშე და ბ) ძალადობით, რომელიც ისეთ ხარისხს არ აღწევდა, რაც ყაჩაღობისათვის იყო საჭირო¹.

ამ კლასიფიკაციის ფესვები შორეულ წარსულში უნდა ვეძიოთ. გერმანიის უძველეს სამართალში და ძველი რუსული სამართლის იურიდიულ ძეგლებში დანაშაულის ჩადენის ფარულ საშუალებას მკვეთრად განასხვავებდნენ მოქმედების აშკარა საშუალებისაგან. ამ განსხვავებას საფუძვლად ედო ძველთაგანვე გავრცელებული შეხედულება, რომ დანაშაულის ფარულად ჩადენა სამარცხვინო, მზაკვრულ საშუალებას წარმოადგენს, ხოლო პირი, რომელიც მას მიმართავს საზოგადოებაში შემუფთობებასა და ზიზღს იწვევს და ამიტომ განსაკუთრებით საშიში და უპატიოსნოა. ამ შეხედულების მიხედვით ქურდობა მეტად მძიმე საძრახის დანაშაულს წარმოადგენდა და მასთან მკაცრი სამართლებრივი და ზნეობრივი გაკიცხვა იყო დაკავშირებული. პირიქით, აშკარა ხელყოფა ნაკლებად საძრახისად ითვლებოდა და უფრო მსუბუქად ისჯებოდა, ვიდრე ასეთივე დანაშაული, ჩადენილი ფარულად. უფრო მეტიც, ქონების აშკარად დაუფლების (გაძარცვის) ზოგიერთი სახე სრულიად არ იწვევდა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას და მხოლოდ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება მოყვებოდა².

თუმცა სამართლებრივ შეხედულებათა განვითარებასთან ერთად ქონების ფარული გატაცება აღარ ითვლებოდა უფრო მძიმე და საშიშ დანაშაულად, ვიდრე აშკარა გატაცება, მაგრამ ძველ შეხედულებებზე დამყარებული განსხვავება გატაცების ამ სახეებს შორის მაინც დარჩა. რუსეთის ცნობილი რევო-

¹ რუსეთის 1903 წლის სისხლის სამართლის დებულებამ, რომელიც შედარებით უფრო პროგრესული და საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით სრულყოფილი იყო, უარყო გაძარცვის ცნება და ფარულ გატაცების გამოყოფა დამოუკიდებელ სახედ. მაგრამ ამ დებულების ის ნორმები, რომლებიც ქონებრივ დანაშაულს შეეხებოდნენ ძალაში არ შესულან და ამიტომ მათ არ შეეძლოთ მოეხდინათ ზეგავლენა ხალხის მართლშეგნებაზე გატაცების სახეების შესახებ.

² И. Я. Фойницкий, Курс уголовного права, часть особенная, С. Петербург, 1912, стр. 191 и след., стр. 236. 237; Л. С. Белогриц—Котляревский, Учебник русского уголовного права общая и особен. часть, Киев, 1903, стр. 401; Уголовное уложение. Проект редакционной комиссии и объяснения к нему, т. VII, С.—Петербург. 1897, стр. 275 и след.

ლუციამდელი კრიმინალისტი ი. ფონიციკი, როდესაც განიხილავდა 1845 წლის სასჯელთა დებულებაში გათვალისწინებულ გატაცების სახეთა სისტემას, აღნიშნავდა: „კარი გაძარცვის შესახებ სრულიად ზედმეტია და მხოლოდ ისტორიული მოგონებების გამო არის შენარჩუნებული“¹.

ტრადიციით დამკვიდრებულმა შეხედულებამ, რომელიც განასხვავებს ფარულ და აშკარა გატაცებას და ამისდამხედვით გამოპყოფს მათ ერთმანეთისაგან როგორც დამოუკიდებელ შემადგენლობებს, ერთგვარი ზეგავლენა მოახდინა საბჭოთა სისხლის სამართლის პირველი კოდექსის (1922 წ.) შემდგენებზეც, ხოლო შემდეგ ეს თვალსაზრისი რსფსრ-ის 1926 წლის სისხლის სამართლის კოდექსში და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსებშიც გადავიდა.

პროფ. ნემიროვსკი, ეხებოდა რა გატაცების საქმეებს საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით, აღნიშნავდა: რსფსრ-ის 1922 წლის სისხლის სამართლის კოდექსი „ამ ნაწილში ძველი სასჯელთა დებულების შეცდომას იმეორებს“-ო.² სავებით ანალოგიურად მსჯელობდა პროფ. ა. პიონტკოვსკი, როდესაც იგი ანალიზს უკეთებდა გატაცების სახეთა კლასიფიკაციას რსფსრ-ის 1926 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით. მისი აზრით, „ქონებრივ დანაშაულთა ეს რთული კლასიფიკაცია ნასესხებია სისხლის სამართლის კოდექსის მიერ ჩვენი რევოლუციამდელი არქაული 1845 წლის „სასჯელთა დებულებიდან“³.

ფარულ და აშკარა გატაცებათა გამოყოფა დამოუკიდებელ შემადგენლობებად მიუღებელია პრაქტიკული თვალსაზრისითაც. შეუძლებელია ისეთი კრიტერიუმის გამონახვა, რომელიც შესაძლებლობას მოგვცემს ყველა შემთხვევაში ნათლად დავადგინოთ აშკარა ხასიათი ჰქონდა ქონების გატაცებას თუ ფარული.

ქონების ფარული და აშკარა გატაცების გამიჯვნა ძნელი არ არის მაშინ, როდესაც დამნაშავის სუბიექტური წარმოდგენა იმის შესახებ, აღიქვამს თუ არა გატაცების ფაქტს დაზარალებული ან მესამე პირი, ემთხვევა ამ ფაქტის ნამდვილად აღქმას, ან პირიქით, არაღქმას ამ პირთა მიერ. ასე, მაგალითად, უჩველად ფარულ გატაცებასთან გვაქვს საქმე, როდესაც დამნაშავე ფიქრობს, რომ მის მიერ გატაცება ხდება დაზარალებულის ან მესამე პირების იქ არყოფნაში. ან ამ პირთა იქ ყოფნისას, მაგრამ მათთვის შეუუმჩნევლად და ეს მართლაც ასეა: აღნიშნული პირები ან არ ესწრებიან გატაცების ფაქტს ან ვერ ამჩნევენ მას. მეორე მხრივ, უჩველად აშკარა გატაცებას აქვს ადგილი, როდესაც დამნაშავე ფიქრობს, რომ იდენს დანაშაულს დაზარალებულის ან მესამე პირთა თვალწინ, და ეს პირები მართლაც ამჩნევენ დანაშაულის ჩადენას.

მაგრამ მდგომარეობა რთულდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ასეთ დამთხვევას ადგილი არა აქვს. მაგალითად, დამნაშავე ბნელ ვაგონში იპარავს ჩემოდანს. თანაც ფიქრობს, რომ მგზავრებს სძინავთ, ხოლო სინამდვილეში და-

¹ ი. ი. ფონიციკი, დასახ. 68, გვ. 194.

² Э. Я. Немировский, Советское уголовное право, Одесса, 1924, стр. 276.

³ А. А. Пионтковский, Советское уголовное право. т. II, Особенная часть, М.-Л., 1928, стр. 107.

ზარალებული ან მესამე პირები ყველაფერს ხედავენ. ან პირიქით, დამნაშავე ფიქრობს, რომ იგი სააშკარაოდ მოქმედებს, სინამდვილეში კი გატაცება ფაქტი არავის შეუმჩნევია. დამნაშავეს მოქმედებას სხვადასხვაგვარი კვალი-ფიკაცია მიეცემა იმისდამხედვით. თუ რომელი მომენტი იქნება უპირატესად მიღებული მხედველობაში: დამნაშავეს სუბიექტური წარმოდგენა თუ დაზარალებულის ან მესამე პირთა აღქმა ან არაღქმა.

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში აღნიშნული საკითხი სხვადასხვანაირად წყდება. ზოგი ავტორი დამნაშავეს წარმოდგენას ანიჭებს უპირატესობას. ამ სუბიექტურ შეხედულებას თანმიმდევრულად იზიარებს პროფ. ა. პიონტკოვსკი. მისი აზრით, „გატაცება უნდა ჩაითვალოს ქურდობად და არა გაძარცვად, უკეთეს გატაცებელი ფიქრობს, რომ შეუმჩნეველად მოქმედებს. სინამდვილეში კი დაზარალებული ამჩნევს, რომ მას მოსტაცეს ქონება. საწინააღმდეგო შემთხვევა, როდესაც გატაცებელი ფიქრობს, რომ სააშკარაოდ იტაცებს, ნამდვილად კი გატაცება მოხდა დაზარალებულის შეუმჩნეველად, განხილული უნდა იქნეს როგორც ქურდობა“¹.

ზოგიერთ ავტორს, რომელიც ასეთსავე სუბიექტურ შეხედულებას იცავს, მასში მაინც ერთგვარი კორექტივი შეაქვს. სახელდობრ, ეს ავტორები არ თვლიან ქონების გატაცებას სააშკარაოდ და არ განიხილავენ მას როგორც გაძარცვას, უკეთეს დამნაშავე ფიქრობს, რომ მის დანაშაულს დაზარალებული ან მესამე პირები ამჩნევენ, სინამდვილეში კი ამ უკანასკნელთ არაფერი დაუნახავთ² და ბოლოს, არიან ისეთი ავტორებიც, რომელნიც უპირატესობას ობიექტურ მომენტს ანიჭებენ. სულ ცოტა ხნის წინად გამოთქმული იყო მაგალითად აზრი, რომ „ქონების ფარულ გატაცებად უნდა ჩაითვალოს ქონების ამორთმევის მარტო ისეთი შემთხვევა, რომელიც მოხდა როგორც დაზარალებულის, ისე მესამე პირთა შეუმჩნეველად“³.

ფარული და აშკარა გატაცების გამიჯვნა სხვა შემთხვევებშიც იწვევს სიძნელეს. ასე, მაგალითად, სადაოა, ფარულად უნდა ჩაითვალოს გატაცება თუ სააშკარაოდ, როდესაც დაზარალებული ან მესამე პირები ამჩნევენ დამნაშავეს მოქმედებას, მაგრამ მათ არ გააჩნიათ უნარი სწორად აღიქვან ამ მოქმედების მნიშვნელობა (მაგალითად, ნივთის მოტაცება მცირეწლოვანის ან სულით ავადმყოფისათვის ან მოტაცება მათი თანდასწრებით).

სხვადასხვაგვარი შეხედულებებია გამოთქმული აგრეთვე იმ შემთხვევებზე, როდესაც დამნაშავე მოულოდნელად იტაცებს ნივთს ხალხის შეკრების ადგილას (მაგალითად, ქუჩაში გამვლელისათვის ქუდის წართმევა; ბაზარში, მაღაზიაში, დახლიდან საქონლის მოტაცება და ა. შ.). ზოგი ავტორი, იღებს რა მხედველობაში ჩადენილი დანაშაულის ვითარებას, ასეთ ქმედობებს ყოველთვის სააშკარო გატაცებად სთვლის⁴. ზოგი კი სუბიექტური კრიტერიუმით-

¹ А. Пионтковский, Советское уголовное право, т. II, 1923, стр. 109—110; А. Пионтковский, В. Меньшати, Курс советского уголовного права. Особенная часть, т. I, Москва, 1955, стр. 711—712. М. Исаев, Имущественные преступления, Москва, 1938, стр. 25.

² И. Фойницкий, Курс уголовного права, часть особенная, 1912, стр. 197; Б. Змиев, Уголовное право, часть особенная, вып. I, Казань, 1923, стр. 40; Э. Немировский, Сов. угол. право, Олесса 1924, стр. 276.

³ М. Михайлов, Уголовная ответственность за кражу личного имущества и разбой, Москва, 1958, стр. 68.

⁴ З. Вышинская, об уголовной ответственности за хищение государственного и общественного имущества, Москва, 1948, стр. 14.

დან გამოდის და დამნაშავეს წარმოდგენას ანიჭებს უპირატეს მნიშვნელობას: თუ დამნაშავე თვლის, რომ მისი უცარი თავდასხმა სხვის შეუმჩნეველად ხდება—ასეთ შემთხვევას ფარულ გატაცებას აკუთვნებს; ხოლო თუ იგი თვლის, რომ დაზარალებული ან მესამე პირი ამას ამჩნევდნენ—ეს დანაშაული სააშკარაო გატაცებად მიიჩნია¹.

რაიმე საყოველთაოდ მიღებული კრიტერიუმის არარსებობა ფარული და აშკარა გატაცების გასამიჯნავად და ლიტერატურაში ამ საკითხთან დაკავშირებით აზრთა სხვადასხვაობა ნათლად ადასტურებს, რომ ზღვარი გატაცების ამ ორ სახეს შორის პირობითი და გაურკვეველია. ეს ზღვარი ცვალებადია და იმაზედ არის დამოკიდებული, თუ რა თვალსაზრისიდან გამოდის მოსამართლე ამათუიმ შემთხვევის განხილვის დროს. ამას კი ის შედეგი მოსდევს, რომ მსგავსი შემთხვევები ერთმა მოსამართლემ შეიძლება ქურდობად ჩათვალოს, მეორემ კი—გაძარცვად. ანალოგიური ფაქტების ასეთი სხვადასხვაგვარი სისხლის სამართლებრივი შეფასება აუცილებლად გამოიწვევს იმას, რომ სასამართლო პრაქტიკაში ადგილი ექნება შეუთანხმებლობას და ბრძოლა ქონებრივ დანაშაულობებთან დაფუძნებული არ იქნება ერთიან სოციალისტურ კანონიერებაზე.

გაძარცვის ცნება იმ სახით, როგორითაც იგი არსებობდა მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსებში და რა სახითაც მოითხოვენ მის აღდგენას მომავალ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, მოიცავს არა მარტო უძალადო სააშკარაო გატაცებას, არამედ ნაწილობრივ ძალადობით გატაცებასაც. გაძარცვაში არსებითად გაერთიანებულია ორი შემადგენლობა: 1. აშკარა გატაცება ძალადობის გარეშე და 2. აშკარა გატაცება ისეთი ძალადობის ხმარებით, რომელსაც არ შეუქმნია დაზარალებულის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის. ძალადობით და უძალადოდ გატაცების ასეთი ხელოვნური გაერთიანება ჩვენ არასწორად მიგვაჩნია, ვინაიდან გატაცების ეს სახეები თავისი საზოგადოებრივი საშიშროების ხარისხით მკვეთრად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ძალადობის არარსებობა პირველ შემთხვევაში და პირიქით მისი არსებობა მეორე შემთხვევაში ისე მნიშვნელოვნად განასხვავებს გატაცების სიმძიმეს, რომ ამ ორი სახის გაერთიანება ერთ შემადგენლობაში უმართებულოდ უნდა ჩაითვალოს.

მეორე მხრივ, გაძარცვისა და ყაჩაღობის გაყოფა და დაპირისპირება მეტად ნებისმიერია, ვინაიდან ასეთ დაპირისპირებას საფუძვლად უდევს მხოლოდ რაოდენობრივი ნიშანი, რომელსაც არ ძალუძს დაასაბუთოს კონსტრუქციული განსხვავება გაძარცვასა და ყაჩაღობას შორის. როგორც სამართლიანად აღნიშნავდა პროფ. ა. ჟიჟილენკო, მოქმედების ძალადობითი საშუალება „არ იძლევა ისეთ არსებით სახესხვაობებს ინტენსიურობის მხრივ, რომ ამ ნიშნის მიხედვით აუცილებელი იყოს გამოვყოთ ძალადობით გატაცების ორი ცალკე სახე, როგორც ორი სხვადასხვა დანაშაული—გაძარცვა და ყაჩაღობა“².

ამგვარად, ერთის მხრივ, უმართებულოა ფარული და აშკარა გატაცების გაყოფა დანაშაულის ცალკე შემადგენლობებად, როდესაც გატაცება ძალადობის გარეშეა ჩადენილი; ხოლო მეორე მხრივ, ასევე უმართებულოა ძალადობით ჩადენილი გაძარცვის გაყოფა დანაშაულის ორ დამოუკიდებელ შემად-

¹ А. Жижиленко, Имущественные преступления. Ленинград, 1925, стр. 76.

² А. Жижиленко, цит, соч., стр. 73—74.

გენლობად—გაძარცვად და ყაჩაღობად, ვინაიდან ისინი ერთსა და იმავე ნაშაულს წარმოადგენენ.

გატაცების ამგვარი კლასიფიკაცია გაუმართლებელია საკანონმდებლო—ტექნიკური თვალსაზრისითაც. თავისი მოუქნელობისა და სირთულის გამო ასეთ კლასიფიკაციას ადვილად შეიძლება შედეგად მოყვეს მისი ცალკეული ნაწილების ლოგიკური შეუთანხმებლობა, ხოლო ზოგჯერ—არსებითი ხარვეზი.

მაგალითად, რსფსრ-ის სისხლის სამართლის კოდექსის ახალი პროექტი, რომელმაც მთლიანად აღადგინა 1926 წლის კოდექსის გატაცების სახეების კლასიფიკაცია—ქურდობის დროს გამოპყოფს ერთმანეთისაგან ზეღოფას სოციალისტურ საკუთრებაზე და ზეღოფას მოქალაქეთა პირად საკუთრებაზე, ხოლო გაძარცვის მიმართ ამას არ აკეთებს. ასეთი არათანმიმდევრობის შედეგად რეციდივისტის მიერ სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების ფარული გატაცებისათვის პროექტი ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას სამიდან ათ წლამდე, ქონების კონფისკაციით (107 მუხლის „ბ“ პუნქტი). ხოლო ამავე ქონების სააშკაროდ გატაცება ჩადენილი რეციდივისტის მიერ, გამოიწვევს, პროექტის თანახმად თავისუფლების აღკვეთას სამიდან რვა წლამდე, ქონების კონფისკაციის გარეშე (108 მუხლის მე-2 ნაწ.) მეორე მხრივ, მოქალაქეთა პირადი ქონების აშკარა გატაცება (გაძარცვა) ძალადობის გარეშე, ამავე პროექტის მიხედვით, უფრო მძიმე სასჯელს იწვევს, ვიდრე იმავე ქონების ფარულად გატაცება (ქურდობა). ამრიგად, სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების გაძარცვა უფრო მსუბუქ დანაშაულად ითვლება, ვიდრე ამავე ქონების ქურდობა, ხოლო პირადი ქონების გატაცების დროს კი—პირიქით—გაძარცვა უფრო მძიმე დანაშაულად არის განხილული, ვიდრე ქურდობა. ასეთი შეუსაბამობა მოკლებულია ყოველგვარ საფუძველს.

პროექტში მრავალი შეუსაბამობაა გამოწვეული იმით, რომ ცალკეულ დამამძიმებელ გარემოებებს სხვადასხვანაირი სახელწოდება აქვს მინიჭებული გაძარცვისა და ქურდობის დროს. ასე, მაგალითად, დადგენილებებში ქურდობის შესახებ პროექტი ლაპარაკობს „არაერთგზისობაზე“, „შიაკაზე“, ხოლო დადგენილებებში გაძარცვის შესახებ—„განმეორებაზე“, „პირთა ჯგუფზე“. ასეთი შეუთანხმებლობა პრაქტიკაში ცხადია მრავალ სიძნელეს გამოიწვევს. აუცილებლად დაიბადება საკითხი: სხვადასხვა შინაარსს გულისხმობს პროექტი ამ განსხვავებული სახელწოდებების ცნებებში, თუ ერთიდაიგივე ცნებებია, სხვადასხვა ტერმინებით გამოხატული.

ქურდობისა და გატაცებისათვის მიძღვნილ დადგენილებათა შეუსაბამობას ადგილი აქვს მოლდავეთის სსრ-ის სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტშიც. მაგალითად, ამ პროექტის 119 მუხლის II ნაწილში პირადი საკუთრების ქურდობის დამამძიმებელ გარემოებათა შორის მოხსენებულია ქურდობა, ჩადენილი ხანძრის, წყალდიდობის, კატასტროფის ან რაიმე სხვა საზოგადოებრივი უბედურების დროს. გაძარცვის დამამძიმებელ გარემოებათა შორის კი ეს მომენტი მოხსენებული არ არის. აღნიშნულის შედეგად, თუ ასეთ პირობებში ჩადენილი იქნება ქონების ფარული გატაცება (ქურდობა), პროექტის თანახმად დამნაშავეს შეიძლება მიესაჯოს თავისუფლების აღკვეთა სამიდან შვიდ წლამდე, ქონების აუცილებელი კონფისკაციით, ხოლო თუ ამავე პირობებში აშკარა გატაცებაა ჩადენილი (გაძარცვა)—თავისუფლების აღკვეთა მხოლოდ ხუთ წლამდე ქონების კონფისკაციით ან უამისოდ. გაუგე-

ზარია, რატომ უნდა ჩაითვალოს ასეთ პირობებში ჩადენილი გაძარცვა უფრო მსუბუქ დანაშაულად, ვიდრე ქურდობა?

ყველა ეს სხვადასხვაობა თავიდან იქნება აცილებული, თუ კანონი არ გაპყვითნოს ცალკე შემადგენლობებად ქონების ფარულად და აშკარად გატაცებას და არ დაუკავშირებს მათ სასჯელის სხვადასხვაგვარ ოდენობას.

გატაცებისათვის პასუხისმგებლობის განხილული სისტემა არ არის ასახული თანამედროვე უცხო ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში. კერძოდ, მას არ იზიარებენ სახალხო დემოკრატიული ქვეყნები. ეს უკანასკნელნი გატაცებას ჰყოფენ ორ სახედ: გატაცება ჩადენილი ძალადობით და გატაცება, ჩადენილი ძალადობის გარეშე. ამისდამიხედვით ისინი განასხვავებენ გატაცების დანაშაულის ცალკეულ შემადგენლობებს. სახალხო დემოკრატიული ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ერთის მხრივ, საჭიროდ არ სთვლის განასხვავოს ღია და ფარული გატაცება და დაუკავშიროს ამ განსხვავებას დანაშაულთა დამოუკიდებელი შემადგენლობანი, ხოლო, მეორეს მხრივ, კონსტრუქციულ მნიშვნელობას არ ანიჭებს ძალადობის ინტენსიობის ხარისხს და ამ ნიშნის მიხედვით გატაცების ცალკეულ სახეებს არ განასხვავებს.

ამრიგად, სახალხო-დემოკრატიული ქვეყნების სისხლის სამართლის კოდექსების შეხედულება გატაცების სახეებზე უახლოვდება ამ საკითხში 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების პოზიციას.

ჩვენის აზრით, მიზანშეწონილი იქნება სისხლის სამართლის მომავალ კანონმდებლობაშიც ამ სისტემის შენარჩუნება. მას საფუძვლად უდევს ზუსტი ნიშანი: ძალადობითაა ჩადენილი გატაცება თუ ძალადობის გარეშე. ეს ნიშანი ნათლად გამოხატავს განსხვავებას საზოგადოებრივი სამიწროების ხარისხში, რომელიც ახასიათებს გატაცების ცალკეულ სახეებს. მაშინ, როდესაც ძალადობის გარეშე ჩადენილი გაძარცვისას ზიანდება ერთი ობიექტი—ქონება, ძალადობით ჩადენილი გატაცების დროს ზიანდება ორი ობიექტი—ქონება და ადამიანი. გატაცების ამ მეორე სახის დროს სხვისი ქონების დაუფლების საშუალებას წარმოადგენს ხელყოფა დაზარალებულის პიროვნებაზე და სწორედ ამიტომ ეს ხელყოფა უფრო აქტიურ და საშიშ ხასიათს ატარებს. აქვს თუ არა ადგილი ფიზიკურ ან ფსიქიკურ ძალადობას — ამის დადგენა პრაქტიკულად მეტად ადვილია. ზღვარი, რომელიც მიჯნავს ძალადობით და ძალადობის გარეშე ჩადენილ გაძარცვას, საკმაოდ გარკვეულია. ამ განსხვავებაზე დაფუძნებული გატაცების სახეების კლასიფიკაცია მოკლებულია კაზუისტურ ხასიათს, მარტივი და ნათელია, მაშასადამე, საკანონმდებლო-ტექნიკური თვალსაზრისითაც უფრო სრულყოფილია.

მაგრამ სისხლის სამართლის მომავალ კანონმდებლობაში 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების დადგენილებანი, ჩვენის აზრით, სრულიად უცვლელ სახით როდი უნდა იქნან შეტანილნი. ისინი ნაწილობრივ უნდა გადაამუშავდნენ სოციალისტური ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის გამოცდილების მხედველობაში მიღებით. კერძოდ, ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ძალადობის გარეშე ჩადენილი გატაცების (ქურდობის) განსაზღვრისას საჭირო არ არის მითითება გატაცების ფარულ და აშკარა ხასიათზე, როგორც მას აკეთებს 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულება. ასეთმა მითითებამ შეიძლება ისეთი შთაბეჭდილება შექმნას, თითქოს კანონი მაინც აქცევს ყურადღებას იმ გა-

რემოებას, აშკარადაა ჩადენილი გატაცება, თუ ფარულად, და თითქოს მოსამართლეს თვითეულ კერძო შემთხვევაში ევალება ამ საკითხის გამორკვევა.

1947 წლის ბრძანებულება ყაჩაღურად გატაცების დამამძიმებელ გარემოებათა შორის გამოყოფს დამნაშავეს მიერ ისეთი ძალადობის ხმარებას, რომელიც საშიშია დაზარალებულის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის. ჩვენის აზრით, ბრძანებულების ეს ფორმულა გაურკვეველია და მას შეიძლება შედეგად მოჰყვეს კვალიფიციური ყაჩაღობის ფარგლების დაუსაბუთებელი გაფართოება.

ძნელი წარმოსადგენია ისეთი ძალადობითი მოქმედება, რომელიც რაიმე, თუნდაც მინიმალური ხარისხის საფრთხეს არ შექმნის ადამიანის ფიზიკური ან ფსიქიკური ჯანმრთელობისათვის და მაშინ თითქმის ყოველი ძალადობითი გატაცება კვალიფიციურ ყაჩაღობად უნდა ჩაითვალოს.

ამიტომ, ჩვენის აზრით, დამამძიმებელ გარემოებად მიჩნეული უნდა იქნას მხოლოდ ისეთი ძალადობა, რომელმაც ნამდვილად გამოიწვია სხეულის დაზიანება. ხოლო მასთან ერთად დამამძიმებელ გარემოებათა შორის აღნიშნული უნდა იქნას აგრეთვე შეიარაღებული ყაჩაღობა. ამით კანონი ვაითვალისწინებს ყაჩაღური თავდასხმის უფრო მძიმე და აქტიურ ფორმებს, თუნდაც მათ არავითარი მძიმე შედეგი არ მოჰყვეს.

გარემოებანი, რომლებიც გამოიწვიეს ადმინისტრაციული წესით გამოსახლება

3. ზამთრის

საბჭოთა საბინაო სამართალში საცხოვრებელი ბინიდან მოქალაქეთა გამოსახლება ადმინისტრაციული წესით ყოველთვის განიხილებოდა როგორც გამოსახლების განსაკუთრებული წესი და არ ნახულობდა პრაქტიკაში რამდენადმე ფართო გამოყენებას. რსფსრ სამოქ. სამ. კოდექსის 172 მუხლში ნათქვამია: „საცხოვრებელი ბინიდან ადმინისტრაციული წესით გამოსახლება დაიშვება მხოლოდ კანონში განსაკუთრებულად აღნიშნულ შემთხვევებში“.

სხვა საცხოვრებელი სადგომით უზრუნველყოფის გარეშე ადმინისტრაციული წესით შეიძლება გამოსახლებულ იქნან პირები, რომელთაც შეწყვიტეს შრომითი კავშირი საკუთარი სურვილით განთავისუფლებასთან დაკავშირებით, ან კიდევ, შრომის დისციპლინის დარღვევის გამო და აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის გამო. ეს წესი ვრცელდება მხოლოდ იმ სახლებზე, რომლებიც ეკუთვნის ქვანახშირისა და მეტალურგიული მრეწველობის საწარმოებს და მშენებლობებს, ელექტროსადგურებსა და ტრანსპორტს, აგრეთვე სახალხო მეურნეობის სხვა დარგების უფრო მნიშვნელოვან საწარმოებსა და სამშენებლო ორგანიზაციებს, რომლებიც განისაზღვრება მოკავშირე რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოების დადგენილებე-

ბით. გარდა ამისა, შრომითი კავშირის გაწყვეტის მოტივით ადმინისტრაციული წესით გამოსახლება დასაშვებია აგრეთვე სსრკ თავდაცვის სამინისტროს საუწყებო სახლებიდან.

სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1953 წლის 10 სექტემბრის ბრძანებულებით დადგენილია იმ პირთა კატეგორია, რომლებიც არ შეიძლება გამოსახლებულ იქნან ადმინისტრაციული წესით, მიუხედავად მათი სამუშაოდან განთავისუფლების მიზეზისა და იმისა, რომ სახლი საუწყებოა.

ამ ბრძანებულების მიხედვით ადმინისტრაციული წესით არ შეიძლება გამოსახლებულ იქნან პირები, რომლებიც არჩეული არიან ხელმძღვანელ თანამდებობებზე და ამასთან დაკავშირებით განთავისუფლებული არიან წინანდელი სამუშაოდან. აგრეთვე ის პირები, რომლებიც გადაყვანილი არიან სხვა სამუშაოზე სადირექტივო ორგანოების გადაწყვეტილებით, სამამულო ომის ინვალიდები, შრომის პირველი და მეორე ჯგუფის ინვალიდები, პენსიონერები მოხუცებულობის გამო, პერსონალური პენსიონერები, სამამულო ომში დაღუპული და უგზო-უკვლოდ დაკარგული სამხედრო მოსამსახურეების და პარტიზანების ოჯახები. იმ პირთა ოჯახები, რომლებიც საბჭოთა არმიის სამსახურში იმყოფებიან, აგრეთვე იმ გარდაცვლილ მო-

სამსახურეთა ოჯახები, რომელთაც მიეცათ საცხოვრებელი ბინები წარმოების ან დაწესებულების მიერ.

პროკურატურის ორგანოებში შემოსული მასალების განხილვისას წამოიჭრა ზოგიერთი საკითხი, რომელიც ზოგჯერ სხვადასხვანაირად წყდება.

ზოგჯერ სვამენ კითხვას: ექვემდებარებიან თუ არა ადმინისტრაციულ გამოსახლებას სამამულო ომის მე-3 ჯგუფის ინვალიდები, ე. ი. პირები, რომლებსაც შეზღუდული შრომისუნარიანობა აქვთ და შეუძლიათ წარმოებაში ან დაწესებულებაში მუშაობა?

რა თქმა უნდა, არა. რამდენადაც კანონი კრძალავს სამამულო ომის ინვალიდების გამოსახლებას ადმინისტრაციული წესით მიუხედავად ინვალიდობის ჯგუფისა, ამიტომ სამამულო ომის მე-3 ჯგუფის ინვალიდებიც არ გამოსახლდებიან ადმინისტრაციული წესით.

ზოგჯერ პრაქტიკაში იქმნება გაუგებრობა ფრონტზე დაღუპული ან უგზოუკვლოდ დაკარგული სამხედრო მოსამსახურის ან პარტიზანის ოჯახის განსაზღვრაში. ჩვენის აზრით, ამ შემთხვევაში უნდა ვიხელმძღვანელოთ ოჯახის წევრის იმ გაგებით, რომელიც შეიქმნა სასამართლო პრაქტიკაში სსრკ უმაღლესი სასამართლოს 1940 წლის 12 დეკემბრის პლენუმის დადგენილების I მუხლის შესაბამისად. მნიშვნელობა აქვს იმას, ცხოვრობდა თუ არა დაღუპულის ოჯახის წევრი მის ხარში გაწვევამდე მასთან ერთად. ეს არ ეხება დაღუპულის არასრულწლოვან შვილებს, თუ ისინი ღებულობდნენ დაღუპულისაგან ალიმენტს.

დაღუპულის არასრულწლოვანი შვილები, მათი საცხოვრებელი ადგილის მიუხედავად არ შეიძლება გამოსახლებულ იქნან ადმინისტრაციული წესით.

პროკურატურის პრაქტიკაში დიდი ხანი არ იყო ერთიანი აზრი 1953

წლის 10 სექტემბრის ბრძანებულების მე-2 მუხლის II ნაწილის გამოყენების შესახებ. ეს ბრძანებულება განსაზღვრავდა იმ პირთა კატეგორიას, რომლებიც არ გამოსახლდებიან ადმინისტრაციული წესით. ზოგიერთი პრაქტიკოსი მუშაკი სთვლიდა, რომ ეს შედეგათები ვრცელდებოდა ადმინისტრაციული წესით გამოსახლების იმ შემთხვევებზე, რომლებიც გათვალისწინებულია ბრძანებულების მე-2 მუხლის I ნაწილში.

ამჟამად ეს საკითხი უკვე გადაჭრილია. 1958 წლის 14 იანვრის წერილით სსრკ პროკურატურამ განმარტა, რომ 1953 წლის 10 სექტემბრის ბრძანებულების მე-2 მუხლის II ნაწილი, რომელიც განსაზღვრავს იმ პირთა წრეს, რომლებიც არ შეიძლება გამოსახლებულ იქნან ადმინისტრაციული წესით (სამხედრო მოსამსახურეთა ოჯახები, სამამულო ომის ინვალიდები, პენსიონერები მოხუცებულობის გამო და სხვ.) ვრცელდება სახლის მფლობელთან შრომითი ურთიერთობის გაწყვეტის ან არარსებობის ავტომატური გამოსახლების ყველა შემთხვევაზე.

ამრიგად, აღნიშნული პირები არ ექვემდებარებიან ადმინისტრაციულ გამოსახლებას აგრეთვე უმაღლესი და საშუალო სპეციალური სასწავლებლების სახლებიდან, სკოლების შენობებიდან, სამკურნალო-პროფილაქტიკური დაწესებულებებიდან და ა. შ.

გარდა ჩამოთვლილ პირთა კატეგორიებისა ადმინისტრაციული წესით გამოსახლებას არ ექვემდებარებიან დამქირავებლები და მათთან მცხოვრები ოჯახის წევრები, რომლებმაც საცხოვრებელი ფართობი მიიღეს არა შრომით ურთიერთობასთან დაკავშირებით, არამედ ვაცვლის წესით, ან ის პირები, რომლებიც შესახლდნენ დაწესებულ-

ბაზე, წარმოებაზე ან ორგანიზაციაზე სახლის გადაცემამდე. ისინი შეიძლება გამოსახლებულ იქნან მხოლოდ სასამართლოს წესით და სამაგიერო საცხოვრებელი სადგომის მიცემით.

ხშირად პრაქტიკოსი მუშაკები სთვლიან, რომ ადმინისტრაციული წესით არ შეიძლება გამოსახლებულ იქნან მხოლოდ ძირითადი დამქირავებლები.

ჩვენის აზრით ეს არ არის სწორი, რამდენადაც 1953 წლის 10 სექტემბრის ბრძანებულება კრძალავს ადმინისტრაციული წესით პერსონალური პენსიონერების, სამამულო ომის ინვალიდების და იმ პირთა გამოსახლებას, რომლებიც აღნიშნულია ბრძანებულების მე-2 მუხლის II ნაწილში. არ არსებობს არავითარი საფუძველი იმისა, რომ ეს მითითება გავიგოთ შეზღუდულად და შევეფარდოთ საცხოვრებელი ფართობის ძირითად დამქირავებელს.

ამიტომ, თუ საუწყებო საბინაო ფართობზე მაცხოვრებელი ოჯახის თუნდაც ერთი წევრი სარგებლობს შეღავათით, არ შეიძლება გამოსახლებული იქნას ადმინისტრაციული წესით მთელი ოჯახიც.

ამ საკითხის სხვაგვარად გადაწყვეტა იქნებოდა არაკანონიერი. ტ-ს, რომელიც მუშაობდა მეტალურგიულ ქარხანაში, ბინა მიეცა ქარხნის სახლში. ის 1957 წელს სამუშაოდან განთავისუფლდა თავისი სურვილით. 1953 წლის 10 სექტემბრის ბრძანებულების მე-2 მუხლის I ნაწილის თანახმად ის ექვემდებარებოდა ადმინისტრაციული წესით გამოსახლებას. მაგრამ ტ-სთან ერთად ცხოვრობდა მისი მამა, რომელიც იყო პენსიონერი მოხუცებულობის გამო. მიუხედავად ამისა, რაიონის პროკურორმა გასცა სანქცია ტ-ს ოჯახის გამოსახლებაზე იმ მოტივით, რომ მის მამას ქარხანაში არ უმუშავებია და

ქარხანას მისთვის არ მიუცია დადგენილება, სავსებით სამართლიანად, გაუქმებულ იქნა ზემდგომი პროკურატურის მიერ.

კანონი, რომელიც აძლევს შეღავათს ადმინისტრაციულ გამოსახლებაზე პენსიონერებს მოხუცებულობის გამო, არ განასხვავებს ძირითად დამქირავებელსა და მისი ოჯახის წევრებს.

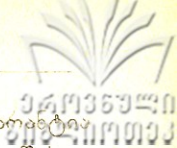
ზოგიერთი პროკურორის ცდა, ჩამოართვას ასეთ შემთხვევაში ოჯახს საცხოვრებელი ფართობის ნაწილი და დაუტოვოს პენსიონერს მხოლოდ მისთვის ნორმით განსაზღვრული საცხოვრებელი ფართობი, ასევე არ ემყარება კანონს.

საკითხის ერთადერთი სწორი გადაწყვეტაა — უარი ეთქვას ოჯახის გამოსახლების სანქციაზე იმ შემთხვევაში, თუ კი მისი ერთი წევრი სარგებლობს შეღავათით ადმინისტრაციულ გამოსახლებაზე.

სსრკ-ისა და მოკავშირე რესპუბლიკების მთავრობის დადგენილებით ზოგიერთი საწარმოების მუშაკებისათვის, რომელთა სახლებზეც ვრცელდება ადმინისტრაციული გამოსახლება, დადგენილია წარმოებასთან შრომითი კავშირის განახლების უფლება. ეს წესი გავრცელებულია. მაგალითად, „გლავმოსსტროის“ „გლავლენინგრადსტროის“ და სხვა მუშაკებზე.

ცხადია, ასეთი უფლება ეძლევა მხოლოდ საკუთარი სურვილით განთავისუფლებულ პირებს და არა მათ, ვინც დაარღვია შრომითი დისციპლინა ან დანაშაული ჩაიდინა.

პრაქტიკაში გამომუშავდა ადმინისტრაციულ გამოსახლებაზე შეღავათების შეფარდების ახალი წესები, რომლებიც ადრე არ გვხვდებოდა. კერძოდ, დადგენილია მიზეზები, რომლებიც ითვლება საპატიოდ და რომელთა არსებობისას მუშაკს შეუძლია არ დაბრუნდეს წინანდელ სამუ-

შაოზე, ხოლო ამასთან წარმოებას არ აქვს მისი გამოსახლების უფლება.

მუშაკებისათვის სახლის მფლობელთან შრომითი კავშირის აღდგენის უფლების მიცემა წარმოადგენს დადებით მოვლენას. ეს ხელს უწყობს წარმოებაში მუშახელის დამაგრებას და ამავე დროს საგრძნობლად ზღუდავს ადმინისტრაციული გამოსახლების შემთხვევების რაოდენობას.

ზემოთ აღნიშნული ყველა გათვალისწინებული ვრცელდება ადმინისტრაციული წესით გამოსახლებაზე სახლის მფლობელთან შრომითი კავშირის არარსებობის ან გაწყვეტის შემთხვევაში. ამიტომ ეს გარანტიები არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას ადმინისტრაციული წესით გამოსახლების იმ შემთხვევებზე, რომლებიც არ არის დაკავშირებული შრომითი კავშირის გაწყვეტასთან.

(ჟურნალი „Социалистическая законность“ 1958 წ., № 8).

პრეზუმციის პროცესული მნიშვნელობა საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში

თ. ლილუაშვილი,

ქ. თბილისის სამეცნიერო-საკვლევო კრიმინალისტიკური
ლაბორატორიის მეცნიერი თანამშრომელი

საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესუალურ ლიტერატურაში ფართოდ გავრცელებული შეხედულების თანახმად პრეზუმცია მიკუთვნებულია ისეთი კატეგორიის ფაქტებს, რომლებიც მტკიცებას არ საჭიროებენ. სწორედ ამიტომია, რომ პრეზუმციებს ყოველთვის იხილავენ საყოველთაოდ ცნობილ და პრეიუდიციალურად დადგენილი ფაქტების გვერდით, ე. ი. იმ ფაქტების გვერდით, რომლებიც მტკიცებას არ საჭიროებენ და რომლებიც შეიძლება საფუძვლად დაედონ სასამართლოს გადაწყვეტილებას მათი დამტკიცების გარეშე.

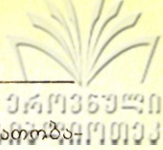
პრეზუმირებული ანუ ნავარაუდები ფაქტები. — წერს ვ. პ. ვოლოჟანი-ნი, — მიუხედავად იმისა, შედიან თუ არა ისინი სარჩელის თუ მისაგებლის საფუძველში, არ წარმოადგენს მტკიცების საგანს, არ საჭიროებს მტკიცებას¹. ასეთია შეხედულება, რომელსაც პირდაპირ თუ არაპირდაპირ იზიარებს თითქმის ყველა საბჭოთა პროცესუალისტი.

მაშასადამე, საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში ფართოდ გავრცელებული შეხედულების თანახმად პრეზუმციის პროცესუალური მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ იგი არ საჭიროებს მტკიცებას. ამასთან, როდესაც ასეთ შეხედულებას ანვითარებენ, მიუთითებენ, რომ პრეზუმცია დაფუძნებული უმაღლესი ხარისხის ალბათობაზე ჭეშმარიტებას შეესაბამება, თუმცა ამის დასასაბუთებლად არავითარი მეცნიერული არგუმენტი არ მოჰყავთ.

ასეთი შეხედულება პრეზუმციების მნიშვნელობის შესახებ სწორი არ არის. როგორც ცნობილია, საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში სასამართლოს გადაწყვეტილება დამყარებული უნდა იქნას ფაქტებზე, რომლებიც დადგენილია ობიექტური ჭეშმარიტების შესაბამისად.

ხოლო რას წარმოადგენს პრეზუმცია? პრეზუმცია ეს არის ვარაუდი, გაკეთებული გარკვეული ფაქტების დადგენის შედეგად, და თუმცა პრეზუმცია საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში მართლაც დაფუძნებულია უმაღლესი ხარისხის ალბათობაზე, მაგრამ ეს მაინც ვერ გარდაქმნის პრეზუმციას ჭეშმარიტებად.

¹ В. П. Воложанин, К вопросу о юридических предположениях в советском гражданском праве и процессе. Ученые записки Свердловского юридического института им. А. Вышинского, 1955 г. т. III, стр. 187.

განსხვავება პრეზუმფციისა, რომელიც უმაღლესი ხარისხის ალბათობაზეა დაფუძნებული, პრეზუმფციისაგან, რომელიც დაბალი ხარისხის ალბათობაზეა დაფუძნებული, მხოლოდ იმაში მდგომარეობს, რომ პირველი უფრო მეტ შესაძლებლობას იძლევა იმისას, რომ ის შეესაბამებოდეს ჭეშმარიტებას, ვიდრე მეორე. საერთოდ კი შეიძლება არც პირველი და არც მეორე შემთხვევაში პრეზუმფცია ჭეშმარიტებას არ შეესაბამებოდეს.

აქედან გამომდინარე, სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელსაც საფუძვლად ექნება პრეზუმფცია, შეიძლება შეესაბამებოდეს ჭეშმარიტებას, მაგრამ შეიძლება არც შეესაბამებოდეს მას. ამიტომ საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში, სადაც სასამართლოს ერთერთ მთავარ მიზანს წარმოადგენს საძიებელი ფაქტების ობიექტურ ჭეშმარიტების შესაბამისად დადგენა, არასწორი იქნებოდა პრეზუმფციები მიგვეკუთვნებია ისეთი კატეგორიის ფაქტებისათვის, რომლებიც მტკიცებას არ საჭიროებენ.

პრეზუმფციების მნიშვნელობის შესახებ საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის ლიტერატურაში, გარდა ჩვენს მიერ ზემოდმოყვანილი შეხედულებებისა, არსებობს სხვაგვარი შეხედულებაც.

ასე მაგალითად ა. კ. იურჩენკოს მიაჩნია, რომ პრეზუმფცია არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც ფაქტი, რომელიც მტკიცებას არ საჭიროებს. მისი აზრით. პრეზუმფციების როლი საბჭოთა სამართალში იმაში მდგომარეობს, რომ პრეზუმფცია წარმოადგენს ფაქტის დადგენის საშუალებას ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ეს ფაქტი არ შეიძლება დადგენილი იქნას ჩვეულებრივი წესით, ე. ი. საკმარისი, პირდაპირი თუ არაპირდაპირი დამამტკიცებელი საბუთებით და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც შეუძლებელი გახდება დამამტკიცებელი საბუთების ერთ ჯაჭვში შეკრება, ეს ჯაჭვი შეიძლება შეერთებული იქნას პრეზუმფციის საშუალებით, რომელიც მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში გამოხატავს კიდევ ობიექტურ სინამდვილეს¹.

სხვანაირად რომ ვთქვათ. ა. კ. იურჩენკო გვთავაზობს ასეთ თვალსაზრისს: ყოველნაირად უნდა შევეცადოთ ლავადგინოთ საძიებელი ფაქტები ჩვეულებრივი წესით, ე. ი. პირდაპირი ან არაპირდაპირი დამამტკიცებელი საბუთების საშუალებით, მაგრამ თუ ამ ფაქტების დადგენა ჩვეულებრივი წესით ვერ მოხერხდა, მაშინ უნდა გამოვიყენოთ პრეზუმფცია, რომლის გამოყენებასაც შეუძლია გამოხატოს და გამოხატავს კიდევ ობიექტურ ჭეშმარიტებას. იბადება კითხვა: თუ კი პრეზუმფციას შეუძლია გამოხატოს და გამოხატავს კიდევ ობიექტურ ჭეშმარიტებას, მაშინ რაღა საჭიროა ფაქტის დადგენა ჩვეულებრივი წესით, ე. ი. დამტკიცებული საბუთების საშუალებით.

ა. კ. იურჩენკო, სამწუხაროდ არ პასუხობს ამ კითხვაზე.

ო. ს. იოფეც, ისე როგორც ა. კ. იურჩენკო სწორად თვლის, რომ საბჭოთა სასამართლოს გადაწყვეტილება არ შეიძლება დაფუძნებული იყოს პრეზუმფციაზე, რომლის დადგენა ან უარყოფა ვერ მოხერხდა². ამ სწორი შეხედულებიდან გამომდინარე უნდა მივიღეთ იმ დასკვნამდე, რომ საბჭოთა სასამართლო წყვეტს რა ამა თუ იმ კონკრეტულ სამოქალაქო საქმეს არ უნდა

¹ А. К. Юрченко, Безвестное отсутствие по советскому гражданскому праву Л. 1954 г., стр. 13

² О. С. Иоффе, Ответственность по Советскому гражданскому праву, Л. 1955., стр. 127.

შეიზღუდოს მხოლოდ იმ პირობების დამტკიცებით, რომელთა საფუძველზე კანონის თანახმად, აღმოცენდება პრეზუმცია სხვა დასადგენი ფაქტების არსებობის თუ არ არსებობის შესახებ. რადგან საბჭოთა სასამართლოს გადაწყვეტილება არ შეიძლება დაფუძნებული იყოს პრეზუმციაზე, ამიტომ სასამართლომ უნდა დაადგინოს არა მარტო ის პირობები, რომელთა დადგენის შემთხვევაში შეიძლება პრეზუმციის გამოყენება, არამედ თვით პრეზუმირებული ანუ ნავარაუდევო ფაქტებიც.

ო. ს. იოფე საწინააღმდეგო დასკვნამდე მიდის. იგი წერს, რომ თუ პრეზუმცია წარმოადგენს კანონიერ ვარაუდს, დაფუძნებულს რეალური ფაქტების განზოგადებაზე, მაშინ, მხოლოდ ამ ფაქტების არსებობის და მათი დამტკიცების შემთხვევაში შეიძლება პრეზუმციის გამოყენების შესახებ საკითხის დასმა¹.

ამის დასამტკიცებლად ო. ს. იოფე ანალიზს უკეთებს სამოქალაქო სამართლის კოდექსის მე-12 მუხლს, რომელიც გამომდინარეობს სიკვდილის ვარაუდიდან იმ შემთხვევაში, თუ პიროვნება არ იმყოფება თავის მუდმივ საცხოვრებელ ადგილას, თუ ის უგზოუკვლოდაა დაკარგული და თუ მისი უგზოუკვლოდ დაკარგვა გრძელდება არანაკლებ 3 წლისა. იოფე წერს, რომ სამოქალაქო სამ. კოდექსის მე-12 მუხლის გამოყენება შესაძლოა მხოლოდ და მხოლოდ ამ პირობების დადგენის შემთხვევაში.

ანალიზს უკეთებს რა სხვა ანალოგიურ მუხლებს, ო. ს. იოფე აკეთებს დასკვნას: პრაქტიკამ არ იცის დაუმტკიცებელი ან უარყოფილი პრეზუმციების გამოყენება, ვინაიდან საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პრეზუმციები გამოიყენებიან მხოლოდ და მხოლოდ იმ პირობების დადგენის შემთხვევაში, რომლებზედაც კანონის თანახმად ეს პრეზუმციებია გათვალისწინებული².

შეხედულება, რომლის თანახმად პრეზუმციების გამოყენება შეიძლება გარკვეულ პირობებში, ე. ი. იმ ფაქტების დადგენის შემთხვევაში, რის შედეგადაც კანონის თანახმად შეიძლება ვივარაუდოთ სხვა დასადგენი ფაქტების არსებობა ან არარსებობა სადაო არასდროს არ ყოფილა.

ეს სადაო არ არის აგრეთვე იმ ავტორებისათვის, (ვ. ს. იულელსონი, ი. კ. ტოლსტოი) რომლებსაც იოფე აკრიტიკებს და რომლებსაც სრულიად სასამართლიანად მიაჩნიათ, რომ იმ გადაწყვეტილებებს შორის, რომლებსაც საფუძვლად უდევს პრეზუმცია, იქნება ისეთებიც, რომლებიც მკდარია.

ო. ს. იოფე ცდილობს დაამტკიცოს, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც დაფუძნებულია მხოლოდ იმ პირობების ან ფაქტების დადგენაზე, რომლის დროს კანონის თანახმად აღმოცენდება პრეზუმცია, ჭეშმარიტი იქნება.

სწორედ ამიტომაც, რომ იოფე სვამს კითხვას: შეიძლება თუ არა ჭეშმარიტად ვცნოთ გადაწყვეტილება უგზოუკვლოდ დაკარგული პიროვნების გარდაცვალებულად ცნობის შესახებ, თუ სასამართლოს განკარგულებაში არ არის დადებითი მონაცემები მისი სიკვდილის შესახებ, მაგრამ არის ყველა ის პირობები და ფაქტები, რომლებიც გათვალისწინებულია სამოქალაქო სამ. კოდექსის მე-12 მუხლით? იოფეს აზრით, სასამართლოს გადაწყვეტილება

¹ იქვე გვ. 128.

² იქვე, გვ. 131.

შეიძლება დაფუძნებული იყოს როგორც პირდაპირ ისე არაპირდაპირ დამამტკიცებელ საბუთებზე.

არაპირდაპირ დამამტკიცებელ საბუთებზე დამყარებული გადაწყვეტილება ჭეშმარიტი იქნება, თუ ამ დამამტკიცებელ საბუთებს, შეკავშირებულს ერთ ჯაჭვში, მივყევართ იმ დასკვნამდე, რომელიც გადაწყვეტილებაშია ფორმულირებული. ასეთთა რიცხვს მიეკუთვნება გადაწყვეტილებები, დაფუძნებული იმ გარემოებებზე ან ფაქტებზე, რომლებიც პრეზუმფციული ნორმითაა გათვალისწინებული და დამტკიცებულია საქმის სასამართლო განხილვის მსვლელობის დროს¹.

იოფეს აზრით გამოდის, რომ პრეზუმფციაზე დამყარებული გადაწყვეტილება თავისი ჭეშმარიტების მხრივ არ ჩამოუვარდება იმ გადაწყვეტილებას, რომელიც პირდაპირ დამამტკიცებელ საბუთებზეა დაფუძნებული.

საქ. სსრ სამოქ. კოდექსის 403-ე მუხლის თანახმად „ვინც ავნებს სხვის პიროვნებას ან ქონებას, ვალდებულია აუნაზღაუროს მიყენებული ზიანი. იგი განთავისუფლდება ამ მოვალეობისაგან, უკეთუ დაამტკიცებს, რომ არ შეეძლო მავნებლობა აეცდინა, ან რომ იგი უფლებამოსილი იყო მავნებლობა მიეყენებინა. ანდა, რომ მავნებლობა შედეგი იყო თვით დაზარალებულის განზრახვისა თუ უხეში გაუფრთხილებლობისა“.

ამ მუხლიდან ნათლად სჩანს, რომ თუ დაზარალებული მოითხოვს მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას, მან უნდა დაამტკიცოს, რომ მის პიროვნებას ან ქონებას მიაყენეს ზიანი და არსებობს მიზეზობრივი კავშირი ზიანის მიმყენებლის მოქმედებასა და ზიანს შორის (ე. წ. ლეგიტიმაციური ფაქტი). მაგრამ იმისათვის, რომ ზიანის მიმყენებელს დაეკისროს პასუხისმგებლობა მიყენებული ზიანისათვის, საჭიროა აკრეფე დამტკიცდეს, რომ მის მოქმედებაში არსებობდა ბრალი. თუ ზიანის მიმყენებლის მოქმედებაში ბრალი არ არსებობს, ზიანის მიმყენებელი თავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან.

ო. ს. იოფეს აზრით, თუ დამტკიცდება ზიანის მიყენების ფაქტი და მიზეზობრივი კავშირი ზიანის მიმყენებლის მოქმედებასა და ზიანს შორის (ე. ი. ის პირობები, რომლის დროს წარმოიშვება პრეზუმფცია). მაგრამ ვერ დადგინდება ბრალის არსებობა ან არ არსებობა ზიანის მიმყენებლის მოქმედებაში, მაშინ სასამართლოს შეუძლია მაინც გამოიტანოს გადაწყვეტილება. ეს გადაწყვეტილება დამყარებული იქნება არა პრეზუმფციაზე, არამედ ის მიეკუთვნება ისეთ გადაწყვეტილებათა რიცხვს, რომელსაც საფუძვლად უღვევს არაპირდაპირი დამამტკიცებელი საბუთები.

ჩვენი აზრით, ო. ს. იოფეს მთავარი შეცდომა იმაში მდგომარეობს, რომ ის ისეთ იურიდიულ ფაქტებს, როგორცაა ზიანის მიყენების ფაქტი და მიზეზობრივი კავშირი ზიანის მიმყენებლის მოქმედებასა და ზიანს შორის, ერთდროულად იხილავს როგორც იურიდიულ ფაქტებს და ამავე დროს, როგორც დამამტკიცებელ საბუთებს, რაც ყოველად დაუშვებელია.

იურიდიული ფაქტი და დამამტკიცებელი საბუთი თავისი იურიდიული ბუნებით ორი სხვადასხვანაირი ფაქტია. იურიდიულ ფაქტებს მატერიალურ-სამართლებრივი მნიშვნელობა აქვთ, დამამტკიცებელ საბუთებს კი ასეთი

¹ იქვე, 88. 132.

მნიშვნელობა არა აქვთ. იურიდიული ფაქტების დადგენა მტკიცების დამამტკიცებელი საბუთები კი წარმოადგენენ საშუალებას მიზნის მიღწევისათვის.

იურიდიული ფაქტები, რომ ერთდროულად განვიხილოთ როგორც დამამტკიცებელი საბუთები, მაშინ პროცესის ისეთი მნიშვნელოვანი ინსტიტუტი, როგორცაა მტკიცების საგანი, დაკარგავს თავის შინაარსსა და მნიშვნელობას. ძნელი გასაგები გახდება, რომელია დასადგენი ანუ საძიებელი იურიდიული ფაქტი და რომელი დამამტკიცებელი საბუთი.

ასევე არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება პრეზუმციის არაპირდაპირ დამამტკიცებელ საბუთად განხილვა. პრეზუმცია ანუ ვარაუდი და არაპირდაპირი დამამტკიცებელი საბუთი — ეს ორი სხვადასხვა ხასიათის მოვლენაა.

პრეზუმცია გარკვეული ობიექტური მონაცემების შეფასების შედეგად გაცემული დასკვნაა, ე. ი. სუბიექტური ხასიათის მოვლენას წარმოადგენს, ხოლო დამამტკიცებელი საბუთი კი (სულერთია პირდაპირი თუ არაპირდაპირი) ობიექტური სინამდვილის ფაქტია.

ყოველივე ზემოაღნიშნული საფუძველს გვაძლევს გავაკეთოთ შემდეგი დასკვნები: 1. პრეზუმცია შეიძლება შეესაბამებოდეს ჭეშმარიტებას, მაგრამ გამოორიცხული არ არის, არც შეესაბამებოდეს მას. 2. არც პრეზუმცია და არც ის პირობები, რომელთა არსებობის შემთხვევაში, კანონის თანახმად, შეიძლება წარმოიშვას პრეზუმცია, არ შეიძლება განხილული იქნან როგორც არაპირდაპირი დამამტკიცებელი საბუთები. 3. სავსებით დაუსაბუთებლად და არასწორად უნდა იქნას მიჩნეული ის შეხედულება, რომლის თანახმად, თითქოს საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელსაც საფუძვლად პრეზუმცია უდევს, ყოველთვის შეესაბამებოდეს ჭეშმარიტებას. 4. საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესისათვის სავსებით დაუსაბუთებლად და არასწორად უნდა იქნას მიჩნეული ის შეხედულება, რომლის თანახმად პრეზუმციები მიკუთვნებულია ისეთი ფაქტების ჯგუფს, რომლებიც მტკიცებას არ საჭიროებენ.

მაშ რა პროცესუალური მნიშვნელობა აქვს პრეზუმციის საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში? პრეზუმციების პროცესუალური მნიშვნელობა მდგომარეობს მხარეთა შორის მტკიცების მოვალეობის (ანუ მტკიცების ტვირთის) მიზანშეწონილად განაწილებაში, რომელიც თავის მხრივ ხელს უწყობს საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.

თუ მაგალითად, მოსარჩელე დაამტკიცებს, რომ მის პიროვნებას ან ქონებას მიაყენეს ზიანი, მიყენებული ზიანის რაოდენობასა და მიზეზობრივ კავშირს ზიანის მიმყენებლის მოქმედებასა და ზიანს შორის, სამოქალაქო სამ. კოდ. 403-ე მუხლის თანახმად უნდა ვივარაუდოთ, რომ ზიანის მიმყენებლის მოქმედებაში არსებობდა ბრალი.

მაგრამ ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ სასამართლომ არ უნდა დაადგინოს ბრალის არსებობა ზიანის მიმყენებლის მოქმედებაში. თავის ერთერთ დადგენილებაში სსრკ უმაღლესმა სასამართლომ მიუთითა: თუ მოცემული საქმის გადაწყვეტის დროს სასამართლო ხელმძღვანელობდა სამოქალაქო სამ. კოდექსის 403-ე მუხლით, მაშინ ამ შემთხვევაშიაც მან გამოიტანა დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილება, ვინაიდან არ დაადგინა, რომ მოპასუხემ განზრახ ან გაუ-

ფრთხილებლობით ე. ი. ბრალეული სახით გადასდო მოსარჩელეს ტუბერკულოზი¹.

სსრკ უმაღლესი სასამართლოს ამ დადგენილებიდან ნათლად სჩანს, რომ სასამართლომ უნდა დაადგინოს არა მარტო ის ფაქტები, რომელთა არსებობის შემთხვევაში 403-ე მუხლის თანახმად წარმოიშევა პრეზუმფცია ზიანის მიმყენებლის მოქმედებაში ბრალის არსებობის შესახებ, არამედ თვით ეს პრეზუმირებული ფაქტიც, ე. ი. ბრალის არსებობის ფაქტიც.

პრეზუმფციის მნიშვნელობა აქ მხოლოდდამხოლოდ მხარეთა შორის მტკიცების მოვალეობის მიზანშეწონილად განაწილებით ამოიწურება. საქმე იმაშია, რომ თუ დაზარალებული დაამტკიცებს ზიანის მიყენების ფაქტს, მის რაოდენობას და მიზეზობრივ კავშირს ზიანის მიმყენებლის მოქმედებასა და ზიანს შორის, მაშინ ზიანის მიმყენებელმა, იმისათვის, რომ განთავისუფლდეს ზიანის მიყენებისათვის პასუხისმგებლობისაგან, უნდა დაამტკიცოს მის მოქმედებაში ბრალის არარსებობა.

სსრ კავშირის რკინიგზის წესდების 187-ე მუხლის თანახმად, რკინიგზა პასუხს არ აგებს ტვირთის დაკარგვის ან დაზიანებისათვის, თუ დაამტკიცებს, რომ ტვირთი ჩამოვიდა ხელუხლებელი მოძრაი შემადგენლობით. ხელუხლებელი დამცველი მარკირებით, ან სხვა ნიშნების არსებობას, რომლებიც ტვირთის ხელუხლებლობას მოწმობენ.

თუ ჩამოთვლილი ფაქტები, დამტკიცდება, მაშინ რკინიგზის წესდების 187-ე მუხლის თანახმად უნდა ვივარაუდოთ, რომ ტვირთის დაკარგვა ან დაზიანება არ არის მომხდარი რკინიგზის ბრალით. მაგრამ ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ ეს ნავარაუდევია ფაქტი, ე. ი. რკინიგზის მოქმედებაში ბრალის არარსებობა არ საჭიროებს მტკიცებას. ასეთ შემთხვევაში კლიენტს ეკისრება მოვალეობა დაამტკიცოს, რომ ტვირთის დანაკლისი რკინიგზის მიერ ტვირთის დაკარგვის ან დაზიანების შედეგია.

ამ შეხედულების დასადასტურებლად მოვიყვანოთ სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს დადგენილება, სადაც მითითებულია: სსრ კავშირის რკინიგზის წესდების 68-ე მუხლი (შეესაბამება რკინიგზის ახალი წესდების 187-ე მუხლს), ხელუხლებელი ვაგონითა და გამომგზავნელი სადგურის ხელუხლებელი პლომბებით ტვირთის ჩამოსვლას არ იხილავს, როგორც გარემოებებს, რომლებიც უთუოდ იწვევენ ტვირთის დაზიანებისათვის ან დაკარგვისათვის რკინიგზის პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლებას, არამედ ითვალისწინებს, რომ თუ ტვირთი ჩამოვიდა ხელუხლებელი ვაგონით და გამომგზავნელი სადგურის ხელუხლებელი პლომბებით, კლიენტი მოვალეა დაამტკიცოს, რომ ტვირთის დანაკლისი გამოწვეულია რკინიგზის მიერ ტვირთის დაზიანებით ან დაკარგვით².

სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს სხვა დადგენილებაში მითითებულია, რომ სსრ კავშირის რკინიგზის წესდების 68-ე მუხლი ტვირთის ხელუხლებელ ვაგონებში და გამომგზავნელი სადგურის ხელუხლებელი პლომბებით ჩამოსვლის ფაქტს იხილავს არა როგორც გარემოებას, რომელიც უთუოდ ანთავისუფლებს რკინიგზას ტვირთის დაკარგვის ან დაზიანების პასუხისმგებლობისაგან, არამედ მხოლოდ როგორც გარემოებას, რომელიც კლიენტს

¹ Судебная практика Верховного суда СССР, 1944 г., вып. IX (XI), стр. 24—25.

² Судебная практика Верховного суда СССР, 1950 г., № 3, стр. 33—34.

აქირებს მოვალეობას დაამტკიცოს, რომ ტვირთის დანაკლისი გამოწვეული იყო რკინიგზის მიერ ტვირთის დაკარგვით ან დაზიანებით¹.

სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს მოყვანილი დადგენილებიდან ნათლად ჩანს, რომ საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში პრეზუმფცია არ შეიძლება განხილული იქნას როგორც ფაქტი, რომელიც მტკიცებას არ საჭიროებს; სასამართლომ ყოველგვარ ღონისძიებას უნდა მიმართოს პრეზუმირებული ფაქტის დადგენისათვის; პრეზუმფციის პროცესუალური მნიშვნელობა მთლიანად ამოიწურება მხარეთა შორის მტკიცების მოვალეობის მიზანშეწონილად განაწილებით, რომელიც თავის მხრივ ხელს უწყობს ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ შეხედულება, რომლის თანახმად პრეზუმფციის მნიშვნელობა მხარეთა შორის მტკიცების მოვალეობის განაწილებით ამოწურება, გამოთქმული იყო ჯერ კიდევ 1954 წელს პროცესუალისტ ლ. პ. სმიშლიაევის მიერ². ის ფაქტი, რომ პრეზუმფციის ერთერთი (და არაერთადერთი) პროცესუალური მნიშვნელობა მხარეთა შორის მტკიცების მოვალეობის მიზანშეწონილად განაწილებაა, იძულებული არიან აღიარონ აგრეთვე სხვა საბჭოთა პროცესუალისტებმაც, თუმცა ისინი არათუ არ ასაბუთებენ ამ შეხედულებას, არამედ ფაქტიურად თვითონვე უარყოფენ მას თავიანთი შემდგომი მსჯელობებით ამ საკითხზე. დაწვრილებით ამის შესახებ საუბარი გვექნება, როდისაც სპეციალურად შევჩერდებით პრეზუმფციის მატერიალურ-სამართლებრივ მნიშვნელობაზე.

¹ Судебная практика Верховного суда СССР, 1946 г., вып. VII (XXI)X, стр. 10—11.

² А. П. Смышляев, Предмет доказывания в советском гражданском процессе, автореферат кандидатской диссертации, М., 1954 г.

5785

კრიმინალისგური ექსპერტიზის დასკვნის კავშირით და ალბათობის შესახებ

ა. შალიაშვილი,

ექსპერტი-კრიმინალისტი, საკავშირო იურიდიულ მეცნიერებათა ინსტიტუტთან
არსებული ცენტრალური კრიმინალისტური ლაბორატორიის უკრძის
მეცნიერ თანამშრომელი.

საბჭოთა კავშირის კრიმინალისტური ექსპერტიზის დაწესებულებებში ყველა პირობაა შექმნილი ობიექტური დასკვნის მიცემისათვის. როგორც სასა-
პარტოლო და საგამომძიებლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, კრიმინალისტური ექსპერ-
ტიზის დასკვნების უმრავლესობა ჭეშმარიტია, რაც ხელს უწყობს სისხლის
და სამოქალაქო სამართლის საქმეების სწორ გადაწყვეტას.

ექსპერტიზის დასკვნამ უნდა დაადგინოს გარკვეული ფაქტი კატეგორი-
ულ ფორმაში, წინააღმდეგ შემთხვევაში კრიმინალისტური ექსპერტიზის
დასკვნას არავითარი მნიშვნელობა არ ექნება.

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად ყოველ-
თვის არ შეიძლება გარკვეული ფაქტის დადგენა კატეგორიულ ფორმაში.
ასეთ შემთხვევებში ექსპერტები ფაქტს ადგენენ ალბათობით ფორმაში, ანდა
იძლევიან დასკვნას საკითხის გადაწყვეტელობის შესახებ.

კრიმინალისტური ექსპერტიზის დასკვნა, როგორც მტკიცება უნდა აკმა-
ყოფილებდეს შემდეგ ძირითად მოთხოვნებს: იყოს ობიექტური, მეცნიერუ-
ლად დასაბუთებული, გასაგები, ლოგიკურად თანმიმდევრული, ადგენდეს
გარკვეულ ფაქტს.

ექსპერტიზის დასკვნის ობიექტურობის ქვეშ იგულისხმება ის, რომ
ექსპერტიზა ჩატარებულია პირის მიერ, რომელიც არ არის დაინტერესებული
საქმის შედეგით. გარდა ამისა, ექსპერტის მიერ აქტში უნდა იყოს ასახული
ყველა იდენტიფიკაციური ნიშნები ობიექტურად.

ექსპერტიზის დასკვნის მეცნიერულად დასაბუთების ქვეშ იგულისხმება,
რომ დასკვნა უნდა იყოს დამყარებული მეცნიერულ დებულებებზე, ექსპერ-
ტიზის ჩატარების პროცესში გამოყენებული უნდა იქნას ყველა საჭირო გა-
მოკვლევის მეთოდები და კრიმინალისტური მეცნიერების უკანასკნელი მიღ-
წევები.

ექსპერტიზის აქტის შინაარსი გასაგები უნდა იყოს. არ უნდა ვიხმართ
სპეციალური და უცხო ტერმინები. ექსპერტიზის დასკვნაში არ უნდა იყოს
ისეთი გამოთქმები, როგორცაა „ეჭვს იწვევს“, „არ არის გამორიცხული შე-
საძლებლობა“, „შესაძლებელია“, „არ არის შესაძლებლობა ვამტკიცოთ“ და
სხვა.

ექსპერტიზის დასკვნის ლოგიკურად თანმიმდევრობის ქვეშ იგულისხმე-
ბა, რომ ექსპერტიზის აქტში არ იყოს ერთმანეთის საწინააღმდეგო აზრები.

ექსპერტიზის დასკვნა, როგორც სასამართლო მტკიცება უნდა ადგენდეს გარკვეულ ფაქტს კატეგორიული (უარყოფით ან დადებით) ფორმაში. ექსპერტიზის მიერ დადგენილი ფაქტი უნდა იყოს ჭეშმარიტი. ეხება რა ამ საკითხს პროფ. ა. ი. ვინბერგი სამართლიანად აღნიშნავს, რომ „საბჭოთა ექსპერტიზის დევიზი უნდა იყოს მისი დასკვნის ჭეშმარიტება“¹.

თუ ექსპერტი ფაქტს ვერ ადგენს კატეგორიულ ფორმაში ან იძლევა დასკვნას საკითხის გადაუწყვეტელობის შესახებ, ეს არავითარ დავას არ იწვევს კრიმინალისტურ და საპროცესო ლიტერატურაში. რაც შეეხება ექსპერტიზის დასკვნის საკითხს, გამოთქმულს ალბათობით ფორმაში, ამაზე არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა, როგორც სპეციალურ ლიტერატურაში, ისე პრაქტიკულ კუთხეებს შორის.

ერთნი სთვლიან, რომ ექსპერტმა თავისი აზრი ყოველთვის უნდა გამოთქვას კატეგორიულ ფორმაში, ანდა თუ ეს შესაძლებელია უნდა მისცეს დასკვნა საკითხის გადაუწყვეტელობის შესახებ.

მეორენი კი ამტკიცებენ, რომ ექსპერტიზის დასკვნა ალბათობით ფორმაში დასაშვებია, რადგან მას აქვს მტკიცებითი მნიშვნელობა.

იმისათვის, რომ სწორად განვიხილოთ საკითხი ალბათობითი დასკვნის შესახებ, საჭიროა განვასხვაოთ საკითხის ორი მხარე: 1) ალბათობითი დასკვნის მტკიცებითი მნიშვნელობა და 2) ალბათობითი დასკვნის მიცემის დაშვების შესაძლებლობა კრიმინალისტური ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად.

ალბათობითი დასკვნის მომხრენი სთვლიან, რომ ასეთ დასკვნას დადებითი მნიშვნელობა აქვს წინასწარი გამოძიების პროცესში, რადგანაც მისი მეშვეობით გამოძიებელი ირჩევს ამა თუ იმ საგამომძიებლო ვერსიას. გამოიხატის შემთხვევაში ექსპერტიზის ალბათობითი დასკვნის საფუძველზე გამოძიებელს შეუძლია შესცვალოს ძველი არასწორი ვერსია და ალბათობითი დასკვნის შესაბამისად აავიწყდეს ახალი ვერსია.

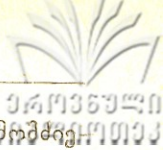
განვიხილოთ საკითხი: აქვს თუ არა ექსპერტის ალბათობითი დასკვნას უარყოფითი მნიშვნელობა სასამართლო და საგამომძიებლო პრაქტიკაში. ეხება რა ამ საკითხს, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი რ. დ. რახუნოვი წერს: „ექსპერტის დასკვნას, გამოთქმულს ალბათობით ფორმაში, როგორც წესი, აქვს უარყოფითი მნიშვნელობა სასამართლო პროცესის დროს და არავითარ შემთხვევაში არ უწყობს ხელს ჭეშმარიტების დადგენას“². რ. დ. რახუნოვის აზრს ჩვენ ვეთანხმებით, მაგრამ საჭიროა კონკრეტულად უჩვენოთ, თუ რაში გამოიხატება ექსპერტის ალბათობითი დასკვნის უარყოფითი როლი.

სასამართლო-საგამომძიებლო და საექსპერტო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ექსპერტის ალბათობითი დასკვნა იწვევს განმეორებითი ექსპერტიზის დანიშვნას, რომლის ჩატარების შედეგადაც თითქმის ყოველთვის საკითხი წყდება კატეგორიულად (დადებით ან უარყოფით ფორმაში).

ასე მაგალითად, კერსიციის საქმეზე პირველადი ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად ექსპერტმა მისცა დასკვნა, რომ „ხელნაწერი (ტექსტი) შესრულებულია ალბად სტეფანოვის მიერ“ (ექსპერტიზის აქტი № 681/2—1958 წ.)

¹ Проф. А. И. Винберг, Заключение криминалистической экспертизы (журнал „Советское гос. и право“, № 4, 1949 г. стр. 86).

² Р. Д. Рахунов, Теория и практика экспертизы в советском уголовном процессе, 1953 г., стр. 206

ამ დასკვნის საფუძველზე აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე და გამოიქვეყნებოდა დაიწყო მასალების შეკრება სტეფანოვის მიმართ. ვინაიდან სტეფანოვი კატეგორიულად უარყოფდა ტექსტის შესრულებას, დანიშნული იქნა განმეორებითი ექსპერტიზა ცენტრალურ კრიმინალისტურ ლაბორატორიაში. სადაც ექსპერტებმა მისცეს დასკვნა კატეგორიულ ფორმაში, რომ „ტექსტი სტეფანოვის მიერ არ არის შესრულებული“ (ექსპერტიზის აქტი № 29—1958 წ.) ექსპერტების ასეთი დასკვნა დადასტურებული იქნა სხვა მასალებითაც, რის საფუძველზეც სტეფანოვი გამართლებული იქნა.

უნდა აღინიშნოს, რომ განმეორებითი ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად ყოველთვის არ შეიძლება საკითხის გადაწყვეტა კატეგორიულ ფორმაში. გამონაკლის შემთხვევაში, ალბათობითი დასკვნის შემდეგ ექსპერტები მიდიან დასკვნამდე საკითხის გადაუწყვეტლობის შესახებ. ასეთ შემთხვევებში სასამართლო და საგამომძიებლო ორგანოები საჭირო ფაქტს სხვა საშუალებებით ადგენენ.

ალბათობითი დასკვნის უარყოფითი მნიშვნელობის საკითხის გარკვევისათვის საინტერესოა ბეჟანიშვილისა და ბოლოტოვის საქმე.

ამ საქმეზე პირველადი ექსპერტიზა ჩატარებული იქნა თბილისის კრიმინალისტურ ლაბორატორიაში, სადაც ექსპერტი მივიდა დასკვნამდე, რომ „ბეჟანიშვილის ხელისმოწერა ალბათ შესრულებული არ არის თვითონ ბეჟანიშვილის მიერ“... (ექსპერტიზის აქტი № 742—1952 წ.). შემდეგ დანიშნული იქნა განმეორებითი ექსპერტიზა თბილისის კრიმინალისტურ ლაბორატორიაში, რომელიც ჩატარეს იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატმა ბ. ხარაზიშვილმა, ექსპერტებმა ჟღენტმა და აბაზაძემ. ექსპერტებმა დასკვნა მისცეს საკითხის გადაუწყვეტლობის შესახებ (აქტი № 80—1953 წ.).

ვინაიდან პირველადი და განმეორებითი ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად სხვადასხვა დასკვნები იქნა მიცემული, სასამართლომ მესამე ექსპერტიზა დანიშნა, რომელიც ჩატარა ექსპერტმა ქელბაქიანმა. ექსპერტმა საკითხი გადაწყვიტა კატეგორიულ დადებით ფორმაში. (ამიერკავკასიის რკ/გზის სამმართველოსთან არსებულ სამეცნიერო ტექნიკურ განყოფილების ექსპერტიზის აქტი № 32—1953 წ.).

ექსპერტ ქელბაქიანის დასკვნა მეცნიერულად დაუსაბუთებელი იყო, ამან გამოიწვია მეოთხე ექსპერტიზის დანიშვნა, რომელიც ჩატარებული იქნა საქართველოს სსრ მილიციის სამმართველოსთან არსებული სამეცნიერო-ტექნიკური განყოფილების ექსპერტების მიერ. ექსპერტების ეს კომისიაც იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ საკითხის გადაწყვეტა შეუძლებელია გამოსაკვლევ ხელმოწერაში გრაფიკული ნიშნების სიმცირის გამო (ექსპერტიზის აქტი № 113 — 1953 წ.).

აღნიშნული საქმე შემდეგ ვანხილული იქნა საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს მიერ. საქ. სსრ უმაღლესი სასამართლოს მითითების შედეგად დანიშნული იქნა მეხუთე ექსპერტიზა. ამ ექსპერტიზის ჩატარება დაევალი ყველა იმ ექსპერტებს, რომელთა მიერაც წინადა ამ საქმეზე ჩატარებული იქნა ექსპერტიზები, მაგრამ მაინც ექსპერტთა კომისია გარკვეულ დასკვნამდე ვერ მივიდა.

ბოლოს, თბილისის ქალაქის პროკურატურის მიერ ექსპერტიზის მასალები გადაგზავნილი იქნა მოსკოვში მეექვსე განმეორებითი ექსპერტიზის ჩასა-

ტარებლად. ექსპერტიზა ჩატარებული იქნა ცენტრალურ კრიმინალისტურ ლაბორატორიაში. ექსპერტთა კომისია იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ მოცემული საკითხის გადაწყვეტა ექსპერტიზის გზით შეუძლებელია, ვინაიდან გამოსაკვლევი ხელისმოწერა შესდგება რამოდენიმე მარტივად შესრულებული შტრიხებისაგან. (ექსპერტიზის აქტი № 204—1954 წ.).

ამ საქმის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ თავიდანვე ნათელი იყო საკითხის ვადუწყვეტელობა ექსპერტიზის ჩატარების გზით. ამიტომაც ექსპერტთა სამი კომისია, სამართლიანად მივიდა ასეთ დასკვნამდე: პირველ ექსპერტსაც რომ ასეთი დასკვნა მიეცა (ალბათობითი დასკვნის მაგიერ), განმეორებითი ექსპერტიზის ჩატარება მთლიანად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც შემცირებული იქნებოდა.

სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს მითითებებში სასამართლო და საგამომძიებლო ორგანოებისადმი ნათქვამია, რომ ექსპერტის დასკვნას ალბათობით ფორმაში არა აქვს მტკიცებითი მნიშვნელობა, რომ იგი არ შეიძლება გამოყენებული იყოს საბრალმდებლო დასკვნის ან განაჩენის დასასაბუთებლად. სასამართლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ექსპერტების ალბათობით დასკვნას შეუძლია ზიანი მოუტანოს საბჭოთა კანონმდებლობის განმტკიცების საქმეს, რადგან იგი ხშირად სასამართლო და საგამომძიებლო ორგანოების მიერ შეცდომების დაშვების მიზეზია.

ვაჯამებთ რა ზემოაღნიშნულს. შევნიშნავთ, რომ ექსპერტის ალბათობით დასკვნას სასამართლო და საგამომძიებლო ორგანოების პრაქტიკაში შემდეგი უარყოფითი მნიშვნელობა აქვს:

ა) ექსპერტის ალბათობითი დასკვნა უმრავლეს შემთხვევაში განმეორებითი ექსპერტიზის ჩატარებას იწვევს, რის გამოც საქმის გადაწყვეტის ვადა სასამართლო და საგამომძიებლო ორგანოებში დიდი ხნის განმავლობაში გრძელდება.

ბ) განმეორებითი ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად ექსპერტის ალბათობითი დასკვნა გადადის კატეგორიულ (დადებით ან უარყოფით) დასკვნაში, რაც მოწმობს იმას, რომ ალბათობითი დასკვნა ექსპერტის მიერ მიცემული იყო დაუსაბუთებლად, ანდა ექსპერტიზის ზერელედ ჩატარების შედეგად;

გ) ექსპერტის ალბათობითი დასკვნა ხშირად არის მიზეზი საგამომძიებლო-სასამართლო ორგანოების მიერ დაშვებული შეცდომის.

დ) ექსპერტის ალბათობითი დასკვნა ზიანს აყენებს საბჭოთა კანონმდებლობის განმტკიცების საქმეს და პიროვნების ხელშეუხებლობის დაცვას.

ზოგიერთი ავტორი ამტკიცებს, რომ ექსპერტის ალბათობით დასკვნას მტკიცებითი ძალა აქვს. უფრო მეტიც, ვ. ი. კოლდინი თვლის, რომ ექსპერტის ალბათობით დასკვნას აქვს „სერიოზული მტკიცებითი მნიშვნელობა“ (ციტ. დისერტაციიდან, გვ. 364), ამავე აზრის არის გ. პ. დავიდოვიც, რომელიც წერს, რომ ექსპერტის ალბათობით დასკვნას აქვს „დიდი მტკიცებითი მნიშვნელობა“ (ციტ. დისერტაციიდან, გვ. 291). ეს ავტორები მოითხოვენ ალბათობითი დასკვნის დაშვებას კრიმინალისტური ექსპერტიზის ჩატარების დროს. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული აზრი ეწინააღმდეგება სასამართლო მტკიცების არსს, ვინაიდან მტკიცებათ შეიძლება განვიხილოთ ექსპერტიზის დასკვნა მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი ადგენს გარკვეულ ფაქტს კატეგორიულ ფორმაში.

ავტორების უმრავლესობა სთვლის, რომ თვით ექსპერტის ალბათობით დასკვნას არა აქვს მტკიცებითი მნიშვნელობა, მაგრამ ალბათობითი დასკვნა მტკიცებით მნიშვნელობას იძენს სხვა მტკიცებათა შორის და გადადის ჭეშმარიტებაში. ამ თვალსაზრისის მომხრენი ექსპერტის ალბათობით დასკვნას ათანაბრებენ „არაპირდაპირ მტკიცებასთან“ და სთვლიან, რომ ექსპერტის დასკვნა ალბათობით ფორმაში როგორც არაპირდაპირი მტკიცება ძალას იძენს სხვა მტკიცებათა შორის. უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი გათანაბრება დაუშვებელია, რადგან „არაპირდაპირი მტკიცება“ ეს არის გარკვეულად დადგენილი ობიექტური ფაქტი, „ალბათობითი დასკვნა“ კი არის ექსპერტის სუბიექტური ვარაუდი ამა თუ იმ ფაქტის არსებობის შესახებ. ცხადია, რომ ასეთი გათანაბრება მოკლებულია ყოველგვარ საფუძველს.

ექსპერტის ალბათობითი დასკვნა არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება გადაიქცეს ჭეშმარიტებად და არასოდეს არ შეიძენს მტკიცებით ძალას. თუ კი გამოძიებლის განკარგულებაში არსებობს საკმარისი მტკიცებანი და ამათ გარდა კიდევ არის ექსპერტის ალბათობითი დასკვნა, როგორც წესი ამ უკანასკნელს არავითარი ყურადღება არ ექცევა და საჭირო ფაქტი დადგინდება სხვა მტკიცებებით. თუ კი გამოძიებლის ან სასამართლოს განკარგულებაში არ არის საკმარისი მტკიცებანი და არსებობს ექსპერტის ალბათობითი დასკვნაც, როგორც წესი, ამ შემთხვევაში ინიშნება განმეორებითი ექსპერტიზა, ანდა საჭირო ფაქტი დადგინდება სხვა ახალი მტკიცებით.

ზოგიერთი ავტორი თვლის, რომ ექსპერტმა ალბათობითი დასკვნის მიცემისას ყოველთვის უნდა უჩვენოს ალბათობის ხარისხი. ასე მაგალითად, პროფ. ა. ი. ვინბერგი წერს: „საჭიროა ხაზი გაესვას იმ მდგომარეობას, რომ ექსპერტის დასკვნაში ყოველთვის უნდა იქნეს აღნიშნული ალბათობის ხარისხი“.

ჩვენი აზრით ეს თვალსაზრისი არ არის ზუსტი, რადგან, ჯერ ერთი, კრიმინალისტური ექსპერტიზის ჩატარების პრაქტიკაში არ გვხვდება ალბათობითი დასკვნები მისი ხარისხის განსაზღვრით და შეიძლება, რომ ალბათობის ხარისხი იყოს ძალიან მაღალი, მაგრამ ეს მაინც არ გამოორიცხავს პირდაპირ საწინააღმდეგო მტკიცებას. ექსპერტების მიერ ალბათობის ხარისხის განსაზღვრა ობიექტურად შეუძლებელია.

განვიხილოთ გ. მ. მინკოვსკის აზრიც ექსპერტის ალბათობითი დასკვნის შესახებ. ჩვენ ვეთანხმებით მას, რომ ექსპერტის დასკვნას ალბათობით ფორმაში არა აქვს მტკიცებითი მნიშვნელობა (იხ. დისერტაცია, გვ. 71), მაგრამ ჩვენის აზრით, იგი შეცდომას უშვებს, როდესაც სთვლის, რომ ცალკეული ნიშნების დამთხვევას მტკიცებითი მნიშვნელობა აქვს ექსპერტიზის აქტში. ასეთი აზრი არ არის სწორი შემდეგი გარემოების გამო: ჯერ ერთი, არ შეიძლება ექსპერტიზის აქტიდან ამოვარჩიოთ ცალკეული ნიშნების დამთხვევის ფაქტები და მივაკუთვნოთ მათ მტკიცებითი მნიშვნელობა. შემდეგ მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ, რომ ცალკეული ნიშნების დამთხვევის ფაქტებს, იზოლირებულს ექსპერტიზის ჩატარების მთელი პროცესიდან არა აქვს რაიმე მნიშვნელობა.

პრაქტიკის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ყველა მიზეზები, რომლის გამოც

1 Проф. А. И. Винберг, Основные принципы Советской криминалистической экспертизы. 1949 г., стр. 59

ზოგიერთი ექსპერტი მიდის ალბათობით დასკვნამდე შესაძლებელია ვთქვათ
ოთხ ჯგუფად:

პირველ ჯგუფში შედიან ის მიზეზები, რომლებიც ეხება თვით ექსპერტიზის გამოსაკვლევ ობიექტებს, როდესაც ეს ობიექტები არ შეიცავენ საკმარის ნიშნებს კატეგორიული დასკვნისათვის.

მეორე ჯგუფში შედიან მიზეზები, რომლებიც ეხებიან შესადარებელ მასალებს, მათ არასაკმარისიანობას. ასეთ შემთხვევაში ექსპერტი ვალდებულია გამოითხოვოს დამატებითი შესადარებელი მასალები. თუ ასეთნი წარმოდგენილნი არ იქნებიან გამომძიებლის ან სასამართლოს მიერ, კანონის თანახმად ექსპერტმა უნდა მისცეს დასკვნა საკითხის გადაწყვეტელობის შესახებ (რსფსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 171 მუხლის შენიშვნა).

მესამე ჯგუფში შემავალი მიზეზები ეხებიან მეცნიერულად დამუშავებულ გამოკვლევის მეთოდების უქონლობას. ჩვენ ვთვლით, რომ ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც არ არსებობს მეცნიერულად დამუშავებული გამოკვლევის მეთოდები, ერთადერთი გზა დასაბუთებული დასკვნის მიცემა საკითხის გადაწყვეტელობის შესახებ. თუ კი ექსპერტიზის დასკვნა არ არის აგებული მეცნიერულ დებულებაზე იგი, როგორც სასამართლო მტკიცება კარგავს ყოველგვარ აზრს.

მეოთხე ჯგუფს უნდა მივაკუთვნოთ მიზეზები, რომლის დროსაც ექსპერტები აძლევენ ალბათობით დასკვნას გამოკვლევის ზერელედ ჩატარების გამო ანდა თავის დაზღვევის მიზნით. ზოგიერთი ექსპერტი, იმის ნაცვლად, რომ ღრმა მეცნიერული გამოკვლევა ჩაატაროს, ამჯობინებს საკითხის ზერელედ შესწავლას და ამის გამო აძლევს დასკვნას ალბათობით ფორმად. ცხადია ექსპერტის მიერ ალბათობით დასკვნის მიცემა აღნიშნულ შემთხვევაში მკაცრად უნდა იქნას დაგმობილი.

დასასრულს საჭიროა აღინიშნოს, რომ საკითხის სწორი გადაწყვეტისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს სასამართლო და საგამომძიებლო პრაქტიკას. საექსპერტო პრაქტიკაში ჯერ არ ყოფილა ისეთი შემთხვევა, რომ გამომძიებელს ან სასამართლოს ეთხოვოს ექსპერტისათვის ალბათობითი დასკვნის მიცემა.

ამრიგად, ყველა შემოადნიშნულის გამო ჩვენ მივდივართ შემდეგ დასკვნამდე:

1. ექსპერტის ალბათობით დასკვნას არავითარი მტკიცებითი მნიშვნელობა არა აქვს;
2. ექსპერტის ალბათობითი დასკვნა სხვა მტკიცებათა შორის არასდროს არ გადაიქცევა ჭეშმარიტებად;
3. ცდები ლიტერატურაში ექსპერტის ალბათობითი დასკვნის „არაპირდაპირ მტკიცებასთან“ გათანაბრების შესახებ არასწორად უნდა იქნას ცნობილი;

4. ექსპერტიზის ალბათობითი დასკვნის ხარისხის განსაზღვრა არ გამოტარდება საწინააღმდეგო აზრს;
5. ექსპერტიზის აქტიდან არ შეიძლება ამოიღოს ცალკეული ნიშნების დამთხვევის ფაქტები და მიეკუთვნოს მათ მტკიცებითი მნიშვნელობა.
6. სასამართლო და საგამომძიებლო პრაქტიკაში ექსპერტიზის ალბათობით დასკვნას უარყოფითი მნიშვნელობა აქვს.
საბჭოთა კანონმდებლობის განმტკიცება, პრაქტიკის ინტერესები, პიროვნების ხელშეუხებლობის გარანტიის დაცვა გვიაკარნახებს, რომ ექსპერტებმა ვვერდი უნდა აუარონ ალბათობითი დასკვნის მიცემას კრიმინალისტური ექსპერტიზის ჩატარების დროს.

ქართული ბრალდების საქმეთა განხილვის სასამართლო პრაქტიკა სახალხო სასამართლოში

საქართველოს სსრ უმაღლეს სასამართლოში შემოსული, სახალხო სასამართლოებში არსებითად განხილული კერძო ბრალდების საქმეებიდან ჩანს, რომ ზოგიერთი სახალხო სასამართლო ამ კატეგორიის საქმეთა შედგენასა და განხილვას ზერელედ, მოქმედი კანონმდებლობის დარღვევით აწარმოებს, რის შედეგადაც გამოაქვს კანონსაწინააღმდეგო განაჩენები და დადგენილებები, ან კიდევ უსწოროდ სპობს საქმეებს.

უდაოა, რომ ამ საქმეთა შედგენასა და განხილვას მოსამართლე დაკვირვებულად, გულისხმიერად და განსაკუთრებული პასუხისმგებლობით უნდა მიუდგეს. ზუსტად დაიცვას მოქმედი კანონმდებლობა.

როდესაც მოსამართლე მიიღებს დაზარალებულის განცხადებას ამა თუ იმ პირის პასუხისმგებლობაში მიცემის შესახებ, მან პირველ რიგში უნდა გადასინჯოს არსებობს თუ არა სათანადო მოტივირებული განცხადება (ორ ცალკედ), რომელსაც თან ერთვის საჭირო საბუთები. შემდგომ მოსამართლე ერთპიროვნულად გამოუძახებს სასამართლოში მისაცემ პირს (უკეთესია გამოიძახოს მასთან ერთად დაზარალებულიც). გააცნობს მას წარდგენილი ბრალდების შინაარსს და განუმარტავს უფლებებს. ამას გარდა ხელწერილის ქვეშ აბარებს განცხადების ასლს.

მოსამართლე დაზარალებულთან და სასამართლოში მისაცემ პირთან საუბრისას უნდა ეცადოს მათ შერიგებას. ამ წესის დაცვამ ხშირ შემთხვევებში შესაძლოა სასურველი შედეგი გამო-

იღოს. მაგრამ თუ ეს ასე არ მოხდა, მოსამართლემ უნდა გამოიტანოს მოტივირებული დადგენილება ბრალდებულის სასამართლოში მიცემის შესახებ, წაუყენოს მას სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული სათანადო მუხლი და განსაზღვროს განხილვის დღე.

ამის შემდგომ მოსამართლის ვალია სათანადოდ მოამზადოს სასამართლო პროცესი; სახელდობრ: 1. გამოითხოვოს დამატებითი საჭირო საბუთები; 2. გამოიწვიოს საქმეზე საჭირო მოწმეები და ექსპერტი, 3. შემხვედრ საჩივრის წარმოდგენისას მოახდინოს მათი გაერთიანება და სხვ.

ზოგიერთი მოსამართლის მიერ კერძო ბრალდების საქმეთა ცუდად მომზადების გამო ხშირად ადგილი აქვს საქმეთა გაჭიანურებას, გადადებას, ეს კი თავის მხრივ, იწვევს სასამართლოში გამოწვეულ პირთა და თვით სასამართლოს შემადგენლობის უსარგებლოდ გაცდენას. რაც სახელმწიფოს ძვირად უჯდება.

მრავალი ფაქტია დადგენილი, როდესაც საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმში და სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგია სპობს ან აუქმებს ასეთი კატეგორიის საქმეებს საქმეში ბრალდების მასალათა უკმარისობის ან ბრალდების დაუდასტურებლობის გამო. საილუსტრაციოდ მოვიყვანოთ რამოდენიმე მაგალითი:

ლენინის რაიონის სახალხო სასამართლოში 1958 წლის 3 აპრილს შესდგა საქმე დაზარალებულ ე. გოგუაძის

განცხადების საფუძველზე სსკ 174 მუხლის მეორე ნაწილით. სახალხო მოსამართლემ რეზოლუციით შეადგინა საქმე, მაგრამ თუ ვინ მისცა სამართალში რეზოლუციაში არ უჩვენა. ამ საქმესთან დაკავშირებით, მოქ. მ. შმალუნინამ და კ. ინასარიძემ შემოიტანეს განცხადება დაზარალებულის გოგუძის და სხვა პირების შ. გოგაძის და თ. გოგაძის მიმართ კერძო ბრალდებით სამართალში მისაცემად. ეს განცხადება მოსამართლეს არ განუხილავს. არ გამოუტანია რაიმე დადგენილება, არც პასუხისგებაში მიუცია ვინმე და საერთოდ არავითარი მოსამზადებელი მუშაობა არ ჩაუტარებია.

ანალოგიურ მდგომარეობას ქონდა ადგილი ბათუმის სახალხო სასამართლოში 1958 წლის 30 მაისს სსკ 155 მუხლით სამართალში მიცემულ ო. ოსეპიანის და თ. ბარამიძის საქმეზე, თბილისის ორჯონიკიძის რაიონის სახალხო სასამართლოში სსკ 155 მუხლით სამართალში მიცემული ტ. გამბაროვას, ლ. წიქორიძის მ. ციციშვილის საქმეებზე. ასეთი მოქმედება მოსამართლის მხრივ ყოველად შეუწყნარებელია.

როგორ უნდა მოიქცეს სახალხო სასამართლო, როდესაც კერძო ბრალდების საქმეზე მხარეებს შემოაქვთ განცხადება სხვადასხვა დროს, ან კიდევ მეორე მხარეს შეაქვს საჩივარი სასამართლოს პროცესზე? ასეთ შემთხვევაში სასამართლომ საქმე უნდა გააერთიანოს და განუმარტოს მხარეებს მათთვის კანონით მინიჭებული უფლებები, საქმე განსახილველად დანიშნოს მეორე განცხადების შემოსვლიდან სამი დღის შემდეგ, რათა ბრალდებულს არ ჩამოერთვას კანონით დადგენილი უფლება დაცვაზე.

სასამართლოს პრაქტიკაში ხშირად ისმება საკითხი, აქვს თუ არა უფლება

სასამართლოს საბრალმდებლობით წარდგენილი სხვა ბრალდება (მაგალითად ხულიგნობა, სხეულის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებით გამოწვეული დანაშაული). საქირო შემთხვევაში გადააკვალიფიციროს კერძო ბრალდების მუხლებით გათვალისწინებულ ბრალდებაზე. ეს საკითხი სასამართლო წყობილების კანონის მეექვსე მუხლის შესაბამისად უნდა იქნას გადაწყვეტილი. თუ საქმე აღძრული იყო დაზარალებულის განცხადებით ან პროკურატურა საქიროდ თვლის ამ საქმის კერძო ბრალდებით განხილვის აუცილებლობას, სასამართლოს შეუძლია შესცვალოს წინანდელი ბრალდება, წინააღმდეგ შემთხვევაში საქმე ექვემდებარება მოსპობას, ხოლო დაზარალებულს უნდა განემარტოს, რომ კერძო ბრალდების საქმე ვერ იქნება აღძრული მისი განცხადების გარეშე.

ცნობილია, რომ დაზარალებულს თავის აღძრულ საქმეზე შეუძლია გასწიოს ბრალმდებლის მოვალეობა და შეიტანოს საჩივარი განაჩენის სისწორეზე, მაგრამ ისეთ საქმეზე, რომელზედაც მას საჩივარი საქმის აღძვრაზე (ან მის შემდეგ) არ ქონდა შეტანილი. განაჩენის გასაჩივრების უფლება მას არა აქვს.

როდესაც დაზარალებული მოქალაქე მიმართავს გაზეთების რედაქციებს. შემდგომ პარტიულ და საბჭოთა ორგანოებს კერძო ბრალდების საქმეებზე მოქალაქის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ და ეს განცხადებები საბოლოოდ თავს იყრიან სახალხო სასამართლოებში, მოსამართლემ მოქალაქის პასუხისგებაში მიცემის საკითხი უნდა გადაწყვიტოს საერთო წესის თანახმად.

მდივანბეგების სასამართლო კომპეტენცია გვიანფორმალურ საქართველოში

მ. ლეკვიზვილი,

იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი

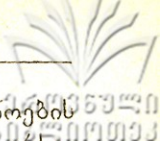
მდივანბეგების ინსტიტუტის შესწავლისას მდივანბეგის სასამართლო კომპეტენციის საკითხი ერთერთი მნიშვნელოვანი საკითხთაგანია. მისი სათანადოდ გარკვევა რთულდება იმით, რომ გვიანფორმალურ საქართველოს სინამდვილეში სამართლის განხორციელების უფლება მდივანბეგების სასამართლოს გარდა მეფეს, დარბაზს, მეფის შვილებს (უთუოდ როგორც დარბაზის წევრებს), კათალიკოსს და სხვა მრავალ ადმინისტრაციულ მოხელეებს ჰქონდათ. აღმოსავლეთ საქართველოში მდივანბეგის სასამართლოსთან ერთად მოსამართლის უფლებით აღჭურვილნი იყვნენ სარდლები, მოურავი, ნაცვალი, მელიქ-მამასახლისი, ელიაღასი, ხევისთავი და სხვები. ზემოაღნიშნულ პირებს გარდა საფეოდალოებში სამართლის უფლება გააჩნდათ მემამულეებს, თუმცა კი უფრო შეზღუდულ ფარგლებში.

სასამართლოებს ურთიერთშორის უწყებრივი ხასიათის დამოკიდებულება და კავშირი არ გააჩნდათ; ყველა სასამართლო ორგანოების კომპეტენციასა და ფუნქციებს მეფე საზღვრავდა. სასამართლო ორგანოები მხოლოდ საქართველოს მეფის წინაშე იყვნენ ანგარიშვალდებული.

მდივანბეგი სხვა მოსამართლეებისაგან ძირითადად იმით გამოირჩეოდა, რომ იგი ყველაზე უფრო მეტად იყო საჯარო — უფლებრივი საწყისის მატარებელი. მდივანბეგის საქმიანობის საზღვრები მჭიდროდ იყო დაკავშირებული მეფის ხელისუფლების ძლიერებასთან. მეფე ყოველმხრივ ცდილობდა მდივანბეგების უფლებამოსილება გაეზარდა, რადგან ეს მისი ძლიერების მაჩვენებელი იყო. მდივანბეგის კომპეტენციის გაფართოებით მეფეს სურდა ადგილობრივი ფეოდალების ალაგმვა და სასამართლოს წარმოების დარგში მათი უფლებამოსილების სათანადოდ შეკვეცა.

მდივანბეგის კომპეტენციის გასარკვევად გვიანფორმალურ საქართველოში არსებობს სხვადასხვა დროის სხვადასხვაგვარი მასალები. მოგვევოვება როგორც საკანონმდებლო ხასიათის დოკუმენტები, ისე სხვა არაოფიციალური საბუთებიც, რომელთა ანალიზის საფუძველზე მდივანბეგის, როგორც მოსამართლის უფლებამოსილების გარკვევა შესაძლებელი ხდება.

უპირველესად ყოვლისა, შევჩერდებით საბუთებში გაბნეულ იმ მასალებზე, რომლებიც საშუალებას გვაძლევენ აღვადგინოთ XVII საუკუნეში მდივანბეგის სასამართლო კომპეტენციის არსებული სურათი. უნდა აღინიშნოს, რომ არ არსებობს ამ პერიოდის არცერთი საკანონმდებლო ძეგლი და ან რაიმე

ცალკე საკანონმდებლო აქტი, სადაც უშუალოდ სასამართლო ორგანოების უფლებებზე და კერძოდ, მდივანბეგის მოვალეობაზე იყოს ლაპარაკი. არსებული მდგომარეობის აღდგენა, ვიმეორებთ, შეიძლება მხოლოდ სხვადასხვა საბუთებში მიმოხილული შემთხვევითი ხასიათის ცნობებით და შემორჩენილი განაჩენებით, რამდენადაც მათში მდივანბეგის კომპეტენციაში შემავალი საქმეები არის მოხსენებული.

XVII საუკუნეში მდივანბეგის იურისდიქციაში შედიოდა სამოქალაქო სამართლის საქმეების განხილვა. ბევრი ისტორიული ხასიათის საბუთია შემორჩენილი, სადაც მდივანბეგის ქვემდებარეობაში ჩანს ისეთი საკითხები, როგორცაა მაგალითად, მამულებზე დავის გარჩევა. გარდა ამისა, მდივანბეგს უნდა გადაეჭრა ტყეზე, ვენახზე და საზღვრებზე საცილობელი საკითხები¹. მისივე ქვემდებარეობაში იყო ყმების თაობაზე წამოჭრილი დავებისა და თამასუქის საკითხების განხილვაც². გაყრის საქმეც მდივანბეგის მოვალეობას წარმოადგენდა.

ისტორიული საბუთებიდან ნათელი ხდება, რომ სამოქალაქო სამართალში შემავალი უმრავლესი საქმეების გარჩევა მდივანბეგს ჰქონდა დაკისრებული. საფიქრებელია, რომ ზემოაღნიშნული დავების გადაწყვეტა არ ამოსწურავდა მის უფლებებს სამოქალაქო სამართლის დარგში.

რაც შეეხება სისხლის სამართლის დარგს, უნდა აღინიშნოს, რომ ამ საკითხის შესახებ არსებული მასალები შედარებით მცირეა, ამიტომ მდივანბეგისადმი კრიმინალური საქმეების ქვემდებარეობის საკითხის გაშუქება ერთგვარ სირთულეს იწვევს.

საყურადღებოა, რომ XVII საუკუნის პირველი ნახევრის ერთერთი საბუთის მიხედვით მდივანბეგს დიდი მნიშვნელობის სისხლის სამართლის საქმეების გარჩევა დამოუკიდებლად არ შეეძლო, მას უეჭველად მეფისათვის უნდა შეეტყობინებინა არსებული გარემოებანი და ეს საქმე მეფის რჩევითა და ხელმძღვანელობით გადაეწყვიტა. ექ. თაყაიშვილის მიერ 1641—58 წლებით დათარიღებული საბუთი როსტომ მეფის წერილს წარმოადგენს, იგი მდივანბეგს როინ ჯავახიშვილისადმი მიმართული. მეფე როსტომი წერდა: „მერმე იესეს ერისთვისა აქ ეს ამ რიგი ამბავი გავიგონეთ, რომე ვითომ მანდ თავის მესისხლეებს მოუკლავსო და მაგისთანა საქმე უქნიათ, რისთვის თქვენც არ შეგვატყობინეთ?... როსცა მშვიდობითა მობრძანდეთ აქა, მას უკან აქ რომელიც გაუმართებდეს და ან სჯობდეს, ისრე ვქნათ“³, როგორც ვხედავთ, სისხლის სამართლის საქმეებიდან ადამიანის სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული—მკვლელობა მდივანბეგის უშუალო იურისდიქციიდან ამოღებული იყო და აღნიშნული საქმის განხილვა მოსამართლეს მხოლოდ მეფის თანდასწრებითა და მისი ხელმძღვანელობით შეეძლო.

XVII საუკუნის მეორე ნახევრის ერთერთ ღირსშესანიშნავ საბუთში, რომელიც შაჰნავაზ მეფის მიერ მდივანბეგს ვახტანგ ორბელიშვილისადმი ბოძებულ წყალობის სიგელს წარმოადგენს, ჩაწერილია: „ვინცა ვინ ჩუენისა სახელმწიფოსა და საბრძანებელსა ქვეშ მორჩილი იყოს, ან სისხლისა ან სხვისა, რისაც საჩივრისა, ყველა თქვენგნით გაისამართლებოდეს და გარდასწყდებო-

¹ საქ. ცენტრ. არქივი, ფონდი 226, საქ. №266; ფონდი 229 დავთ. 48. საბ. 149 საქ. მუხუუმის Ad ფონდი, საბ. 497.

² საქ. ცენტრ. არქივი, ფონდი 126. საბ. 5067, საქ. მუხუუმის Nd ფონდი, საბ. 5059.

³ საქართველოს სიძველენი ექ. თაყაიშვილის რედაქციით, 1909, ტ. II, გვ. 35.

დეს და ვინც თქვენს გარიგებულ სამართალსა გარდახდებოდეს, ჩვენ დიდფეოდალურ გაუწყრობდეთ და გარდავახდევინებდეთ, თქვენცა წესისამებრ გულს მიპაპრობდეთ, რომელიც დიდი სისხლი და გასასამართლებელი იყოს. ჩუენც შეგვატყობინებდეთ და ისრე გარდასწყვეტდეთ“¹.

წყალობის სიგელის შინაარსის მიხედვით გამოდის, რომ მხოლოდ მდივანბეგს აქვს მინიჭებული მართლმსაჯულების განხორციელების უფლება (რატკმა უნდა, თვით მეფის გარდა) და მას ყოველგვარი საქმის გარჩევა შეუძლია. აქ ერთხელ კიდევ ჩანს მეფის ხელისუფლების მიდრეკილება რაც შეიძლება მეტად შეზღუდოს და ალაგმოს ფეოდალებისა და მათი მოხელეების თვითნებობა, მართლმსაჯულების განხორციელების უზირატესი უფლება ან თვითონ დაიტოვოს, ან კიდევ თავისი კარის მოხელეს დაავალოს. მაგრამ სინამდვილეში, მდივანბეგი, მართალია, სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებს განიხილავდა, მაგრამ მხოლოდ მის ხელში არ იყო სასამართლოს ყველა საქმის გადაწყვეტა, რადგან მდივანბეგის გარდა სასამართლო ფუნქციები სხვა მოხელეებსაც გააჩნდათ.

ციტირებული საბუთიდან ჩანს, რომ მდივანბეგს ექვემდებარებოდა, როგორც სისხლის სამართლის, ასევე სამოქალაქო სამართლის საქმეები. საქართველოს მეფის ყველა ქვეშევრდომს მდივანბეგის სასამართლოსათვის უნდა მიემართა. ცოტა ქვემოთ შაჰნავაზ მეფე შენიშვნის სახით აცხადებს, რომ დიდი მნიშვნელობის სისხლის სამართლის საქმე და საერთოდ „დიდი“ საქმე მდივანბეგმა მეფის შეუტყობინებლად არ უნდა გადასწყვიტოსო. საფიქრებელია, რომ ამ შემთხვევაში მეფე მდივანბეგთან ერთად განიხილავდა საქმეს.

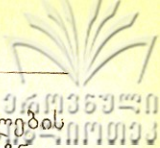
თუ რა შედიოდა ამ „დიდი“ საქმეში, ზუსტად არ ვიცით. უნდა ვიფიქროთ, რომ მძიმე დანაშაულად ითვლებოდა სახელმწიფოს ღალატი, ასევე დიდი მემამულეების მკვლელობა; დიდ საქმეებს წარმოადგენდა უთუოდ მსხვილი მემამულეების ურთიერთშორის დავის საქმე, ძლიერი ფეოდალების გაყრა და მრავალი სხვა.

ერთი შეიძლება ითქვას სრულიად გარკვევით, რომ მდივანბეგის სასამართლოს იურისდიქციაში არ შედიოდა ყველა სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმის განხილვა. ძირითადად დიდი მნიშვნელობის საქმეების გარჩევას მეფე დიდებულებთან ერთად აწარმოებდა და აღნიშნულ სასამართლოში მდივანბეგი სასამართლოს ჩვეულებრივი წევრის მოვალეობას ასრულებდა.

XVIII საუკუნეში მდივანბეგის უფლებამოსილების გასარკვევად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ამ პერიოდის ღირსშესანიშნავ საკანონმდებლო ძეგლს— „დასტურლამალს“, აქედან კი უმთავრესად თავს „მდივანბეგის გარიგებისათვის“. „დასტურლამალში“ დაწვრილებით არის გადმოცემული, თუ რა და რა საქმეები ექვემდებარებოდა მდივანბეგს საქართველოს ფეოდალურ სახელმწიფოში.

იმისათვის, რომ უფრო მეტი სიცხადით წარმოვიდგინოთ არსებული გარემოება, უნდა შევნიშნოთ, რომ მაშინდელი ქართლი დაყოფილი იყო მეფის, დედოფლის, ეკლესია-მონასტრებისა და ფეოდალების სახასო მამულებად, ცალკე არსებობდა ქალაქი და ელი. ჩამოთვლილ საგამგეო ერთეულებში სხვადასხვა პირები იყვნენ სასამართლო უფლებამოსილების მატარებელნი. მაგრამ განსაკუთრებით საყურადღებოა და აღსანიშნავი, რომ დანაწილებული

¹ საქართველოს სიძველენი, ტ. II, გვ. 137

ქართლის ყველა ერთეულში მდივანბეგს, როგორც საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელს, განსაზღვრული სასამართლო ფუნქციები გააჩნდა. „დასტურლამალის“ მიხედვით მდივანბეგის იურისდიქცია სხვადასხვა საგამგეო ერთეულებში სხვადასხვაგვარად არის გათვალისწინებული.

მდივანბეგს ელში შეეძლო გაერჩია ოთხი სახის სისხლის სამართლის დანაშაული: კაცის სიკვდილი, ბიჭრი, თვალის გაგდებინება და კბილის ჩაგდებინება. ეს საქმეები მდივანბეგის მიერ სასამართლო კარზე ირჩეოდა. ამათ გარდა მდივანბეგს ელში სამოქალაქო სამართლის დარგიდან დავების განხილვაც შეეძლო. მდივანბეგის კომპეტენციაში შედიოდა ელის აცების იმ საჩივრების განხილვა და გადაწყვეტა, რომლებითაც ისინი თავისი სურვილით მიმართავდნენ მდივანბეგს.

„დასტურლამალში“ მოთავსებული ცნობები საფუძველს გვაძლევს ვიფიქროთ, რომ მდივანბეგს ელში სისხლის სამართლის დარგიდან ისეთი მნიშვნელოვანი დანაშაული ექვემდებარებოდა, როგორიც იყო მკვლელობა. მისივე კომპეტენციას შეადგენდა სხვა რანოდენიმე სისხლის სამართლის საქმის გარჩევაც. გარდა ამისა, მდივანბეგს პროცესის მონაწილე მხარეების სურვილის შესაბამისად ყოველგვარი საქმის გადაწყვეტაც შეეძლო. აქედან გამომდინარე შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ელში დანარჩენი, შედარებით მცირე მნიშვნელობის სასამართლო საქმეები, ელიადასის განსაგებელს წარმოადგენდა.

„დასტურლამალის“ მიხედვით, ქალაქში მდივანბეგის უფლებამოსილების საზღვრები სისხლის სამართლის დარგში ელთან შედარებით თითქოს უფრო ვიწრო იყო: მაშინ, როდესაც ელში მდივანბეგს ოთხი სახის სისხლის სამართლის დანაშაული ექვემდებარებოდა, ქალაქში კანონმდებელს მდივანბეგის იურისდიქციაში არსებული კრიმინალური საქმეებიდან მხოლოდ ადამიანის მკვლელობა ჰქონდა გათვალისწინებული. მდივანბეგი იხილავდა მკვლელობის საქმეს იმისდა მიუხედავად, აღნიშნული დანაშაული ჩადენილი იყო მოქალაქის მიერ, თუ გარეშე პირის მიერ. ისევე როგორც ელში, ქალაქშიაც ადამიანის სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული კარზე უნდა გარჩეულიყო. სინამდვილეში მდივანბეგის უფლება-მოსილებაში შემავალ საქმეთა რაოდენობა ქალაქშიაც საკმაოდ დიდი მოცულობის იყო.

მდივანბეგის განსახილველ ობიექტს წარმოადგენდა მოქალაქეებისა და გარეშე კაცებს შორის ყოველგვარი საქმეების გადაწყვეტა, ასევე გარეშე კაცების ერთმანეთის წინააღმდეგ მიმართული სარჩელის განხილვაც. შესაძლებელია, ამ შემთხვევაში მკვლელობის გარდა სისხლის სამართლის სხვა დანაშაულიც გამოჩეულიყო და მაშასადამე, მდივანბეგი ვალდებული იყო ასეთი საქმე თავის ქვემდებარედ გამოეცხადებინა. ამას გარდა, თუ „ორნივ მოქალაქე კაცნი თავის ნებით მოვიდნენ და მდივანბეგს შემოსჩივლონ, სამართალი მდივანბეგმან უყოს“². როგორც ვხედავთ, „დასტურლამალი“ ქალაქში მდივანბეგს ფართო სამოქმედო ასპარეზს ანიჭებს. მსგავსად ელისა, ქალაქშიც მდივანბეგს სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის დარგიდან მთელი რიგი საქმეების განხილვის უფლება გააჩნდა. მაგრამ ჩვენს ყურადღებას იქცევს ის გარემოება, რომ მდივანბეგის კომპეტენცია გაზრდი-

¹ ბიჭრი-პ. უმიკაშვილის განმარტებით ქალწულობის წართმევას ნიშნავს („დასტურლამალის“ ბოლოს დართული ლექსიკონი)

² დასტურლამალი, პ. უმიკაშვილის გამოცემა 1886, გვ. 57

ლი იყო უმთავრესად მაშინ, როდესაც პროცესის ერთერთი მხარე, ან პროცესის ორივე მონაწილე მოქალაქეთა რიცხვს არ ეკუთვნოდა. ეს მოვლენა ადვილად ასახსნელია, თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ გარემოებას, რომ ქალაქში არსებობდა სპეციალურად დადგენილი ადმინისტრაციული მოხელე — მოურავი, რომელსაც მმართველობის ფუნქციის გარდა მართლმსაჯულების განხორციელების უფლებაც ჰქონდა მინიჭებული.

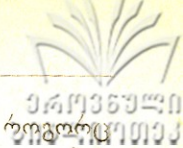
შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ქალაქში მდივანბეგის უფლებამოსილებაში შედიოდა ყველა მნიშვნელოვანი საქმის განხილვა, სისხლის სამართლის დარგს მიეკუთვნებოდა იგი თუ სამოქალაქო სამართალს. დანარჩენი სასამართლო საქმეების გადაწყვეტა ქალაქში დადგენილ სხვა ადგილობრივ ხელისუფალთა განსაგებელს წარმოადგენდა. უნდა შევნიშნოთ, რომ „დასტურლამალის“ მიხედვით, მდივანბეგის კომპეტენციაში შემავალი სისხლის სამართლის საქმეების ამოწურვა მხოლოდ ადამიანის სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულით, სინამდვილეში არსებული სურათის დარღვევას წარმოადგენს. თუნდაც იმიტომ, რომ თჯით აღნიშნულ საკანონმდებლო ძეგლში მდივანბეგის იურისდიქციას ეკუთვნის ყველა ისეთი საქმის განხილვა, სადაც, ყოველ შემთხვევაში, პროცესის მონაწილე ერთი მხარე მაინც მოქალაქეების კატეგორიას არ ეკუთვნის. ცალკეულ მდივანბეგებს მსაჯულთმეგრებულების დაწესებულების შემოღების შემდეგაც მთელი რიგი სისხლის სამართლის საქმეების გარჩევა ექვემდებარებოდათ.

საერთოდ არ უნდა დაგვაიწყდეს, რომ გვიანფეოდალურ საქართველოში სასამართლო ქვემდებარეობის საკითხი და ყველა მოსამართლეთა კომპეტენცია ერთმანეთისაგან ჩინური კედლით არ იყო დაშორებული. ზმირად შეიძლება მომხდარიყო ისე, რომ ერთიდაიგივე სახისა და მნიშვნელობის დანაშაული გაერჩია ხან მეფეს, ხან მსაჯულთმეგრებულებას, ხან ცალკე მდივანბეგს, ხან კიდევ მოურავსა და სხვ.

გვიანფეოდალურ საქართველოში მსხვილ თავადებსა და მემამულეებს თავიანთ საფეოდალოებში სამართლის უფლება გააჩნდათ. მათდამი დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე მართლმსაჯულებას ზმირად მათ მიერ სპეციალურად გამოყოფილი მოხელე ახორციელებდა. ადგილობრივ ფეოდალთა იურისდიქცია სახასო მამულების საზღვრებს ვერ გასცილდებოდა. საბატონო მამულის ფარგლებს გარეთ სასამართლო ფუნქციების მატარებელ პირად მხოლოდ მდივანბეგი ითვლებოდა, როგორც საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელი.

მართალია, საქართველოს აბსოლუტური მონარქიისათვის არასოდეს არ მიუღწევია, მაგრამ, უნდა აღინიშნოს, რომ მაშინაც კი, როდესაც საქართველო მრავალ მსხვილ და წვრილ სათავადოებად იყო დაყოფილი და ცენტრალური ხელისუფლება მეტად სუსტი იყო, საქართველოს მეფე-მთავრები ცდილობდნენ ფეოდალების სასამართლო უფლებების შეზღუდვას. მდივანბეგის სახელო ამ საქმეს ემსახურებოდა. ისევე, როგორც XVI საუკუნის რუსეთში, გვიანფეოდალურ საქართველოშიც მნიშვნელოვანი საქმეები ადგილობრივი ფეოდალების იურისდიქციიდან ამოღებული და მდივანბეგის სასამართლოსა-ღში იყო დაქვემდებარებული.

საფიქრებელია, რომ მკვლელობა, როგორც მძიმე დანაშაული, არ შეიძლება გამხდარიყო ფეოდალების განხილვის საგნად. ამის შესახებ პირდაპირ ლაპარაკობს „დასტურლამალი“: „იქნების ასეთი საჩივარი ან კაცის სიკვდი-

ლი, ან დიდი საქმე რამე, იმისი სამართალი კარზედ უნდა იქნას¹. როგორც ვხედავთ, აქ ლაპარაკი არ არის მარტო ცალკეული საგამგეო ერთეულების სასამართლო უფლებებზე, საერთოდ კანონმდებელი შეუძლებლად სთვლის ადგილობრივი მოხელეებისა და ფეოდალების მიერ დიდმნიშვნელოვანი საქმეების განხილვას, ეს მკვლელობის დანაშაული იქნებოდა თუ სხვა რაიმე „დიდი საქმე“;

გვიანფეოდალურ საქართველოში ძირითადად ორი სახის სასამართლო არსებობდა: საერო და სასულიერო. სასულიერო სასამართლოებისადმი დაქვემდებარებულ საქმეებში სასულიერო პირების დარღვევებთან ერთად უთუოდ საერო პირების ზოგიერთი დანაშაულიც შედიოდა. კათალიკოსის სასამართლოს განსახილველს წარმოადგენდა ე. წ. „რჯულგარდამავალი“ დანაშაული. რამდენადაც ვახტანგის სამართლის წიგნის მიხედვით, შვილის მიერ მამის მოკვლა ან პირიქით, მამის მიერ შვილის მოკვლა „რჯულგარდამავალ“ დანაშაულად ითვლებოდა, კათალიკოსს სამართლისათვის ამ შემთხვევაშიც მიუწვედებოდა ხელი. გარდა ამისა, კათალიკოსს მეფესთან ერთად უნდა გადაეწყვიტა ისეთი საქმეები, როგორც იყო „ცოლის დატანჯვა“, „ცოლის გაყიდვა“, „საყდრის გატეხვა, ჯვრის და ხატის დამტყრევა, ხელმწიფის სალაროს გატეხვა“, ძმის მიერ დის მოკვლა და პირიქით, დის მიერ ძმის მოკვლის დანაშაული². სასულიერო სასამართლოს უნდა განეხილა სქესობრივი გარყვნილების დანაშაულიც³.

კათალიკოსს საოჯახო სამართლის სფეროშიც გააჩნდა სასამართლო უფლებები. როგორც მთელი რიგი საბუთებიდან ირკვევა, საოჯახო სამართლის დარგიდან ზოგიერთი საკითხი მდივანბეგთა უშუალო იურისდიქციიდან ამოღებული იყო და კათალიკოსსა და მის სასამართლოს ექვემდებარებოდა. ერთერთ ასეთ საკითხად განქორწინების საკითხი ითვლებოდა.

მართალია, ვახტანგის სამართლის წიგნში ზუსტად არ არის დადგენილი მხოლოდ და მხოლოდ მეფის მიერ განსახილველ საქმეთა ნუსხა, მაგრამ მასში მაინც არის მითითებული ზოგიერთი, განსაკუთრებულ მძიმე დანაშაულზე. ვახტანგის სამართლის წიგნის მიხედვით ასეთ დიდ დანაშაულად სიგელების წართმევა, დახვეა და დაწვა ითვლებოდა⁴. საქმის გადაწყვეტა უშუალოდ მეფის კომპეტენციას შეადგენდა.

აღნიშნული გარემოების შესახებ მეტად საყურადღებო და საინტერესო ცნობას გვაწვდის 1794 წლის განაჩენი, დადგენილი იულონ ბატონიშვილის მიერ ბატონის საწინააღმდეგო დანაშაულის შესახებ: გრიგოლ საკაშვილს ბრალი ედებოდა თავის ბატონის სახლის დარბევასა და სიგელის დახვევაში. მეფის წული აღნიშნავდა: „ეს საქმე ჩვენს სამართალში დიად მძიმედ აღმოჩნდა“—⁵. მან დამნაშავე ყმა მის ბატონს გადასცა—„რაც უნდოდესთ დარბევა და აკლებით ისე გარდახვევინონ“. ამის გარდა განაჩენში ეწერა: „ბატონის წყალობის წიგნი რომ მოუტაცნიათ და დაუხვევიათ, იმის სამართალს ჩვენ ვერ გაგაჩენთ. ნება მათის უმაღლესობისა არის, როგორც ენებებოდეს ისე

¹ დასტურლამალი, გვ. 12

² ვახტანგის სამართლის წიგნი, დ. ჩუბინაშვილის გამოცემა, 1846, მუხ. 64, 96, 155, 82

³ იქვე, მუხ. 262

⁴ ვახტანგის სამართლის წიგნი, მ. 240

⁵ საქ. ცენტრ. არქივი, ფონდი 229, დავთ, 10, საბ. 46

მოიკითხოს“. ამ სტრიქონებიდან საეხებით ნათელი ხდება, რომ ისეთი მძიმე დანაშაული, როგორც მეფის მიერ ნაწყალობევი სიგელის წართმევა და დახევა იყო, მხოლოდ და მხოლოდ მეფის მიერ უნდა გასამართლებულიყო.

მართალია, ვახტანგის სამართლის წიგნში მხოლოდ სიგელების განადგურების შესახებ არის პირდაპირი დადგენილება, მაგრამ საფიქრებელია, რომ ამის გარდა მთელი რიგი სხვა განსაკუთრებული მნიშვნელობის დანაშაულების გადაწყვეტაც მეფის პირდაპირ მოვალეობაში შევიდოდა.

საკმარისია დავასახელოთ ვახტანგის სამართლის წიგნის ერთერთი მუხლი, რათა ნათელი გახდეს, რომ სინამდვილეში მეფის განსაკუთრებულ კომპეტენციას, სიგელების წართმევისა და დახევის გარდა, უთუოდ ბევრი სხვა დანაშაულიც შეადგენდა. ამ მუხლში ვკითხულობთ: „თუ ხელმწიფეს ლაშქრიდამ კაცი წაუვიდეს და მტერს მიუვიდეს... ხელმწიფის მოწყალეობაზე ჰკიღია თუ არა და ფეხის მოკვეთა ჯერ არს“¹. რამდენადაც სახელმწიფოს დალატის დროს სასჯელი მეფის მიერ იყო განსაზღვრული, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ამ საქმის განხილვის უპირატესი უფლებაც მხოლოდ მეფეს ექნებოდა.

ვახტანგ მეფე საკანონმდებლო ძეგლში „ცოლის დატანჯვას“, „ცოლის გაყიდვას“, საყდრის გატეხვას, ჯვარისა და ხატის დამტკრევას, ხელმწიფის სალაროს გატეხვასა და დის მიერ ძმის ან ძმის მიერ დის მოკვლას იხსენიებს²; ამ საქმეების გარჩევის უფლებას კანონმდებელი მხოლოდ და მხოლოდ მეფესა და კათალიკოსს ანიჭებს და ეს უთუოდ იმიტომ, რომ აღნიშნული დანაშაულის სახეები ყველაზე მძიმე კრიმინალურ საქმეებად ითვლებოდა. გ. თარხნიშვილი და დოც. ვ. გაბაშვილი შეცდომას უშვებენ, როდესაც ამ საქმეების გარჩევის უფლებას მარტოოდენ მეფეს აკუთვნებენ³.

ჩვენამდე მოღწეული სიგელ-გუჯრებითა და სხვადასხვა საბუთებით დასტურდება, რომ მე-18 საუკუნეში მდივანბეგების განხილვის საგნად მთელი რიგი სამოქალაქო ხასიათის დავებიც ითვლებოდა. მაგალითისათვის შეიძლება მიუთითოთ რამოდენიმე საბუთზე: 1). 1718 წელს მდივანბეგი რევაზ ორბელიანი სწყვეტს საქმეს სადაო ანდერძის შესახებ⁴, ხოლო 1765 წელს მდივანბეგები სასამართლოში ანდერძის კანონიერი ძალის შემოწმებას ახდენდნენ⁵, 2). 1763 წელს მდივანბეგები გაუყოფელი მამულის საქმეს იხილავდნენ⁶, 3). 1768 წელს მდივანბეგთა სასამართლო ფულზე დავის საკითხს სჭირდა⁷, 4). 1769 წელს მდივანბეგების სასამართლო სამსჯავრო გამოძიებას ეწევა სადაო საქონლისა და ვენახის შესახებ⁸; 5). 1777 წელს მდივანბეგები არჩევენ თამასუქზე დავის საქმეს⁹, და სხვა. ყველა ზემოდმოყვანილი და მრავალი სხვა ამგვარი მაგალითი, რომელთა ჩამოთვლა შორს წაგვიყვანდა, ცხადპყოფს, რომ მდივანბეგების სამოქმედო ასპარეზი სამოქალაქო სამართლის დარგში ვრცელი იყო.

¹ ვახტანგის სამართლის წიგნი, გვ. 220

² იქვე მ. მ. №4, 96, 155, 82

³ შ. „კრებული“, ივ. ჯავახიშვილის რედაქციით, 1915 წ. გვ. 115; „ენიშკის მონაბეგ“, 1548 წ., XIII, გვ. 181

⁴ საქ. ცენტრ. არქივი, ფონდი 226, საბ. 5147

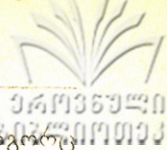
⁵ იქვე, ფონდი 227, საბ. 330

⁶ იქვე, ფონდი 226, საბ. 754

⁷ იქვე, ფონდი 226, საბ. 449

⁸ იქვე, ფონდი 229, დავთ. 88, საბ. 103

⁹ საქ. მუზეუმის Hd ფონდი, საბ. 15065

რაც შეეხება სისხლის სამართლის დარგს, უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც მსაჯულთშეკრებულების დაწესებულების დაარსებამდე, ისე მისი დაარსების შემდეგაც, მდივანბეგების კომპეტენციაში მრავალი დანაშაულს დასჯა შედიოდა. მდივანბეგები უფლებამოსილი იყვნენ გაერჩიათ ცილისწამების საქმე¹, მათ ასევე შეეძლოთ ჩხუბისა და ადამიანის დაჭრაში დამნაშავე პირების დასჯა². გარდა ამისა, მოგვეპოვება 1784 წლით დათარიღებული განაჩენი, სადაც მდივანბეგი იესე ამილახვარი ერთპიროვნულად იხილავს ცემისა და დაჭრის საქმეს³.

ამ ცნობაში ჩვენთვის ის გარემოებაა საყურადღებო, რომ, როგორც ჩანს, მსაჯულთშეკრებულების დაარსების შემდეგაც ზოგიერთი სისხლის სამართლის დანაშაულის განხილვა ცალკეული მდივანბეგების კომპეტენციას შეადგენდა. მდივანბეგების მიერ დაჭრის საქმის განხილვაზე მიუთითებს სხვა საბუთიც: „ქ. მათს უწმინდესობის კათალიკოზის სახლთ უხუცესი ამილახვარ სამართალში ჩიოდა: ყაბახზედ სეირათ ვიყავ, თარხნის შეილმა გლახამ შანშის ძვლით გატენილი თოფი მესროლა და დამჭრაო. გლახა ამას ამბობდა: ზუმრობით თამაშობაში ფათერაკათ მომივიდა, მდომით არ მომსვლიაო. მათის სიმაღლის მეფისაგან ახალი განწყება არის: რომელიც კაცი ფათერაკად კაცს მოჰკლავს, მთელი სისხლი უნდა დაუტუროს“⁴.

ციტირებული განაჩენი ჩვენთვის იმ მხრივაც არის საინტერესო, რომ მასში ერეკლე მეორის ახალ განწყებაზე არის მითითებული. ეს საბუთი მოწმობს, რომ ერეკლე მეფის მიერ სამართლის დარგში მთელი რიგი ახალი ღონისძიებები ყოფილა ჩატარებული. საფიქრებელია, რომ ერეკლე მეფის საკანონმდებლო მოღვაწეობა მხოლოდ აღნიშნულით არ ამოიწურებოდა და მის მიერ მთლიანი კანონმდებლობა თუ არა, მთელი რიგი ახალი კანონები მაინც იქნებოდა გამოიმუშავებული, რომლებიც ჯერჯერობით აღმოჩენილი არ არის. აღნიშნული საბუთის გარდა, ერეკლე მეფის ღვაწლზე საკანონმდებლო დარგში მეტყველებს 1781 წლის ერთ-ერთი საბუთიც: „ბატონიშვილები გიბრძანებთ, მერმე ბატონისაგან ახლა (ჩვენ ვფიქრობთ, რომ სიტყვა „ახლას“ მაგივრად „ახალი“ უნდა იყოს — მ. ლ.) განჩინება ასე არის და ჩვენგანაც, რომელიც კაცი სამართალს არ დასჯერდება მეორეთა შევას სამართალში და გამტყუნდება, რაზედაც ლაპარაკობენ, ერთ მეტის სხვა წაერთმევა“⁵. როგორც ჩანს, ერეკლე მეფის ეს ღონისძიება სამსაჯულოში ხელმეორედ ჩივილის გახშირების წინააღმდეგ იყო მიმართული.

1795 წლის განაჩენიც ერეკლე მეფის მიერ შემოღებულ კანონზე მიუთითებს: „მათის უმაღლესობის მეფის მეორის ირაკლის ახალი განჩინება არის, ვინც ჩხუბში მახვილი იხადოს, ამას მახვილის ქარქაშიდამ ამოღებისათვის, რისაც გვარისა იყოს ხელის სისხლი სარქრისათვის ჯარიმად წაერთვას, თუ მოჰკლას ვინმე ან დასჭრას, იმასაც სისხლი უნდა“⁶.

როგორც არსებული მასალებით დასტურდება, მეფე ერეკლე ახალ განჩინებას ზოგჯერ რაიმე საქმეზე გამოტანილ განაჩენში ჩასწერდა ხოლმე. აღნი-

¹ საქ. მუზეუმის Ad, ფონდი, საბ. 1229

² იქვე. Sd ფონდი, საბ. 487

³ საქ. ცენტრ. არქივი, ფონდი 226, საბ. 801

⁴ საქ. მუზეუმის Ad ფონდი, საბ 1713

⁵ საქ. ცენტრ. არქივი, ფონდი 2-9, დავთ. 26, საბ, 29

⁶ იქვე, ფონდი 227. საბ. 677

შნული განაჩენი შემდეგ საფუძვლად ედებოდა ყველა მსგავს საქმეებს მათი გადაწყვეტის დროს. ჩვენს მიერ გამოთქმულ აზრს საუცხოოდ ადასტურებს მეფე ერეკლეს მიერ გამოტანილი ერთერთი განაჩენი, რომელიც ეხება პაპუა კორინთელის სახლში ოსების მიხდომას, დაჭრასა და ციხის გატეხვას. განაჩენის ბოლოს მოცემულია მეფის ახალი განწყობა: „ამას იქით ოსების სამართალი ასე უნდა მოხდეს: და ოსსა და ჩვენს კაცში თუ სასისხლო საქმე მოხდა რამე, რასაც სისხლს ოსები თავისის მკვდრისას იღებენ და თავისის ტყვისასა, ქართველის გლეხის კაცის სისხლიც ის გაგვიჩენია ოსების დავაში მკვდრისაცა და ცოცხალთსაცა, რომელსაც დაატყვევებენ და აზნაურიშვილის სისხლი ერთი სამათ გაგვიჩენია და თავადიშვილისა ერთი ექვსად გაგვიჩენია ამ ოსების დავაში თავ თავისის მიხედულობითა ეს სამართალი: რომელიც ოსების ბატონი თავადი შვილები არ არიან, იმათი გაგვიჩენია და და რომელიც ოსების თავადი შვილები არიან, იმათი სისხლი ხომ ძველთაგანვე გაჩენილი არის კიდევ მეტათა და ჩვენ იმას ვერ მოვშლით. ეს ასე გაგვირიგებია და ასე დაგვიმტკიცებია და ასე უნდა ამას იქით ოსებისა და ქართველების სამართალი ასე მოხდებოდეს. ესეც ასე გვიბძანებია, რაც ოსი ან ქურდობაზე მოკვდება ან მიხდომაზე, იმისი სისხლი არც გაუჩნდებათ და არც მიეცემათ და ეგრეთვე ქართველი კაცი რომ წავიდეს იმათში საქურდლათა და იქ ოსებში მოკვდეს, არც იმას გაუჩნდება სისხლი“¹.

მეფე ერეკლეს საკანონმდებლო მოღვაწეობის განხილვამ ცოტა შორს წაგვიყვანა; დაუბრუნდეთ მდივანბეგების უფლებამოსილების შესწავლას სისხლის სამართლის დარგში.

მდივანბეგების მიერ გადასაწყვეტ საქმეთა რიცხვში ჩვენს მიერ ჩამოთვლილ დანაშაულებთან ერთად ე. წ. გაწბილებაც შედიოდა. გაწბილება, როგორც ამას 1775 წლის განაჩენი ადასტურებს, ქალისათვის ნამუხის ახლას წარმოადგენდა². ზოგადი წესის თანახმად მდივანბეგი რომ მართლაც „გაწვრილების“ ანუ გაწბილების საქმეებს იხილავდა ხოლმე, მოწმდება 1783 წლის საბუთითაც: „...საქართველოს ხელმწიფისათვის მამაცაშვილს იოსებს არზი მიერთმივა ავალიშვილის ედიასშვილი პეტრეს ყმის ბიძინა შვილის ზურაბისათვის ეჩივლა, ჩემის ძმის გრიგოლ დეკანოზის ნამუხითვი მოახლე გამიწვრილაო და მათს სიმაღლეს ჩვენ ამილახვარი მდივანბეგისათვის ამათი სამართალი ებრძანათ³. როგორც ვხედავთ, გაუბატურების საქმეს მსაჯულთმეკრებულების დაწესების შემდეგაც ერთი მდივანბეგი არჩევს. სხვა საქმეებთან ერთად მდივანბეგების კომპეტენციაში შედიოდა ქურდობაში დამნაშავე პირების გასამართლებაც⁴. მდივანბეგების უფლებამოსილებაში შემავალ სისხლის სამართლის სხვა საქმეთა შორის აუცილებლად უნდა მოვიხსენიოთ ე. წ. მუცლის წახდენაც, რომელიც სისხლის ფასის განსაზღვრული რაოდენობის გადახდით ისჯებოდა⁵.

უნდა ვიფიქროთ, რომ მდივანბეგების იურისდიქცია სისხლის სამართლის დარგში აღნიშნული საქმეებით არ ამოიწურებოდა და მათ კომპეტენციაში შემავალი კრიმინალური საქმეების რაოდენობა გაცილებით უფრო დიდი იქნებოდა.

¹ საქ. ცენტრ. არქივი, ფონდი 229, დავთ. 26, საბ. 279

² საქ. მუხეუმის Hd ფონდი, საბ. 2983

³ საქ. ცენტრ. არქივი, ფონდი 229, დავთ. 46, საბ. 103

⁴ იქვე, დავთ. 13, საბ. 122

⁵ იქვე, ფონდი 226, საბ. 1123

ოზივავლის სხოვრევისაული „სიბრძნე“

მილიციის განყოფილებაში საათზე მეტია ზის შუბლშეხვეული მამაკაცი. მას თავი სტკივა: ბანდიტს რაღაც მძიმე საგანი ჩაურტყავს თავში. როცა დაზარალებული გონს მოვიდა, შეამჩნია, რომ საფულე დაკარგოდა. უახლოეს აფთიაქში შეუხვიეს შუბლი, და ახლა იგი აქ არის.

მეზობელი ოთახის კარი მჭიდროდ არ იყო მიხურული. იქიდან ყრუდ მოისმის ხმაჩახლეჩილი გინება. ეს რა თქმა უნდა, იმ ოდნავ მხრებში მოხრილი აყლაყუდას ხმაა, რომელმაც მას ბნელ კუთხეში პაპიროსის მოკიდება სთხოვა. ალბათ ბევრი იცნობდა ამ მარლ, უაზრო თვალებიან და კბილებჩაცვენილ ბანდიტს, არცის სუნად რომ ყარს.

მართალია, ბევრი როდია საჭირო. საჭიროა თუნდაც ორი ადამიანი. სწორედ აქ არის გასაჭირი — საჭიროა ორი ადამიანი.

ლეიტენანტი მიდის შემთხვევის მოწმესთან, მხედრულად ესალმება და მოკრძალებით მიმართავს.

— ბოდიშს ვიხდი, — თქვა მან, — გთხოვთ მონაწილეობა მიიღოთ შეპყრობილი მძარცველის შეცნობაში.

— ჰმ... მაპატიეთ, მეჩქარება! — გაცალა გამვლელი.

სხვა ბანზე უგდებს სიტყვას, ხუმრობს.

მესამე ყოყმანით თანხმდება, მაგრამ თანამგზავრი ქალი სახელოში მაგრად სწვდება და განზე ეწევა.

— თუ ღმერთი გწამს, ნუ აჰყვები! იმიტომ არის მილიცია, რომ თვითონ გამოარკვიოს!

მამაკაცმა დარცხვენით მოუხადა ქუდი და მხარი აუქცია ლეიტენანტს...

ნუთუ ბანდიტი დაუსლტება მართლმსაჯულებას? შეცნობა ხომ ერთადერთი დამამტკიცებელი საბუთია მის წინააღმდეგ: საფულის გადაგდება უკვე მოასწრო, ფული კი „საკუთარია“.

გამვლელები რად უპასუხებენ „არას“? ნუთუ ასე ძნელია დაკარგოთ ათი წუთი, რომ შეასრულო შენი მოქალაქეობრივი ვალი დაეხმარო დამნაშავეს გამოაშკარავებაში? რით განისაზღვრება მათი ჩაურევლობის პოზიცია? გულგრილობით? ავადმყოფური წინდახედულებით?

დავასახელოთ სნეულება, რომლითაც დაავადებულია ზოგიერთი ადამიანი, — ეს საზოგადოებრივი პასივობაა. სწორედ ამის შესახებ გვექნება საუბარი ჩვენს სტატიამში.

ამას წინათ მოსკოვში საბჭოს რაიონის სახალხო სასამართლოში ირჩეოდა საქმე ვინმე პიუოვასი, რომელიც კარგა ხანს ეწეოდა თაღლითობასა და ქურდობას. პროცესს ესწრებოდა 24 მოწმე — დედაქალაქის თეატრების მსახიობები, ინჟინრები, რომლებსაც პიუოვამ, იმის დამოწმებით, რომ მას თითქოს ნაცნობები ჰყავს სახელმწიფო უნივერსიტეტში დიდძალი თანხა დასცინცლა. მხოლოდ ერთმა მოტყუებულმა ქალმა მიმართა მილიციას. დანარჩენები ღუმდნენ, სანამ ისინი პიუოვას დაპატიმრების შემდეგ არ გამოიძახეს. მაგრამ პროცესი ხომ ერთი წლის წინათაც შეიძლებოდა დაწყებულიყო. ის, რაც თავს გადახდათ, ადამიანებს თავიანთ პირად, კერძო საქმედ მიაჩნდათ და როდი ფიქრობდნენ იმა-

ზე, რომ მათი ღუმლით სარგებლობდა დამნაშავე.

თითქმის ყოველი სასამართლო პროცესი გვარწმუნებს, რომ ადამიანებს ზოგჯერ ავიწყდებათ ხოლმე თავიანთი მოქალაქეობრივი მოვალეობა, ავიწყდებათ ის ზნეობრივი პასუხისმგებლობა, რაც მათ აკისრიათ ახლობლების, ნაცნობების, თანამოსაქმეების ქცევის გამო.

ზოგჯერ ადამიანი პირდაპირ მის ირგვლივ მყოფთა თვალწინ დაექანება ხოლმე დანაშაულობამდე.

ყმაწვილი ვინ იცის სად დაეხეტება, ზოგჯერ გამოენიისას ბრუნდება შინ. „არაფერია, აბა როდისღა გაისეირნოს, თუ არა ახალგაზრდობისას!“—გულუბრყვილოდ ინუგეშებენ თავს მშობლები.

მოკრძალებული მუშაკი უეცრად რესტორნების ხშირი სტუმარი ხდება, უმეგობრდება საეჭვო ქცევის ქალებს,—თანამშრომლები საგონებელში ჩავარდნენ, მაგრამ ფიქრობენ, ჰკუთხე მოვალეობა.

ქმარი შინ ხულიგნობს, სცემს ცოლს. „ცოლქმრის ჩხუბი რეგვენს მართალი ეგონათ“,—ჩურჩულობენ მეზობლები და ოთახებში იკეტებიან.

და ყველას გულწრფელად გაუკვირდება ხოლმე, როცა შეიტყობენ, რომ ყმაწვილი დაკავშირებულია ქურდების ბრბოსთან, მოქიფვე ფლანგავს სახელმწიფო ფულებს, ქმარმა კი სიმავრალისას მიიმედ დაასახიჩრა ცოლი.

მოსკოვის ერთ-ერთ ცენტრალურ რაიონში იკარგებოდა ქუჩაში დატოვებული ველოსიპედები. ქურდი თექვსმეტი წლის ანდრეი ევსიუკოვი აღმოჩნდა. მისი ოჯახის წევრები მწარე საგონებელში ჩავარდნენ: „აბა ვინ იფიქრებდა!“, მაგრამ გამოძიების დროს გამოირკვა, რომ ანდრეი ხშირად სვამდა, საიდანდაც შოულობდა ფულს, ღამეს შინ არ ათევდა და, ბოლოს, მოდიოდა ხოლმე სხვისი ველოსიპედებით, რომ-

ლებიც რამდენიმე დღის შემდეგ მიჰქონდათ...

სამომხმარებლო საზოგადოებების მოსკოვის საოლქო კავშირის იურისკონსულტი მიხეილ რაპკინი გარეგნულად „როგორც ყველა“ ისე ცხოვრობდა — მუშაობდა, ჰყავდა ოჯახი... მართალია, თავის სამუშაოს იგი „საკრებულოში მიმოსვლას“ უწოდებდა, ადამიანებს ყოველთვის ცინიკურად და ბინძურად იხსენიებდა და ამ ქვეყნად ყველაფერს ამჯობინებდა მხოლოდ „გროშებს“. მაგრამ აი რაპკინმა ჯიბეები გამოუცარიელა შემთხვევითს ამფსონს. ნაცნობებს არ უნდოდათ ამის დაჯერება! ჩვენი აზრით, კი მორალური დეგრადაციის პროცესი მიხეილ რაპკინისათვის სავსებით ლოგიკურად დასრულდა. და მისი შინაგანი გადაგვარების დანახვა არ შეეძლო მხოლოდ მას, ვისაც არ შესწევს უნარი შეაფასოს იგი სოციალური საზომებით.

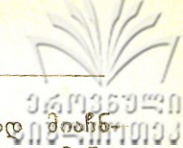
იმ ადამიანთა პასიურობის ფარული მიზეზი, რომლებსაც არ სურთ დაინახონ დანაშაული, ჩვეულებრივად არის ძვალბრძნობაში გამჯდარი ჩვეულება ჩაურევლობისა. პრინციპი „მე არ მეხება“—ობივატელური მსოფლმხედველობის ეს ერთ-ერთი დასაყრდენი—ჯერ კიდევ გავრცელებულია და მას მცირე ზიანი როდი მოაქვს.

პრაქტიკაში შევხვდებით ხოლმე მოწმის მეტად არასასიამოვნო „ნაირსახეობას“. იგი შედის კაბინეტში, ოდნავ შეშინებული და ამასთან გაღიზიანებული.

— ნეტა ვიცოდე, რისთვის გამომიძახეთ? არავის ვიცნობ და არაფერი არ ვიცი. მივდივარ დილაადრიან, ვბრუნდები გვიან, არ მიყვარს სხვის საქმეში ცხვირის შეყოფა... და მოულოდნელად: დახე, უწყება გამომიგზავნეს!

— ის მაინც იკითხეთ, რასთან დაკავშირებით მოგიწვიეთ? — ეუბნება გამოძიებელი.

— ამას რა მნიშვნელობა აქვს,—

უპასუხებს ობიექტელი,— მე არაფერი არ ვიცი და არც მსურს ვიცოდე!

მეშინათურ „სათნობას“ ახალგაზრდობის ზოგ ნაწილსაც უნერგავენ ხოლმე. იწყება ჰკუის სწავლებით: „როცა დაინახავ, რომ ჩხუბობენ, გვერდი აუარე“. ხოლო შემდეგ ეს „გვერდი აუარე“ მრავალი წლების განმავლობაში სხვადასხვა ვარიანტებითა და სხვადასხვა საბაბით მეორდება, აჩვენებს ახალგაზრდობას გულგრილობასა და ეგოიზმს. ამის შედეგი ის არის, რომ ჯანდონით სავსე ახალგაზრდა არაფერს ამბობს, როცა ხედავს, რომ ტრამეაში მეზობელს ხელზე აჭრიან საათს!

პრესის ფურცლებიდან არაერთხელ გაისმა აღშფოთებული პროტესტის ხმა ჩაურევლობის ობიექტელური პოზიციის წინააღმდეგ. ეს ხმები არ უნდა დადუმდნენ.

ცხოვრება გვიჩვენებს, საკმარისია ადამიანმა უკუაგდოს ჩაურევლობის პოზიცია, რომ იგი ყველა უფლების დამრღვევზე უფრო ძლიერი გახდეს. თუ შენ დამნაშავეს არ გეშინია, დამნაშავეს ეშინია შენი,— ასეთია კანონი.

რკინიგზის ტრანსპორტის სამეცნიერო-საკვლევო ინსტიტუტის რამდენიმე თანამშრომელი მაღაზიაში ყიდულობდა რძისებრ სოსისს. მათ ყურადღება მიაქციეს იმას, რომ სოსისი უფრო იაფფასიანს ჰკავდა. ქალებმა სხვა მყიდველები დაითანხმეს დარჩენილიყვენ, მიუხედავად მაღაზიის დირექტორის მუქარისა და ლანძღვისა, ისინი დახლში შევიდნენ, რომ გამყიდველებს საქონელი არ შეეცვალოთ, და დაუყოვნებლივ აცნობეს სოციალისტური საკუთრების დატაცებასთან ბრძოლის განყოფილებას. გამოაშკარავებულ იქნა დიდი დატაცება: დირექტორი ანტონოვი და მისი თანამონაწილენი სასამართლოს წინაშე წარდგნენ.

ძნელი როდია ჩაურევლობის პოზიციიდან გადახვიდე დანაშაულის უშუალო თანამონაწილის პოზიციამდე. კო-

მუნისტ დორკინს ბუნებრივად შეიძინა და რომ ცოლმა, რომელსაც 400 მანეთი ჯამაგირი ჰქონდა, შეიძინა ჯერ „მოსკვიჩი“, შემდეგ „პობედა“. ცოლქმარი მუდმივად რესტორნებში დადიოდა. ახლა, როცა დორკინა დაპატიმრებულია სპეკულაციისათვის, თანამოსუფრენი გულუბრყვილოდ იმართლებენ თავს: „ჩვენ როგორღაც არ გვიფიქრია, საიდან მოულობდა იგი ფულს“.

რატომ არ დააყენეს საკითხი მსგავსი პირების მორალური პასუხისმგებლობის შესახებ? რატომ არიან დაზღვეული ყოველგვარი უსიამოვნებისაგან. მაგალითად, ბნელ საქმეთა ოსტატების ნათესავეები, რომლებმაც იცოდნენ, რომ ოჯახის დანახარჯები მნიშვნელოვნად აღემატებოდა ოფიციალურ შემოსავალს, და თავადაც მონაწილეობდნენ ამ დანახარჯვაში!

საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოების მუშაკები ყოველთვის როდი სარგებლობენ უფლებით შეატყობინონ სათანადო ორგანიზაციას მისი თანამშრომლის უღირსი საქციელის შესახებ. მეორე მხრივ, ზოგიერთი ორგანიზაცია ამჯობინებს დაფაროს ბევრი უმსგავსო ფაქტი. ვფიქრობთ, რომ ყველა ვინც გამოიჩინა პასივობა, რომელიც თითქმის დანაშაულში თანამონაწილეობას უღირს, ან თავისი უმოქმედობით გზა გაუხსნა უფლებისდამრღვევს. საზოგადოებრიობის მკაცრი გაკიცხვის ღირსია.

იურისტი ტაიცი კარგა ხანს იყო აფერისტ გლაზენბერგის არაოფიციალური კონსულტანტი. ბოლოს და ბოლოს, გლაზენბერგი გამოააშკარავეს, ხოლო ტაიცის სახელი ხშირად იხსენებოდა სასამართლო პროცესზე. მაგრამ ამას გავლენა როდი მოუხდენია მის ავტორიტეტზე. ტაიცი კვლავ შესანიშნავად გრძნობს თავს და დიდი სავაჭრო ორგანიზაციის სამართლის განყოფილების გამგეა.

ტენდენცია იმისა, რომ ჩვენს ცუ-

დი საშუაროზე არ გავიტანოთ, სამწუხაროდ, დამკვიდრებულია ზოგიერთ დაწესებულებაში და მას სავალალო შედეგები მოჰყვება ხოლმე.

მოსკოვის ერთ-ერთ მაღაზიაში მზატანსაცმლის განყოფილებიდან დაიკარგა ორი კოსტუმი. პლომბები და კლიტეები ხელუხლებელი იყო. „ქურდი ალბათ შინაურია ვინმე“ — გადაწყვიტეს მაღაზიის მუშაკებმა და ამის შესახებ არსად არ აცნობეს. ზარალიც საკუთარი სახსრებით დაფარეს. ერთი კვირის შემდეგ კი მოხდა ახალი გაქურდება, შემდეგ კვლავ და კვლავ... ყველანი წაიკიდნენ, ერთმანეთს ეპვის თვალთ უყურებდნენ, დაიშალა მეგობრული კოლექტივი. ბოლოს, გადაწყვიტეს „შეეჭამათ სირცხვილი“ და განეცხადებინათ სისხლის სამართლის სამძებრო განყოფილებაში.

„შემთხვევის ადგილზე“ მისულმა ოპერატიულმა ჯგუფმა უკვე 15 წუთში, სათავსოში, კარადის ქვეშ, აღმოაჩინა გასასვლელი მეზობელი სახლის საქვაბეში. იმავე დღეს ნამდვილი ქურდი — საქვაბის მეცეცხლური — დაკავებული იქნა მამხილებელი ნივთებით.

ცალკეული მოქალაქის, ზოგჯერ კი ორგანიზაციების წარმომადგენლების პასიურობა არა თუ აფერხებს საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველი ორგანოების მუშაობას, არამედ აქეზებს კიდევ სისხლის სამართლის დამნაშავეებს. ხოლო თვით დამნაშავენი პასიური როდი არიან გარემოს მიმართ. თვითიველი მათგანი ერთგვარი კერაა მორალური სენისა. მათ შორის ის, რომელსაც ოჯახი ჰყავს, გულმოდგინედ რყვნის ახლობლებს, უნერგავს მათ ანტისაზოგადოებრივ შეხედულებებს ცხოვრებაზე, ადამიანთა ურთიერთობაზე და განსაკუთრებულად გამხრწნელ შემოქმედებას განიცდიან ბავშვები.

მაგრამ დამნაშავე არ კმაყოფილდება „შინაური წრით“. ცდილობს გა-

ფართოს თავისი გავლენა. რად მიმართავს საკუთარი შეხედულების ამკარა პროპაგანდას.

გამოუსწორებელი სპეკულანტი ტიპი გუშჩევა, რომელიც დაბატიმრებამდე ცხოვრობდა მოსკოვის ოლქში, კრასნო-პოლიანსკის რაიონში, ამკარად დასცინოდა პატიოსან მშრომელებს, მათ „სულელებს“ უწოდებდა. მას თავი მოჰქონდა სქელი ოქროს საყურეთი და თივთიკის მოსასხამებით, სხვებსაც მოუწოდებდა, მომბაძეთო. მან იმდენი მოახერხა, რომ აიყოლია ორი ქალი, რომლებმაც სამუშაო მიატოვეს და ბაზრებში დაიწყეს წანწალი.

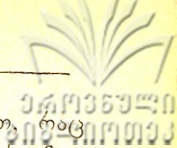
ასეთი „პროპაგანდა“ ახალი თანამონაწილეების მიზიდვას თუ არა, ყოველ შემთხვევაში, საკუთარი პოზიციების ვამაგრებას მაინც ისახავს მიზნად. ამ შემთხვევაში იყენებენ ლათაიებს და უსჯელობის შესახებ და პირდაპირ დაშინებასაც კი.

დამნაშავის ეს მისწრაფება — მოწამლოს გარშემო მყოფთა შეგნება — არა ნაკლებ საშიშია, ვიდრე მისი სისხლის სამართლით დასჯადი „ძირითადი“ მოქმედება.

ამხანაგი ნ. ს. ხრუშჩოვი საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენებაში პარტიის XX ყრილობისადმი აღნიშნავდა:

„უნდა შეიქმნას ისეთი ვითარება, როცა ადამიანები რომლებიც არღვევენ ქცევის ნორმებს, საბჭოთა მორალის პრინციპებს, გრძნობდნენ თავიანთი საქციელის დაგმობას მთელი საზოგადოების მიერ“.

საზოგადოებრიობის, კოლექტივის აზრი თავისი გამაფრთხილებელი შემოქმედების ძალით გადამწყვეტი ფაქტორია დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლაში. კანონის ყოველგვარი დარღვევა (თუ მისი ჩამდენი გამოუსწორებელი რეციდივისტი არ არის) შეიძლება თავიდან იქნას აცილებული, რადგან და-

ნაშაულობისაკენ მიმავალი გზის ყოველ ეტაპზე ადამიანს გვერდით ყოველთვის ახლავს ვინმე, ვისაც უნარი შესწევს დროზე გააფრთხილოს, დროზე შეაჩეროს იგი. მაგრამ ეს ადამიანები ხშირად გულგრილად ჩაივლიან ხოლმე...

და აქ საჭიროა მთელი ხმით ვთქვათ მოქალაქეობრივი სიფხიზლის შესახებ, მოქალაქეობრივი შეუწყნარებლობის

შესახებ ყოველივე იმის მიმართ, რაც ხელს უშლის ჩვენს ცხოვრებას, მუშაობას, დასვენებას.

მეჭრთამეობისა და სპეკულანტების, ყველა ჯურის თაღლითების, ლოთებისა და შფოთისთავეების ირგვლივ უნდა შეიქმნას მორალური ბოიკოტის, გაკიცხვის და საზოგადოებრივი სიძულვილის ისეთი ატმოსფერო, რომ მათ ფეხქვეშ მიწა იწოდეს.

ა. ლავროვი

თ. ლავროვა

„ლიტერატურნაია გაზეტა“
1858 წ., 23 ოქტომბერი

საკოლმეურნეო საკუთრების დასვის შემდგომი განმგვიხმებისათვის

რ. ზოლოზვილი,

თბილისის ორჯონიკიძის რაიონის სახალხო მოსამართლე

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა მთავრობის ხელმძღვანელობით უკანასკნელი წლების მანძილზე მნიშვნელოვანი ღონისძიებანი გატარდა საკოლმეურნეო საკუთრების ზრდისა და განმტკიცებისათვის. საკოლმეურნეო საკუთრება ერთ-ერთი სახეა სოციალისტური საკუთრებისა, რომლის ზრდასა და განმტკიცებაზე დიდად არის დამოკიდებული საბჭოთა ვლესობის მატერიალური და კულტურული ღონის ამადლება.

პარტიისა და მთავრობის მიერ დასახული გრანდიოზული ამოცანები დიდ მოთხოვნებს აყენებენ სასამართლო-საგამომძიებლო მუშაკების წინაშე, რადგან სასამართლო-საგამომძიებლო აპარატის მუშაკები ვალდებული არიან კანონის მთელი სიმკაცრით აწარმოონ ბრძოლა სოციალისტური საკუთრების მტაცებლებთან. სოციალისტური საკუთრების მტაცებლებთან ბრძოლაში განსაკუთრებით დიდი როლი ეკუთვნით საგამომძიებლო ორგანოებს; მათი ვალია ყოველმხრივ შეისწავლონ სოციალისტური საკუთრების დატაცების შემთხვევები, შეპკრიბონ და დააზუსტონ მტკიცებანი დამნაშავეთა მიმართ და ამით საშუალება მისცენ სასამართლოს ობიექტური კვშმარიტების დადგენისათვის.

სასამართლო-საგამომძიებლო ორგანოების მუშაობა ამით არ ამოიწურება. მათ უნდა ჩაატარონ აუცილებელი პროფილაქტიკური ღონისძიებები, რათა მომავალში უზრუნველყოფილი იქნას ანალოგიური დანაშაულის თავიდან აცილება.

მაგრამ ჯერ კიდევ ვხვდებით იმის დამადასტურებელ ფაქტებს, როცა სასამართლო-საგამომძიებლო ორგანოები მუშაობის ამ მხარეს არადამაკმაყოფილებლად ანხორციელებენ, შესადლოა იმიტომაც, რომ იგი საკანონმდებლო წესით არ არის განმტკიცებული. მიზანშეწონილი იქნებოდა მომავალში ამ საკითხს ახალ კანონმდებლობაში სათანადო ადგილი დასთმობოდა.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში დღემდე არსებობს განსხვავება სახელმწიფო და საკოლმეურნეო საკუთრების დამტაცებლებს შორის, რომელიც იმაში გამოიხატება, რომ სახელმწიფო საკუთრებას დამტაცებლებს ეფარდებათ სსრკ უმადლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების „სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცებისათვის სის-

ზღის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ“ პირველი მუხლი სანქციით 7 წლიდან 10 წლამდე შრომა-გასწორების კოლონიაში მოთავსებით, ქონების კონფისკაციით ან უკონფისკაციოთ, ან ამავე ბრძანებულების მე-2 მუხლი ათიდან 25 წლამდე შრომა-გასწორების კოლონიაში მოთავსებით და ქონების კონფისკაციით.

საკოლმეურნეო საკუთრების დამტაცებლებს კი ეფარდებათ ამავე ბრძანებულების მე-3 და მე-4 მუხლები. თანახმად მე-3 მუხლისა, სასჯელის ზომა ანს-ზღვრულია 5-დან 8 წლამდე შრომა-გასწორების კოლონიაში მოთავსებით, ქოხეიას კონფისკაციით ან ქონების უკონფისკაციოთ. ხოლო თანახმად მე-4 მუხლისა სასჯელის ზომად გათვალისწინებულია 8 წლიდან 20 წლამდე შრომა-გასწორების კოლონიაში მოთავსება ქონების კონფისკაციით.

სასურველი იქნებოდა სოციალისტური საკუთრების დამტაცებლების. ე. ი. საკოლმეურნეო საკუთრების დამტაცებლების წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერების მიზნით სისხლის სამართლის ახალ კოდექსში საკოლმეურნეო ქონების დატაცება გათანაბრებულიყო სახელმწიფო ქონების მტაცებლობასთან.

ხანგრძლივი დროის განმავლობაში სასამართლო-საგამომძიებლო მუშაობის ერთერთ ნაკლს წარმოადგენდა ის, რომ სოციალისტური საკუთრების მცირე რაოდენობით დატაცების შემთხვევები დაუსჯელი რჩებოდა, უკიდურეს შემთხვევებში კი კვალიფიცირდებოდა სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულებით „სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ“. ასეთი არასწორი პრაქტიკის შედეგი იყო ის, რომ სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა 1955 წლის 10 იანვარს მიიღო ბრძანებულება „სახელმწიფო და საზოგადო ქონების წვრილმანი დატაცებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გაძლიერების შესახებ“. აღნიშნული ბრძანებულებით მაქსიმალურ სასჯელად სახელმწიფო ან საზოგადო ქონების წვრილმანი დატაცებისათვის გათვალისწინებულია 3 თვით თავისუფლების აღკვეთა.

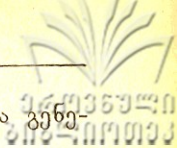
ჩვენის აზრით, ასეთი საგრძნობი უთანაბრობა მაქსიმალური სასჯელისა სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1955 წლის 10 იანვრის ბრძანებულებით გათვალისწინებულ დანაშაულისათვის სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულებით გათვალისწინებული დანაშაულის მინიმალური სასჯელისაგან ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში მიზანშეუწონელი იქნებოდა.

საკოლმეურნეო საკუთრების სისხლის სამართლის წესით დაცვისას დიდი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულებრივი ქმედობის სწორ კვალიფიკაციას. სამწუხაროდ, სასამართლო-საგამომძიებლო პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როდესაც საქმე საკოლმეურნეო ქონების დატაცების შესახებ უბრუნდება დამატებით გამოძიებას იმის გამო, რომ დანაშაულებრივი ქმედობა არასწორად

იყო დაკვალიფიცირებული. ამ მხრივ საყურადღებოა საკითხი, შეიძლება თუ არა ჩაითვალოს დანაშაული განმეორებით ჩადენილად იმ შემთხვევაში, თუ საკოლმეურნეო ქონების დატაცებას ადრე წინ უსწრებდა მოქალაქეთა პირადი საკუთრების ან სახელმწიფო საკუთრების დატაცება.

სასამართლო-საგამომძიებლო პრაქტიკის შესწავლა გვიჩვენებს, რომ 1947 წლიდან აღნიშნული საკითხი ხშირ შემთხვევებში წყდებოდა არასწორად; ამით აიხსნება ის, რომ სსრკ უმაღლესი სასამართლოს პლენუმმა 1954 წლის 28 მაისს მიიღო დადგენილება „სასამართლო პრაქტიკის შესახებ სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების შეფარდების გამო „სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ“. ამ დადგენილების მე-2 პუნქტში ნათქვამია, რომ სახელმწიფო, საზოგადო ან პირად საკუთრებაში მყოფი ქონების დატაცება იმ შემთხვევაში ჩაითვლება განმეორებითად, თუ კი მას წინ უსწრებდა ასეთივე ქონების დატაცება. ამრიგად, სსრკ უმაღლესი სასამართლოს პლენუმი დატაცების განმეორებითად ცნობის საკითხის გადაწყვეტისას გამოდის დატაცებული ობიექტის ერთიდაიგივე სახეობიდან. ჩვენის აზრით, ახალ კოდექსში სოციალისტური საკუთრების დატაცების განმეორებითად ცნობის ასეთი გაგება იმ მიმართებით უნდა იქნას შესწორებული, რომ ქმედობა დაკვალიფიცირდეს როგორც განმეორებითი იმ შემთხვევაშიც, თუ მას წინ უსწრებდა არა მარტო სოციალისტური საკუთრების, არამედ მოქალაქეთა პირადი საკუთრების დატაცებაც. ასეთი ღონისძიებების მიღება უდაოდ ხელს შეუწყობს სოციალისტური საკუთრების მტაცებლებთან ბრძოლის გაძლიერებას. პიროვნება, რომელმაც ერთხელ ხელჰყო მოქალაქეთა საკუთრება, ხოლო შემდგომ სოციალისტური საკუთრება, წარმოადგენს სოციალურად საშიშ პიროვნებას, და ასეთი პირის მიერ ჩადენილი საკოლმეურნეო საკუთრების დატაცების არაკვალიფიციურად ცნობა იმ მოტივით, რომ ასეთ ქმედობას წინ უსწრებდა არა საკოლმეურნეო საკუთრების, არამედ მოქალაქეთა პირადი საკუთრების დატაცება, გამართლებული არ იქნებოდა.

როგორც ცნობილია, საკოლმეურნეო ქონების დატაცების კვალიფიციურ სახეს შეადგენს დატაცება დიდი ოდენობით. იმ მიზეზით, რომ სასამართლო-საგამომძიებლო ორგანოები დატაცებული ქონების რაოდენობად ღებულობენ ძიებით თანხას, რომელიც დამნაშავე პირმა უნდა გადაიხადოს, დანაშაულებრივი ქმედობა ამ შემთხვევაში კვალიფიცირდება არასწორად. ასე მაგალითად, პეჩორის სატრანსპორტო სასამართლოს 1956 წლის 24 მაისის განაჩენის თანახმად კ. გ. გასამართლებული იქნა სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულების „სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ“ მე-2 მუხლით იმისათვის, რომ 5 აპრილს დამიო მან სალაროდან გაიტაცა 1200 მანეთი და 19189 მანეთის ღირებულების სხვადასხვა სახის სამრეწველო საქონელი. დატაცებული საქონლის ნაწილით კ. გ. დაკავებული იქნა, ხოლო საქონლის ნაწილი 5.363 მანეთის ღირებულებისა, მან გადამალა. ლენინგრადის საოლქო სატრანსპორტო სასამართლომ კ. გ.-ს საკასაციო საჩივრის საფუძველზე განიხილა აღნიშნული საქმე, ქმედობა გადააკვალიფიცირა ბრძანებულების მე-2 მუხლიდან პირველ მუხლზე, იმ მოსაზრებით, რომ ეს დატაცება თავისი ხასიათით არ შეიძლება მიკუთვნებოდა დიდი ოდენობის დატაცებას. სასამართლოს 24 მაისის განაჩენით კ.-ს უნდა აენაზღაურებინა ზარა-

ლი 5.383 მანეთისა და 43 კაპიკის თანხით¹. საქმის ასეთი გადაწყვეტა გენერალური პროკურორის პროტესტის საფუძველი გახდა.

პროტესტში სავსებით სწორად აღინიშნა, რომ კვალიფიკაციის საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლოს შემადგენლობას მხედველობაში უნდა მიეღო არა დამნაშავე პირზე დაკისრებული თანხა, არამედ ფაქტიურად დატაცებული ქონების თანხა. სსრკ უმაღლესი სასამართლო დაეთანხმა გენერალური პროკურორის პროტესტს და საქმე დაუბრუნდა სასამართლოს ხელმეორედ განსახილველად.

სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულება „სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ“ მოიცავს დატაცების ყველა სახეს: ქურდობას, მითვისებას, გაფლანგვას. მიუხედავად ამისა, სასამართლო-საგამომძიებლო პრაქტიკაში დღემდე გვხვდება ისეთი შემთხვევები, როდესაც საკოლმეურნეო ქონების დატაცება, ჩადენილი კოლმეურნეობის თანამდებობის პირის მიერ — თანამდებობის ბოროტად გამოყენების გზით კვალიფიცირდება სსრკ უმაღლეს საბჭოს პრეზიდიუმის 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულებით „სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ“ და საქართველოს სსკ 114 მუხლით, ე. ი. განიხილება როგორც ორი სხვადასხვა სახის დანაშაული.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ბრძანებულება მოიცავს ყველა სახის დატაცებას დამოუკიდებლად დანაშაულის ჩადენის ხერხისა და საშუალებისა, ამ შემთხვევაში არ წარმოადგენს გამონაკლისს დატაცება, ჩადენილი კოლმეურნეობის თანამდებობის პირის მიერ თავისი თანამდებობის ბოროტად გამოყენებით, რადგან თანამდებობრივი მდგომარეობა ასეთ შემთხვევაში გვევლინება, როგორც საკოლმეურნეო ქონების დატაცების ერთადერთი საშუალება. ქმედობა მხოლოდ მაშინ შეიძლება ცნობილი იქნას ორ სხვადასხვა დანაშაულად და დაკვალიფიცირდეს სისხლის სამართლის კოდექსის სათანადო მუხლებით, როდესაც ეს ქმედობა შეიცავს ორი სხვადასხვა სახის, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი დანაშაულის შემადგენლობას.

¹ „Судебная практика“, 1956, № 6.

შენიშვნები, რომლებიც შეხსენებებს არ უნდა საჭიროებდნენ

საბჭოთა კანონების ზუსტად და სწორად გატარება, სოციალისტური კანონიერების შემდგომი განმტკიცება ჩვენი ქვეყნის ეკონომიური, პოლიტიკური და კულტურული განვითარების ერთერთი აუცილებელი პირობაა. ამიტომაც სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებისათვის ბრძოლა შეადგენს კომუნისტური პარტიის, საბჭოთა მთავრობისა და მთელი ჩვენი ხალხის მუდმივი ზრუნვის საგანს.

ჩვენი რესპუბლიკის მართლმსაჯულების ორგანოები დიდი გულისყურით ეკიდებიან კანონიერი განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების გამოტანის საქმეს. მით უფრო გულდასაწყვეტია, რომ ზოგჯერ ზოგიერთი სახალხო სასამართლო საქმეთა განხილვისას უშვებს პროცესუალური ნორმების დარღვევას. ადგილი აქვს აგრეთვე იურიდიული ტერმინოლოგიის აღრევის შემთხვევებსაც. ჩვენ გვინდა ამ მიმართებით გავაკეთოთ რამოდენიმე შენიშვნა.

ძველი ქართული სამართლის წარმოება კარგად იცნობს გამოძერწილ ქართულ იურიდიულ ტერმინს — განჩინებას.

განჩინება ამოზიდული იქნა ძველი ქართული სიტყვიერების ისტორიის საუნჯიდან თანამედროვე ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში.

საკანონმდებლო აქტი „კანონი საბჭოთა კავშირის მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების შესახებ“ (1938 წლის ქართული გამოცემა) საკანონმდებლო წესით ხმარობს განჩინებას.

მაგრამ სასამართლო ორგანოებში რატომღაც განჩინების ნაცვლად მაინც დადგენილებას ხმარობენ. მაგალითად:

1. განჩინება (დადგენილება) ბრალდებულის სამართალში მიცემის შესახებ.

2. განჩინება (დადგენილება) საქმის წარმოებით მოსპობის შესახებ.

3. განჩინება (დადგენილება) საქმის წინასწარი გამოძიების დამატებითი წარმოებისათვის წარმართვის შესახებ.

4. განჩინება უმაღლეს სასამართლოს კოლეგიისა, გადაწყვეტილების ან განაჩენის სისწორის შესახებ და სხვ.

ღრთა ქართულ იურიდიულ ტერმინოლოგიაში დადგენილების ნაცვლად დადგინდეს განჩინება.

ყურადღება უნდა მიექცეს სასამართლო პროცესზე პროკურორის მონაწილეობის საკითხსაც. საქმის საკასაციო განხილვისას, პროკურორები ხშირად მონაწილეობენ იმ სისხლის სამართლის საქმეებზე, რომელიც საკასაციო საჩივრითაა შემოტანილი.

არსებული პრაქტიკის მიხედვით პროკურორი აძლევს დასკვნას მას შემდეგ, როცა დაცვით სიტყვას იტყვის მსჯავრდადებული ან მისი დამცველი.

კანონმდებლობით, დამცველის უკანასკნელი სიტყვის შემდეგ პროკურორის მიერ დასკვნის მიცემა დაუშვებელია.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 409-ე მუხლის მიხედვით საქმის მოსმენა სა-

კასაციო ინსტანციაში გათვალისწინებულია შემდეგი წესით:

1. სასამართლოს წევრის მოხსენება;
2. მხარეთა ახსნა-განმარტება;
3. პროკურორის დასკვნა (უკეთუ იგი მონაწილეობს);
4. მსჯავრდადებულის ან მისი დამცველის უკანასკნელი სიტყვა. იგივეა გათვალისწინებული ამავე კოდექსის 434 მუხლში.

საქმის მოსმენის აღნიშნული ფორმა სავსაციო ინსტანციაში დაცული უნდა იყოს კანონის ზუსტი მოთხოვნით.

რამოდენიმე შენიშვნა უნდა გამოვთქვათ სახალხო სასამართლოებში სამოქალაქო სამართლის პროცესის წარმოების შესახებ.

საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 180-ე მუხლის მიხედვით გადაწყვეტილება გამოტანილი უნდა იყოს იმავე დღეს (განუწყვეტლობის პრინციპი). გამოწვევის შემთხვევაში გადაწყვეტილების გამოტანა შეიძლება გადაიდოს სამი დღით, აუცილებელი პირობით, რომ გადაწყვეტილების რეზოლუციური ნაწილი ყოველ მიზეზს გარეშე უნდა გამოქვეყნდეს იმავე დღეს.

აქამდე რიგი სახალხო სასამართლოებისა (მხედველობაში გვაქვს თბილისის სასამართლოები) სრულიად უპასუხისმგებლოდ გაურბიან კანონის ამ მარტივ და მკაცრ მოთხოვნას და არა თუ გადაწყვეტილებას, არამედ გადაწყვეტილების რეზოლუციურ ნაწილსაც კი არ აქვეყნებენ დღეების განმავლობაში.

საპროცესო ნორმების ამგვარი დარღვევით იქნა ჩატარებული თბილისის ორჯონიკიძის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლოში მოქალაქე ბოჭორიშვილის მიერ აღძრული საქმე მოქალაქე საგანელიძისა და სანიკიძის მიმართ ბინიდან გამოსახლების

შესახებ; ასეთივე დარღვევით იქნა ჩატარებული სასამართლო სსდომეზი კიროვისა და 26 კომისიების სახალხო სასამართლოებში ცინცაძე-კორძაიას სარჩელისა გამო ზაქარიაძესთან დამხმარე სათავსოებით სარგებლობის შესახებ და მოქალაქე ბუბაშვილის სარჩელისა გამო სიმონიანთან ეზოს საერთო სარგებლობის შესახებ.

დარღვევებს ვხვდებით აგრეთვე სასამართლო წარმომადგენლობის საქმეშიც. სახალხო სასამართლოებმა თითქმის დააკანონეს სასამართლოებში წარმომადგენლობის უგულვებლყოფა.

საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-14 მუხლი აღნიშნავს: მხარეს შეუძლია სასამართლოში საქმე აწარმოოს პირადად ან წარმომადგენლის მეშვეობით. ადვოკატები აწარმოებენ სასამართლოში წარმომადგენლობას ხელშეკრულების (ორდერის) საფუძველზე (თანხმად სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-17 მუხლისა).

სახალხო სასამართლოები ხშირად აწარმოებენ საქმის გადანიშვნას სხვა დროისათვის, იმ მიზეზით, რომ წარმოდგენილი არ არის მოპასუხე ან მოსარჩელე, იმ დროს, როცა მათი წარმომადგენელი ადვოკატი სახეზეა.

არის ისეთი შემთხვევებიც, როცა ადვოკატს გარდა ორდერისა (ხელშეკრულებისა) მინდობილობას სთხოვენ?!

საქმის გადადება ასეთი მიზეზით წარმომადგენს, უპირველესად ყოვლისა, კანონის უპატივცემლობას და ამავე დროს იწვევს საქმეების უსაფუძვლო გადადებასა და გაჭიანურებას.

ჩვენ მხედველობაში არა გვაქვს ისეთი საქმეები, რომლებიც გამოწვევის წარმომადგენენ და ეს მათზე არ შეიძლება გავრცელდეს:

ა) განქორწინების საქმეები, სადაც წარმომადგენლობა საერთოდ არ დაიშვება.

ბ) როცა შეიძლება დაბარებული იქნას მოსარჩელე ან მოპასუხე იმ შემთხვევაშიაც, როდესაც საქმეში მისი წარმომადგენელი იღებს მონაწი-

ლეობას (საქ. სსრ სამოქალაქო-საბრძოლვესო კოდექსის 104-ე მუხლი). აღნიშნული შენიშვნების გამოსწორების გათვალისწინება კიდევ უფრო აამაღლებს და განამტკიცებს სასამართლო ორგანოების ავტორიტეტს და ხელს შეუწყობს საბჭოთა კანონიერების ზუსტად გატარებას ცხოვრებაში.

რ. ხომასურიძე,

ქ. თბილისის კალინინის რაიონის იურიდიული კონსულტაციის ადვოკატთა კოლეგიის წევრი.

საუბარი მეოთხე როგორ საზღვრავს სასჯელს საბჭოთა სასამართლო

საბჭოთა სასამართლო, სისხლის სამართლის სასჯელის ზომების გამოყენებისას მარტოდენ კი არა სჯის დამნაშავეებს, არამედ ასწორებს და ზრდის კიდევ მათ. მაგრამ დასჯის ამოცანები მხოლოდ თვით დამნაშავეზე შემოქმედებით არ შემოიფარგლება.

საბჭოთა სასამართლო, სჯის რა დამნაშავეს, აგრეთვე შემოქმედებას ახდენს საზოგადოების სხვა მერყევ წევრებზე, განსაკუთრებით იმათზე, რომელთა შეგნებაში კიდევ შემორჩენილია კაპიტალიზმის გადმონაშთები და ამით ხელს უწყობს დანაშაულობათა თავიდან აცილებას. მაშასადამე, დასჯა მნიშვნელოვან აღმზრდელობით ზეგავლენას ახდენს როგორც მსჯავრდადებულზე, ასევე სხვა პირებზე, და იმ ღონისძიებებთან ერთად, რომელთაც საბჭოთა სახელმწიფო ანხორციელებს, ხელს უწყობს ჩვენ მოქალაქეთა ზოგიერთი ნაწილის შეგნებიდან კაპიტალიზმის გადმონაშთების აღმოფხვრას.

სასჯელის დანიშვნა სამართალში მიცემულის მიმართ კანონში აღნიშნული სასჯელის ზომის ავტომატურ გამოყენებას როდი წარმოადგენს. სასჯელის განსაზღვრისას, სასამართლომ მხედველობაში უნდა მიიღოს მრავალი მომენტი, რომელიც ახასიათებს ჩადენილ დანაშაულს და ადამიანს, რომელმაც ეს დანაშაული ჩაიდინა. სასჯელი ყოველთვის ინდივიდუალურია და ამიტომ, როგორც წესი, კანონი სა-

შუალებას აძლევს სასამართლოს აირჩიოს სასჯელის ის ზომა, რომელიც უფრო მეტად შეეფერება ჩადენილ ქმედებას.

რსფსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 45-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ სასჯელის ზომის განსაზღვრისას სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს, პირველი — კანონის ზოგადი ნაწილის მითითებებით, მეორე — იმ ზღვრებით, რაც აღნიშნულია განსაკუთრებული ნაწილის მუხლის სანქციაში მოცემული დანაშაულის გათვალისწინებით და მესამე — სოციალისტური მართლმეგნებით, გამომდინარე ჩადენილი დანაშაულის საზოგადოებრივი საშიშროების ხარისხის, დამნაშავეს პიროვნებისა და საქმის გარემოებებიდან.

ხელმძღვანელობს რა ზოგადი ნაწილის მითითებებით, სასამართლო ანგარიშს უწყევს სამართალში მიცემულის ბრალის ფორმას, მის როლს დანაშაულის ჩადენაში, წლოვანებას, ფსიქიურ თავისებურებებს და ა. შ.

სასჯელის განსაზღვრისას სასამართლოს არ შეუძლია გადააცილოს კანონის სანქციაში აღნიშნულ იმ ზღვარს, რომლის მიხედვითაც დაკვალიფიცირებულია დამნაშავეს მოქმედებანი. მაგალითად, რსფსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 107-ე მუხლი სპეკულაციის ჩადენისათვის სასჯელის ზომად ადგენს თავისუფლების აღკვეთას 5-დან 10 წლამდე. სასამართლოს არ შეუძლია სამართალში მიცე-

მულს მიუსაჯოს თავისუფლების აღკვეთა 5 წელზე ნაკლები და 10 წელზე მეტი ვადით, მაგრამ უფლება აქვს საქმის ყველა გარემოებათა მხედველობაში მიღებით, თავისუფლების აღკვეთის ვადა განსაზღვროს 5-დან 10 წლამდე.

სასამართლო სასჯელის განსაზღვრისას ხელმძღვანელობს თავისი სოციალისტური მართლშეგნებით. სასამართლო თავისი შინაგანი რწმენის საფუძველზე ანგარიშს უწევს მის მიერ განხილული დანაშაულის ხასიათსა და მნიშვნელობას, დანაშაულის ჩადენის გარემოებებს, ყოველმხრივ შეისწავლის სამართალში მიცემულის პიროვნებას, მის ინდივიდუალურ თვისებებს, საზოგადოებრივ დახასიათებას და ა. შ.

მოსამართლეთა სოციალისტური მართლშეგნების საფუძველზე სასჯელის შეფარდების საკითხის გადაჭრა საქმის ყველა გარემოებისა და სამართალში მიცემულის ინდივიდუალური თვისებების მხედველობაში მიღების გარანტიას იძლევა, გამორიცხავს სასჯელის განსაზღვრისადმი ფორმალური მიდგომის შესაძლებლობას.

5 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიესაჯა ზეინკალ პაშინსკის აბრეშუმის მანდილისა და ცხვირსახოცის გატაცებისათვის. მოსკოვის საქალაქო სასამართლომ გამოასწორა სახალხო სასამართლოს შეცდომა, რომელიც ფორმალურად მიუდგა სასჯელის განსაზღვრას. მან გაითვალისწინა, რომ პაშინსკი კარგი მუშაა, წარსულში ნასამართლობა არ ჰქონია; მის მიერ ჩადენილი ქმედობა შემთხვევით ხასიათს ატარებს, კმაყოფაზე ჰყავს ფეხმძიმე მეუღლე და შვილი, ამის გამო მოსკოვის საქალაქო სასამართლომ შეუშინა მას სასჯელი შრომა-გამასწორებელ სამუშაოზე გამოყენებით ერთ წლამდე.

ფორმალურად, სამართალში მიცემულის პიროვნებისა და მის მიერ ჩა-

დენილი დანაშაულის საზოგადოებრივი საშიშროების გათვალისწინებლად მამედოვს მიესაჯა 5 წლით თავისუფლების აღკვეთა. მან შურისძიების მიზნით შემოიტყუა ეზოში მეზობლის 7 წლის შვილი და მოკლა იგი თავში ბლაგვი საგნით დარტყმების შედეგად.

კანონი მკვლელობისათვის სასჯელის ზომად ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას ვადით 1-დან 10 წლამდე, ხოლო თუ მკვლელობა ჩადენილია დამამძიმებელი გარემოებებით — დახვრეტას.

ფორმალურად სასამართლოს უფლება ქონდა მიესაჯა მამედოვისათვის 5 წლის თავისუფლების აღკვეთა, მაგრამ სასჯელის ასეთი ზომა არ შეესატყვისება დანაშაულის სიმძიმეს და საბჭოთა ხალხის შეხედულებას მკვლელობის, როგორც ყველაზე მძიმე დანაშაულის, საშიშროებაზე.

სასჯელის განსაზღვრისას ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებების მხედველობაში მიღებას. მაგალითად, თუ დანაშაული განსაკუთრებული სიმკაცრითაა ჩადენილი, იმ პირის მიერ, რომელიც ბანდისა ან შაიკის შემადგენლობაშია და რომელსაც ადრეც ჰქონდა ჩადენილი რაიმე დანაშაული ან თუ დანაშაულმა განსაკუთრებით მძიმე შედეგები გამოიღო და ა. შ., ასეთ შემთხვევებში სასამართლო კანონის სანქციის ფარგლებში დამნაშავეს უსჯის მძიმე სასჯელს, ვიდრე ადამიანს, რომელმაც ჩაიდინა დანაშაული დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე (რსფსრ სსკ 47-ე მუხლი).

მაგალითად, ყველაზე მძიმე სასჯელი დაიმსახურა ბელოუსოვმა დანაშაულის განსაკუთრებით დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენით. ბელოუსოვი ცდილობდა გაეუპატიურებია მოქ. ა., მაგრამ წააწყდა რა დიდ წინააღმდეგობას, გაუხია მას მუცლის არე-

ა მხოლოდ ხუთი საათის შემდეგ ნახეს და იგი საავადმყოფოში გარდაიცვალა.

დანაშაული ითვლება ჩადენილად შემამსუბუქებელ გარემოებებში, უკეთეს იგი ჩადენილია პირველად, ძლიერი სულიერი მღელვარების ზეგავლენით, ანგარების გარეშე და ა. შ. (რსფსრ სსკ 48-ე მუხლი).

მაგალითად, პშიკის მოქმედებებში შემამსუბუქებელ გარემოებად დადგენილი იყო ძლიერი სულიერი მღელვარება. ურჩი ხულიგანი სპრინდუჟი ცდილობდა პშიკის სახლში შევარდნას, სადაც იმალებოდა მისგან გაქცეული მოქალაქე ბარაბაში. ვერ დაიჭირა რა იგი, სპრინდუჟმა თმაში სტაცა ხელი სახლთან მდგომ პშიკის ცოლს და მუცელში წიხლი ჰკრა, თუმცა იგი შვიდი თვის ფეხმძიმედ იყო. დაინახა რა ეს პშიკმა, ხელი მოჰკიდა მიწაზე დაგდებულ ბარს, დაარტყა იგი თავში სპრინდუჟს, რის შედეგადაც სპრინდუჟი ადგილზევე გარდაიცვალა.

ზოგჯერ სასამართლო ხვდება ისეთ დანაშაულს, რომელიც ჩადენილია განსაკუთრებულად შემამსუბუქებელ გარემოებების არსებობისას. ამ შემთხვევაში სასამართლო თავისი სოციალისტური მართლშეგნების საფუძველზე, ანგარიშს უწევს რა ჩადენილი დანაშაულისა და დამნაშავის საზოგადოებრივი საშიშროების სიმცირეს, მრავალ შემამსუბუქებელ გარემოებათა არსებობას, შეუძლია გასცდეს კანონის სანქციის ფარგლებს და სასამართლოში მიცემულს დაუნიშნოს უფრო ლობიერი სასჯელი ვიდრე ეს კანონშია გათვალისწინებული.

ასე, მაგალითად, სახალხო სასამართლომ სემიონოვსათვის სასჯელის განსაზღვრისას, რომელმაც თანასოფელებს ორი ცხვარი მოჰპარა, შესაძლებლად ჩასთვალა მიესაჯა მისთვის

არა თავისუფლების აღკვეთა, არამედ ჯარიმა.

სასამართლომ კანონით გათვალისწინებულ უმდაბლეს საზღვარზე ნაკლები სასჯელის ზომის გამოყენება დაასაბუთა იმით, რომ სემიონოვს აღრე არ ჰქონია სასამართლობა, მძიმე სენითაა შეპყრობილი და კმაყოფაზე ყავს ხუთი მცირეწლოვანი ბავშვი.

რსფსრ სსკ 51 მუხლი, რომელიც სასამართლოს ანიჭებს ასეთ უფლებას. მოითხოვს, რომ ამგვარ შემთხვევებს სასამართლომ მიმართოს მხოლოდ განსაკუთრებულ გარემოებებში და ზუსტად აღნიშნოს განაჩენში მოტივები, რომლებმაც გამოიწვიეს კანონის სანქციის ფარგლების გადაცილება.

კრივცოვი კარის გატეხის საშუალებით დამით შევიდა მალაზიაში და გაიტაცა დაახლოებით 8000 მანეთის ღირებულების სხვადასხვა ფასეულობა. იხილავდა რა კრივცოვის საქმეს, სასამართლომ სსკ 51 მუხლის გამოყენებით მიუსაჯა მას 2 წლით თავისუფლების აღკვეთა იმ მოტივით, რომ კრივცოვი აღრე კეთილსინდისიერად მსახურობდა საბჭოთა არმიაში, რომ გატაცებულის ოდენობა დიდი არ არის და რომ გატაცებულის ნაწილი მან დააბრუნა. მაგრამ ეს განაჩენი რსფსრ უმაღლესი სასამართლოს მიერ გაუქმებული იქნა, რადგან მოწმეთა ჩვენებით კრივცოვი ამხანაგების მიერ აღრეც იყო შემჩნეული ქურდობაში, ხშირად ლოთობდა, არ გამოდიოდა სამუშაოზე და ა. შ.

მაშასადამე, დანაშაულის ხასიათი (დამით გატეხვა), გატაცებულის არც თუ ისე მცირე ოდენობა, თვით დამნაშავის დახასიათებაც არ იძლეოდა საფუძველს კრივცოვისათვის სასჯელის იმაზე უფრო დაბალი ზომის შეფარდებას, ვიდრე ეს კანონითაა გათვალისწინებული.

სამართალში მიცემულთა სკამზე ხშირად ხვდება ისეთი ადამიანი, რო-

მგლმაც ჩაიდინა არა ერთი, არამედ რამოდენიმე სხვადასხვა დანაშაული ერთად, და რომელთა გამო განაჩენი ჯერ არ არის გამოტანილი და არ არის განსაზღვრული სასჯელის ზომა. ამას ეწოდება დანაშაულობათა ერთობლიობა და მოწმობს დამნაშავეის მეტ საშიშროებას იმ პირთან შედარებით, რომელმაც ერთი დანაშაული ჩაიდინა. ამიტომ სასამართლო სანქციის ფარგლებში შეუფარდებს ყველაზე მძიმე სასჯელს იმ მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს ყველაზე საშიშ დანაშაულს ამ ერთობლიობაში შემავალ დანაშაულთაგან და ფარავს სასჯელს სხვა დანაშაულისათვის, რომელთაგანაც თვითეულისათვის იგი ასევე დამოუკიდებელ სასჯელს განსაზღვრავს.

მაგალითად, ტუჩინი მიცემული იქნა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში ხულიგნობისათვის (რსფსრ სსკ 74 მუხლის II ნაწილი) და ხელისუფლების წარმომადგენლის წინააღმდეგობის გაწვევისათვის ძალადობის გამოყენებით (რსფსრ სსკ 73 მუხ I ნაწილი). სასამართლომ ტუჩინს განუსაზღვრა სასჯელი სსკ 74 მუხლის მეორე ნაწილით 5 წლით თავისუფლების აღკვეთა და სსკ 73 მუხლის I ნაწილით — თავისუფლების აღკვეთა 8 წლით. გამოიყენა რა უფრო დიდი სასჯელით მცირე სასჯელის დაფარვის პრინციპი, რსფსრ სსკ 49 მუხლის საფუძველზე დანაშაულთა ერთობლიობით ტუჩინს 8 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა.

მაგრამ, ზოგიერთ შემთხვევებში როდესაც სასამართლოს გამოაქვს სასჯელი ერთობლიობით, შეუძლია მთლიანად ან ნაწილობრივ შეაჯამოს ისინი. ასეთი წესი მაშინ გამოიყენება, როდესაც მსჯავრდადებული დანაშაულს იდენს სასჯელის მოხდის პერიოდში.

მაგრამ სასჯელთა შეჯამებისას სასამართლოს არ შეუძლია დანიშნოს თავისუფლების აღკვეთა ათ წელზე მეტი ვადით, თუ ეს პირდაპირ არ არის

აღნიშნული თუნდაც ერთერთ მუხლში, რომელიც შედის ერთობლიობაში.

ასე, ალთუნიანმა, რომელიც იხდიდა სასჯელს — 6 წლით თავისუფლების აღკვეთას მოქალაქეთა პირადი საკუთრების გატაცებისათვის, მოკლა ბაკტაბეკოვი, რომლის მიმართ მტრულად იყო განწყობილი. სასამართლომ მეორე დანაშაულისათვის სასჯელის გამოტანისას მიუსაჯა მას 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა და წინა განაჩენის მიხედვით სასჯელის მოუხდელი ვადის დამატებით 14 წლით, 11 თვითა და 22 დღით თავისუფლების აღკვეთა.

ამგვარ შემთხვევებში სასჯელის შეჯამების პრინციპის გამოყენება სრულიად კანონიერია, ვინაიდან მსჯავრდადებულის მიერ ახალ დანაშაულთა ჩადენა სასჯელის მოხდის დროს ამტკიცებს მის გადიდებულ საშიშროებას, რომ მას არ აქვს სურვილი დადგეს გამოსწორების გზაზე.

მაგალითად, სავსებით სწორად მიესაჯა სასჯელის უმაღლესი ზომა ვინმე ბაუმეგს. მას ძარცვისათვის მისჯილი ჰქონდა 20 წლით თავისუფლების აღკვეთა, მაგრამ იგი გაიქცა და ქალაქიდან ქალაქში მოგზაურობდა. ბაუმეგი იმყოფებოდა რა მატარებლის ვაგონის სახურავზე, ყაჩაღურად თავს დაესხა ვაგონის სახურავზე მძინარე მოქალაქე შჩეგლოვს და ქვა ორჯერ ჩაარტყა თავში.

გრძნობადაკარგულ შჩეგლოვს ბაუმეგმა ამოაცალა 450 მანეთი, გახადა კოსტუმი, ფეხსაცმელი და შემდეგ გადმოადგო იგი მიმავალი მატარებლის ვაგონის სახურავიდან. მიღებულ დაზიანების შედეგად შჩეგლოვი გარდაიცვალა.

სსრკ უმაღლესი სასამართლოს პლენუმმა თავის დადგენილებაში ამ საქმის გამო აღნიშნა: „სასჯელის ზომის განსაზღვრისას პირველი ინსტანციის სასამართლომ სწორად მიიღო მხედველობაში საქმის ყველა გარემოებების

ერთობლიობა. იმყოფებოდა რა პატიმრობაში, ბაუშევი გაიქცა და როდესაც იმალებოდა, ჩაიდინა უფრო მძიმე დანაშაული — განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელი გარემოებებით“ რაც ამტკიცებს „მსჯავრდადებულის პიროვნებისა და მის მიერ ჩადენილი ქმედობის გადიდებულ საზოგადოებრივ საშიშროებას“.

საბჭოთა სამართლის ჰუმანიურობა, სასამართლოს მიერ გარემოებებისა და სამართალში მიცემული პირის ყოველმხრივი შესწავლა ვლინდება აგრეთვე პირობითი მსჯავრის გამოყენებისას იმ პირთა მიმართ, რომლებიც არ წარმოადგენენ დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას და ამიტომ არ საჭიროებენ საზოგადოებისაგან იზოლირებას. მაგალითად, ლიმარენკოს მისჯილი ჰქონდა 7 წლით თავისუფლების აღკვეთა პირობით 2 წლის განმავლობაში გამოსაცდელი ვადით.

სასამართლომ ამ საქმის განხილვისას მიიღო მხედველობაში, რომ ლიმარენკომ ქურდობა გამდიდრების მიზნით კი არ ჩაიდინა, არამედ კომბაინის შეუნელებელი მუშაობის უზრუნველსაყოფად. ადრე იგი არავითარ ტუდ რამეში შემჩნეული არ ყოფილა და თავისი ბრალი მთლიანად შეიგნო.

ყველა ამ გარემოებებმა სასამართლოს შესაძლებლობა მისცეს გაეკეთებინა დასკვნა, რომ ლიმარენკოს მიმართ შეიძლება გამოყენებულიყო პირობითი სასჯელი, რომელიც წარმოადგენს საკმაოდ სერიოზულ აღმზრდელობით ფაქტორს.

პირობითი მსჯავრი იმაში მდგომარეობს, რომ სასამართლო სცნობს რა სამართალში მიცემულს დამნაშავედ დანაშაულის ჩადენაში და განსაზღვრავს ამისათვის სასჯელს თავისუფლების აღკვეთისა ან შრომა-გასწორებითი სამუშაოების სახით, დადგენილი სასჯელი არ მოყავს სისრულეში განსაზღვრული, მის მიერ ზუსტად ნაჩვენები დროის განმავლობაში. ამ ვადას

საგამოცდო ეწოდება. იგი განისაზღვროს ერთიდან ათ წლამდე ვადის ფარგლებში (რსფსრ სსკ 53 მუხლი). ერთადერთი პირობა, რომელიც წაეყენება პირობითად მსჯავრდადებულს, მდგომარეობს მოთხოვნაში, რომ მან არ ჩაიდინოს საგამოცდო ვადის პერიოდში ახალი არანაკლები სიმძიმის დანაშაული.

თუ იგი ამ პირობას შეასრულებს, მაშინ განაჩენი სრულებით არ იქნება მოყვანილი სისრულეში და საგამოცდო ვადის გასვლის შემდეგ ასეთი ადამიანი არ ითვლება სასამართლობის მქონედ. იმ შემთხვევაში კი, თუ მსჯავრდადებული საგამოცდო ვადის განმავლობაში ჩაიდენს ახალ დანაშაულს, სასამართლოს უფლება აქვს ახალი დანაშაულისათვის დანიშნულ სასჯელს მთლიანად ან ნაწილობრივ მიუმატოს სასჯელი, რომელიც ადრე პირობითად განსაზღვრა. ეს წესი ძალიან მნიშვნელოვანია და მას დიდი აღმზრდელობითი მნიშვნელობა აქვს როგორც თვით სამართალში მიცემულისათვის, ასევე სხვა პირებისათვის. პირობითი სასჯელის გაუქმებითა და მისი დამატებით ახალი სასჯელისათვის სასამართლო ნათელჰყოფს, რომ თუ მსჯავრდადებულმა არ გაამართლა სასამართლოს ნდობა, არ დააფასა მისი ჰუმანიურობა, ახალი დანაშაულის ჩადენისას მსჯავრდადებულს აღარ უნდა ჰქონდეს შეწყნარების იმედი.

მოქალაქეთა პირადი ქონების ქურდობისათვის გოლუბევის პირობითად მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა 5 წლით. ეს სასჯელი მან არ მოიხადა და საგამოცდო ვადის განმავლობაში დანილოვთან ერთად ჩაიდინა ქურდობა რკინიგზის სადგურზე.

სასამართლომ მეორე დანაშაულის განხილვისას გამოიყენა რსფსრ სსკ 51 მუხლი და გოლუბევის მიუსაჯა 3 წლით თავისუფლების აღკვეთა. სსრკ უმაღლესმა სასამართლომ ეს განაჩენი

არასწორად სცნო და მიუთითა: „სასამართლომ დაუნიშნა რა გოლუბევეს კანონში გათვალისწინებული ქვედა ზღვარზე ნაკლები სასჯელი, განაჩენში მიუთითა, რომ მან შეიგნო თავისი ბრალი და რომ გატაცებული ქონება დაუბრუნდა დაზარალებულს. განაჩენში მოყვანილი მოტივები არ შეიძლება გახდეს გოლუბევის მიმართ რსფსრ სსკ 51 მუხლის გამოყენების საფუძველი, მითუმეტეს, რომ იგი ადრეც იყო გასამართლებული ასეთივე დანაშაულის ჩადენისათვის. მოცემულ შემთხვევაში ორი წელიც არ გასულა მას შემდეგ, რაც გოლუბევეს მიესაჯა პირობითი სასჯელი და მან

ჩაიდინა ახალი, ასეთივე დანაშაული“! ყოველი განაჩენი პირობითი სასჯელის გამოტანის შესახებ სასამართლოს მიერ დაწვრილებით უნდა იყოს მოტივირებული, მოყვანილ იქნას ყველა ის მოსაზრებანი, რომელთა საფუძველზეც სასამართლო მივიდა დასკვნამდე პირობითი სასჯელით დაკმაყოფილების შესაძლებლობამდე. პირობითი მსჯავრი არ შეიძლება გამოყენებული იქნას საშიშ ბოროტმოქმედთა და იმ პირთა მიმართ, რომლებმაც ჩაიდინეს მძიმე დანაშაული, ვინაიდან მათთან ბრძოლა მოითხოვს ყველაზე მკაცრი ზომების მიღებას.

გამოჩენილი ქართველი იურისტი

1928 წელს მსოფლიო საზოგადოებრიობის ყურადღების ცენტრში იყო ნიუ-იორკის საერთაშორისო სასამართლო პროცესი, რომელიც იხილავდა ამერიკელი მრეწველის ჰარიმანის საჩივარს ჭიათურისა და ფოთის მუშათა პროფკავშირების მიმართ.

ამ საქმეზე ახალგაზრდა საბჭოთა სახელმწიფოს ინტერესებს იცავდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, ამავე დროს ამიერკავკასიის საკონცესიო კომიტეტის იურისკონსულტი პროფესორი ლუარსაბ ანდრონიკაშვილი. ჰარიმანი 1923 წელს დადებული საკონცესიო ხელშეკრულების საფუძველზე აწარმოებდა ჭიათუ-

რის შავი ქვის მადარობის ექსპლოატაციას და მოპოვებული მადანი მთლიანად საზღვარგარეთ გაჰქონდა.

ჰარიმანი ფინანსიურ სიძნელეებს განიცდიდა და სისტემატურად არღვევდა საკონცესიო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მუშების შრომის დროულად ანაზღაურების წესს. 1928 წლის დასაწყისში შავი ქვის მრეწველობის მუშათა პროფკავშირის რესპუბლიკურმა კომიტეტმა ჭიათურის სახალხო სასამართლოში აღძრა სარჩელი ჰარიმანის წინააღმდეგ დავალიანების იძულებითი წესით ანაზღაურების შეხებ. დავალიანებამ ამ დროისათვის 900 ათას მანეთს მიაღწია. ამავე დროს ფოთის ნავთსადგურის მტვირთავთა პროფკავშირმა ჰარიმანის წინააღმდეგ აღძრა მეორე საქმე მუშების ხელფასის დავალიანების გამო.

ყველა სასამართლო ინსტანციამ სწორად სცნო მუშათა მოთხოვნა და დავალიანების გადახდა ჰარიმანს დააკისრა.

საბჭოთა სასამართლოების, საკონცესიო და შრომის ორგანოების გადაწყვეტილებებს ჰარიმანი არ დაეთანხმა და საკითხი განსახილველად გადაიტანა საერთაშორისო სასამართლოში, სადაც მის ინტერესებს საყოველთაოდ ცნობილი იურისტები იცავდნენ. საბჭოთა მთავრობამ მუშათა ინტერესების დასაცავად ნიუ-იორკში მიავლინა ლუარსაბ ანდრონიკაშვილი, რომელიც სრულად ფლობდა ინგლისურ, გერმანულ და ფრანგულ ენებს. თავისი დიდი ერუდიციითა და, რაც მთავარია, იურისპრუდენციის ზედმიწევნით ღრმა ცოდნით მან შესძლო გაეცამტვერებინა

და ემხილა ჰარიმანის ყველა იურიდიული ხრიკი, რომელიც მისმა იურისტებმა ჯერ კიდევ საკონცესიო ხელშეკრულების შედგენისას გამოიყენეს.

ჰარიმანმა საქმე წააგო. დავალიანების გარდა მან საკმაო რაოდენობით გადაიხადა სასამართლო ხარჯები და ჯარიმა საკონცესიო პირობის დარღვევისათვის. რაც მთავარია, ამ პროცესის შედეგად საკონცესიო ხელშეკრულების მოქმედება შეწყდა და ქართველ ხალხს საშუალება მიეცა საკუთარი ეროვნული სიმდიდრე თავისი სურვილისამებრ გამოეყენებია.

ამერიკისა და ევროპის ბურჟუაზიული გაზეთები იძულებულნი გახდნენ ელიარებიანთ ჰარიმანის უკანონო მოქმედება და სასამართლო პროცესზე ქართველი იურისტის ბრწყინვალე გამარჯვება.

საბჭოთა მთავრობის მიერ ლუარსაბ ანდრონიკაშვილის ნიუ-იორკში მივლინება შემთხვევითი როდი იყო. ანდრონიკაშვილს ამ დროისათვის საერთაშორისო დავებში მონაწილეობის საკმაო გამოცდილება ჰქონდა, მან განსაკუთრებით ისახელა თავი 1918—1920 წლებში იმ დავების განხილვისას, რომელიც წამოიწიეს ინგლისელმა კაპიტალისტებმა ბაქოს ნავთის ხელში ჩასაგდებად.

საინტერესო და შინაარსიანი ცხოვრების გზა განვლო ლ. ანდრონიკაშვილმა. 1892 წელს იგი პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე ჩაირიცხა. 1894 წელს კი საზღვარგარეთ გაემგზავრა და გაიდებურგის და სტრასბურგის უნივერსიტეტების ფილოლოგიურ ფაკულტეტებზე ისმენდა გამოჩენილ პროფესორების ლექციებს. 1897 წელს ლ. ანდრონიკაშვილი კვლავ პეტერბურგში ბრუნდება, ამთავრებს უნივერსიტეტს და ადვოკატურაში შედის სამუშაოდ.

ადვოკატურაში ახლად შესულ იურისტისათვის აუცილებელი იყო ხუთი წლის განმავლობაში გამოცდილ ვეჭი-

ლებთან სტაჟირება. ამ პერიოდში ანდრონიკაშვილს ხელმძღვანელობდნენ პეტერბურგის ისეთი გამოჩენილი იურისტები, როგორებიც იყვნენ: ვატსიოვი, განტოვერი და ვინოვერი. ამავე დროს, ანდრონიკაშვილი ჩაერიცხა ცნობილი კრიმინალისტის პასოვერის ხელმძღვანელობით მოქმედ წრეში, რომელსაც „კონფერენცია“ ეწოდებოდა. ამ წრეში გაერთიანებულნი ამავე დროს ნაყოფიერ მეცნიერულ მუშაობას ეწეოდნენ. 1906 წლიდან ამ წრეს 12 წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა ლ. ანდრონიკაშვილი.

1900 წელს ნაფიც ვეჭილთა თანამემწეების „მემარცხენე ფრთამ“ ჩამოაყალიბა ე. წ. „საკონსულტაციო ბიურო“, რომლის მიზანი იყო უღარიბეს გლეხობისადმი უფასო იურიდიული დახმარების გაწევა. ამ ინიციატივამ დიდი გამოხმაურება და მხარდაჭერა ჰპოვა პეტერბურგის სხვა პროგრესულ იურისტებს შორის და მალე ასეთი „საკონსულტაციო ბიუროების“ ქსელი საკმაოდ გაფართოვდა. საბჭოთა ადვოკატურამ გამოიყენა ის დიდი გამოცდილება, რაც მიღებულ იქნა პეტერბურგის „საკონსულტაციო ბიუროებში“, ამან ხელი შეუწყო მოსახლეობის იურიდიული მომსახურების საქმის კარგად დაყენებას.

პირველი „საკონსულტაციო ბიუროს“ ერთერთი ორგანიზატორი და აქტიური მუშაკი იყო ლუარსაბ ანდრონიკაშვილი.

1902—1903 წლებში ნაფიც ვეჭილთა თანამემწეების „მემარცხენე ფრთამ“ შექმნა „პოლიტიკურ საქმეების დამცველთა“ ჯგუფი, რომლის აქტიური მონაწილეც ლ. ანდრონიკაშვილი იყო; მასვე ეკუთვნოდა ამ ჯგუფის ჩამოყალიბების ინიციატივა. ამ დროიდან ლუარსაბი სისტემატურად მონაწილეობს პოლიტიკურ პროცესებში და მისი გამოსვლები პეტერბურგის ფართო საზოგადოების ყურადღების ცენტრშია.

უადგილო არ იქნება დავასახელოთ რამოდენიმე საქმე, რომლებმაც საშუალება მისცეს ლ. ანდრონიკაშვილს გამოველინა თავისი ნიჭი და თავისი პოლიტიკური სიმპატიები. იგი იცავდა ბრალდებულებს, რომლებიც მიცემული იყვნენ სამართალში ბათუმის 1902 წლის მუშათა დემონსტრაციაში მონაწილეობისათვის, იცავდა რკინიგზის სადგურ მიხაილოვის (ხაშური) გაფიცულ მუშებს, მეფის ხელისუფლების წინააღმდეგ შეიარაღებული გამოსვლის მონაწილეებს.

ლ. ანდრონიკაშვილი იცავდა შავი ზღვის ფლოტის მეზღვაურთა დიდ ჯგუფს, რომლებმაც შმიდტის ხელმძღვანელობით აჯანყება მოაწყვეს მეფის თვითმპყრობელური რეჟიმის წინააღმდეგ; იგი მონაწილეობდა აგრეთვე 1905 წლის მუშათა დეპუტატების საბჭოების წინააღმდეგ მეფის ხელისუფლების მიერ აღძრულ საქმეზე.

ლ. ანდრონიკაშვილის პოლიტიკური მრწამსი არ ისაზღვრებოდა მხოლოდ რევოლუციონერებისადმი სიმპატიით, მათი დაცვით სასამართლო პროცესებში, იგი თვით ეკუთვნოდა იმ პირთა რიცხვს, რომლებიც მეფის მთავრობის მიერ დევნას განიცდიდნენ. ლ. ანდრონიკაშვილი 1903—1905 წლებში რევოლუციური მოღვაწეობისათვის ორჯერ იყო მიცემული სამართალში. პირველად, ნავთის მწარმოებელთა ყრილობაზე გამოსვლისას თვითმპყრობელობის დამხობის მოწოდებისათვის და მეორედ, ადვოკატთა იმ კავშირის წევრობისათვის, რომელიც მიზნად ისახავდა არსებული წყობილების დამხობას.

1909 წლამდე ლ. ანდრონიკაშვილი აქტიურ მუშაობას ეწეოდა ე. წ. „მუშათა ჯგუფში“. ამ ჯგუფის დავალებით იგი კერძო ბრალდებლად გამოვიდა სასამართლო პროცესზე შავრაზმელ იუსკევიჩ-კრასნოვსკის წინააღმდეგ, რო-

მელმაც მოჰკლა სახელმწიფო სათარაშვილი ბიროს წევრი გერცენშტეინი.

საინტერესოა რიგი ლიტერატურული საქმეებისა, რომლებიც ლ. ანდრონიკაშვილმა დაიცვა. კოროლენკო, ელბატიევსკი, სტრუვე სამართალში მიცემული იყვნენ თავიანთი ლიტერატურული ნაწარმოებებისათვის, რომლებშიც მეფის ცენზურამ დაინახა არსებული პოლიტიკური სისტემის წინააღმდეგ გალაშქრება. ლ. ანდრონიკაშვილი იცავდა ტოლსტოის გამოცემლებს ბიტნერს, გერციკსა და სხვებს, რომლებსაც ღმერთის დაგმობაში ედებოდათ ბრალი.

„პოლიტიკური საქმეების დამცველთა“ ჯგუფის უმრავლესობა „კონფერენციაშიც“ მოღვაწეობდა. ამ ჯგუფში კონფერენციის წევრებთან ერთად დიდი მუშაობა ჩაატარა ცალკეული იურიდიული დისციპლინების თეორიული საფუძვლების დასამუშავებლად. ლ. ანდრონიკაშვილის აქტიური მონაწილეობით დამუშავდა საკითხი მასიური დანაშაულის შემადგენლობის შესახებ, რომელშიც სასტიკად იქნა გაკრიტიკებული ყოფილი სენატის პრაქტიკა. ამ ჯგუფის მიერ დამუშავებულ თეორიულ დებულებებს მეცნიერული ღირსება დღემდე არ დაუკარგავთ.

ლ. ანდრონიკაშვილი ნაყოფიერ მეცნიერულ მუშაობას ეწეოდა დამოუკიდებლადაც. 1901 წელს მან გზათა სამინისტროს წყალთა მეურნეობის დეპარტამენტის შეკვეთით დაამუშავა „წყალთა მეურნეობის ამხანაგობათა დებულება“. თებერვლის რევოლუციის შემდეგ ლ. ანდრონიკაშვილმა მონაწილეობა მიიღო დროებითი მთავრობის საკანონმდებლო კომისიაში, რომელიც 1903 წლის სასჯელთა დებულების გადამუშავებას აწარმოებდა. ამ მუშაობაში ლ. ანდრონიკაშვილის გარდა ჩაბმული იყვნენ ცნობილი იურისტები: ტაგანცევი, კონი, ლიუბლინსკი და სხვები.

18 წლის განმავლობაში 1917 წლის ბოლომდე ლ. ანდრონიკაშვილი ირიცხებოდა პეტერბურგის სასამართლო პალატის ნაფიც ვეჟილად.

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის შემდეგ ლ. ანდრონიკაშვილი თავს ანებებს ადვოკატის პრაქტიკას და სიცოცხლის უკანასკნელ წუთამდე ძირითადად მეცნიერულ და პედაგოგიურ საქმიანობას ეწევა.

1919—20 წლებში ლ. ანდრონიკაშვილი ქალაქ ტულის უმაღლესი პედაგოგიური სასწავლებლის პედაგოგია და ამავე დროს საკრედიტო ამხანაგობის იურისკონსულტი, 1920 — 21 წლებში—მოსკოვის სიტყვის სახელმწიფო ინსტიტუტის პროფესორი და სახალხო მეურნეობის უმაღლესი საბჭოს იურისკონსულტი, 1921 — 25 წლებში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და პოლიტიკური ინსტიტუტის პროფესორი და ამიერკავკასიის ფედერაციის ცაკის იურისკონსულტი. შემდგომ იგი კვლავ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორია და ამასთან ათავსებს იურისკონსულტის თანამდებობას სხვადასხვა დაწესებულებებში.

ლ. ანდრონიკაშვილი ეწეოდა ნაყოფიერ მთარგმნელობით მუშაობასაც. მან რუსულ და ქართულ ენებზე თარგმნა უცხოელ ავტორთა მეცნიერული შრომები: კ. ფიშერის „ახალი ფილოსოფიის ისტორია“, დეკარტე, ენეკცე-

რუსის „გერმანული სამოქალაქო სამართლის სახელმძღვანელოს“ ორტომეული. ო. მაიერის „გერმანული ადმინისტრაციული სამართალი“ და რედაქტირება გაუკეთა დერნბურგის პანდექტების პირველი ტომის ქართულ თარგმანს.

გარდა ამისა, ლ. ანდრონიკაშვილმა პირადად შექმნა სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილების მოკლე კურსი და სისტემატურად უკეთებდა რედაქტირებას იმ იურიდიულ ლიტერატურას, რომელიც ქართულ ენაზე გამოდიოდა.

ლ. ანდრონიკაშვილის, როგორც პედაგოგის მოღვაწეობა შემოფარგლული არ იყო ერთი რომელიმე დისციპლინის ვიწრო სპეციალობით. იგი სხვადასხვა დროს ლექციებს კითხულობდა სისხლის სამართლის, სამოქალაქო სამართლის, ადმინისტრაციული სამართლის, სავაჭრო სამართლის, კრიმინალისტიკის, სამართლის თეორიის, დამნაშავეის ფსიქოლოგიის, სიტყვის კულტურის, მხატვრული ენისა და სხვა მრავალ დისციპლინებში, რაც მისი ნიჭისა და განათლების უნივერსალობას ადასტურებს.

ლ. ანდრონიკაშვილს აღზრდილი ჰყავს მთელი პლეადა საუკეთესო იურისტებისა, რომლებიც ამჟამადაც განაგრძობენ ნაყოფიერ მუშაობას და აგრძელებენ სახელოვანი პედაგოგისა და მოღვაწის მდიდარ ტრადიციებს.

ვახტანგ შვანიძე

გერმანული ფაშიზმის პირველი სახალხო განსამართლება

(დიმიტროვის ლაიბციგის პროცესზე გამოსვლიდან 25 წლისთავის გამო)

ჰიტლერულ ფაშიზმს, რომელიც მხოლოდ ერთი თვის მისული იყო ხელისუფლების სადავეებთან, ახალი სისხლი სწყუროდა. იგი უპირველესად გერმანიის მუშათა კლასის ავანგარდის—კომუნისტური პარტიისაგან უნდა აეღოთ. მიუხედავად ტერორისა და დევნისა, კომუნისტურმა პარტიამ ხუთ მილიონზე მეტი ხმა მიიღო 1932 წლის ნოემბერში რეიხსტაგის არჩევნების დროს. ფინანსიური კაპიტალის ყველაზე სისხლიანი, ყველაზე რეაქციული, ყველაზე შოვინისტური ელემენტების დიქტატურას აშინებდა კომუნისტთა პოპულარობა გერმანიაში და საერთოდ, მათ მოსვენებას არ აძლევდა პარლამენტარიზმის, ბურჟუაზიული დემოკრატიის ნაშთებიც.

და აი, 1933 წლის 27 თებერვალს ღამით ფაშისტებმა ცეცხლი წაუკიდეს გერმანიის პარლამენტის—რეიხსტაგის შენობას. ჰიტლერი დაუყოვნებლივ გაჩნდა ხანძრის ადგილას და უცხოელ ჟურნალისტების თანდასწრებით საქვეყნოდ განაცხადა: „ამაში ღვთის ხელი ურევია, ახლა ჩვენ დავარტყავთ კომუნისტებს“.

მართლაც, იმავე ღამეს შეთითხნეს პროვოკაციული საქმე კომუნისტების მიერ რეიხსტაგისათვის ცეცხლის წაკიდების შესახებ. ფაშისტთა მტკიცებით რეიხსტაგის დაწვა სიგნალი უნდა ყოფილიყო, რათა კომუნისტებს დაეწყოთ აჯანყება. ჰიტლერელებს გადაწყვეტილი ჰქონდათ ფესვებიანად ამოეგდოთ კომუნისტური იდეოლოგია გერმანიაში.

დაიწყო ლაშქრობა „მარქსიზმის მოსასობად“.. დაიწყო კომუნისტთა მასობრივი დაჭერები.

9 მარტს ბერლინში მყოფი გიორგი დიმიტროვი ორ ბულგარულ კომუნისტთან ერთად ციხეში აღმოჩნდა. მათ უგუნური და ცილისმწამებლური ბრალდება წაუყენეს — რეიხსტაგისათვის ცეცხლის წაკიდება.

შვიდი თვის განმავლობაში ამზადებდნენ ფაშისტები თავიანთ ანგარიშსწორებას. მათ კარგად ესმოდათ ამ პოლიტიკური პროცესის მნიშვნელობა. რამოდენიმეჯერ გადასდეს პროცესის გახსნის დრო, ვიდრე საბოლოოდ არ დაარწმუნდნენ თავიანთი მზაკვრული განზრახვის წარმატებაში.

ლაიბციგის ისტორიული პროცესი 1933 წლის 21 სექტემბერს გაიხსნა. მას მრავალი გერმანელი და უცხოელი ჟურნალისტი ესწრებოდა. ფაშისტური ინსცენირების დასაწყისი მისი რეჟისურის დიდ მუშაობაზე მიუთითებდა: ყოველი საექვო მოწმე თავიდან იყო ჩამოშორებული; ბორკილებს, ფიზიკურ და მორალურ ტანჯვას უნდა გაეტეხა რევოლუციონერები.

სასამართლოს თავმჯდომარე ბიუნგერი კომუნისტურ იდეოლოგიაზე გამარჯვების ღრმა რწმენით შეუდგა თავისი მოვალეობის შესრულებას. პროცესის დასაწყისში ინიციატივაც მის ხელში იყო. მეტად ძნელი ჩანდა ბრძოლა ფაშისტთა ღრმად შენიღბული, სახელმწიფოებრივად ორგანიზებული დანაშაულებრივი ქმედობის

წინააღმდეგ, მით უფრო, რომ ბრალდებულნი ვარემე სამყაროსაგან მკაცრი იზოლაციის პირობებში იმყოფებოდნენ. ყველაფერი ეს დიდად ართულებდა ფაშისტური „მართლმსაჯულების“ წინააღმდეგ ბრალდებულთა ბრძოლას.

ლაიპციგის პროცესის მესამე დღეს, 23 სექტემბერს სიტყვა წარმოსთქვა გ. დიმიტროვმა. ამ სიტყვამ მსოფლიოს გააცნო არა მარტო შესანიშნავი ორატორი და პოლემისტი, არამედ ის მგზნებარე რევოლუციონერი, რომელიც უპირველესად თავის თავს კი არ იცავდა, არამედ კომუნისტურ რწმენას.

პირველად როდი უსწორებდა თვალს დიმიტროვი სიკვდილით დასჯის საფრთხეს. ჯერ კიდევ 1923 წელს, ხოლო შემდეგ 1926 წელს რევოლუციური მოღვაწეობისათვის ბულგარეთის მონარქისტულ-ფაშისტურმა სასამართლომ მას დაუსწრებლად სიკვდილით დასჯის განაჩენი გამოუტანა.

რევოლუციონერისათვის დამახასიათებელი შეუპოვრობითა და მამაცობით ჩაება დიმიტროვი უთანასწორო ბრძოლაში. ფაშისტური სასამართლოს წინაშე მან სიამაყით განაცხადა: „მე პროლეტარული რევოლუციონერი ვარ, მე ვარ წევრი ბულგარეთის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და კომინტერნის აღმასკომის წევრი. მაშასადამე, მე ვეკუთვნი პასუხისმგებელ და ხელმძღვანელ კომუნისტთა რიცხვს და როგორც ასეთმა, მზადა ვარ ვიკისრო სრული პასუხისმგებლობა ბულგარეთის კომპარტიისა და კომუნისტური ინტერნაციონალის ყველა გადაწყვეტილებისათვის, ყველა დოკუმენტისა და მოქმედებისათვის. მაგრამ სწორედ ამიტომ უნდა განვაცხადო, რომ მე არა ვარ ტერორისტი-ავანტიურისტი და პუტჩისტი. მე პროლეტარიატის დიქტატურის მგზნებარე მომხრე ვარ, რამდენადაც პროლეტარულ რევოლუციაში და პროლეტარიატის

დიქტატურაში ვხედავ ერთადერთი გამოსავალს... მე საბჭოთა კავშირის კომუნისტური აღფრთოვანებული მიმდევარი ვარ“.

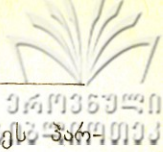
ბიუნგერს არ უნდოდა, რომ დიმიტროვს უკანასკნელი ფრაზა დაემთავრებინა და გააფრთხილა იგი. ასე იწყება სასამართლოს თავმჯდომარის უწყვეტი, გაუთავებელი მუქარა და პროცესის სხდომებიდან დიმიტროვის ხშირი გაძევება.

დიმიტროვის გამოსვლისთანავე შეწყვიტეს პროცესის ტრანსლაცია რადიოთი. მაგრამ უკვე გვიანდა იყო. აღარაფერს შეეძლო პროცესისადმი მსოფლიო საზოგადოებრივი აზრის გაძლიერებული ინტერესის შეჩერება. დიმიტროვი ყურადღების ცენტრში მოექცა. მასთან გადაინაცვლა პროცესის წარმართვის ინიციატივამ. უნდა აღინიშნოს, რომ პროცესის მონაწილე დანარჩენი კომუნისტების პასიურობამ დიდად გაართულა დიმიტროვის ამოცანა—გამოეაშკარაებინა ფაშისტ ჯალათთა ნამდვილი პროვოკაცია და საბრალდებლო სკამზე დაესვა ჰიტლერიზმი. მიუხედავად ამისა, ბინძური პროცესი მისი დაწყების დღიდანვე იქცა ფაშიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის ტრიბუნად. დიმიტროვი ბრალდებულიდან ბრალმდებლად იქცა.

დიმიტროვის პირდაპირმა და მკვეთრმა პასუხებმა, მისმა კონტრბრალდებებმა და შეტევითმა ტონმა, მიზანში მარჯვედ მოხვედრილმა რეპლიკებმა ფარდა ჩამოხადეს ფაშისტ ჯალათებს და სამარცხვინო ბოძზე გააკრეს უბადრუკი პოლიტიკური ფარსის მონაწილენი.

თავისი პარტიული ღირსების მაღალი შეგნებით, რევოლუციური მგზნებარებითა და რწმენით, დიმიტროვმა ეს პროცესი მსოფლიოსათვის მანამდე უცნობი პოლიტიკური პროცესის დონემდე აიყვანა.

ჩვეულებრივი სურათი სასამართლოს სხდომებიდან:

თავმჯდომარე ბიუნგერი იმედით ხვდება ყოველ ახალ მოწმეს, ესენი ხომ ფაშისტები არიან, ნაციონალ-სოციალისტი დებუტატები, სისხლის სამართლის დამნაშავენი, ქურდ-რეციდისტები, რომლებსაც კომუნისმისადმი ზიზღი აერთიანებთ. ისინი როგორც მოწმეები „ჩვენებას“ იძლევიან, მაგრამ მოსწრებული რეპლიკით დიმიტროვი უმაღლვე ხვდება მოწმეების ჩვენების სუსტ ადვილს და ამიშველებს ფაშისტურ სიცრუეს.

მოსამართლე მოთმინებიდან გამოპყავს დიმიტროვის კითხვებს. იშვიათი სიტუაცია იქმნება სასამართლო პროცესის ისტორიაში. როცა სასამართლოს ეშინია არა ბრალდებულის პასუხისა, არამედ მისი კითხვების. მოსამართლე ხშირად ეკითხებოდა დიმიტროვს:

— ვინ არის აქ თავმჯდომარე, მე თუ თქვენ?

დიმიტროვი კი დაუნდობლად უტევდა ცრუ-მოწმეების მთელ პოლკს და სრული საფუძვლით პასუხობდა თავმჯდომარეს:

— ამ პროცესზე მე გამოვდივარ კრედიტორის როლში და არა მოვალისა...

ფაშისტური იუსტიცია აშკარა ჩიხში მოექცა. საქმე იქამდე მივიდა, რომ მოწმედ გამოუძახეს ყოვლისმძლე გერინგს. პროცესზე იგი ფაშისტური ამალით მოვიდა. ორ საათზე მეტი ილაპარაკა მან კომუნისმისა და კომუნისტების წინააღმდეგ და მუქარით სავსე თავისი ბაქიური გამოსვლა ფაშისტთა ხროვის ტაშის ქვეშ დაამთავრა. შემდგომ დაიწყო სიტყვიერი დუელი დიმიტროვსა და გერინგს შორის, რომელსაც სამართლიანად უწოდებენ დუელს ორ კლასს — მომაკვდავ ბურჟუაზიასა და ძლევაშობილ პროლეტარიატს შორის.

დიმიტროვი კითხულობს:

— ცნობილია თუ არა ბატონ პრე-

გიერ-მინისტრისათვის, რომ ტია, რომელიც „უნდა მოისპოს“, დედამიწის ერთ მეექვსედზე, სახელდობრ სსრ კავშირში მართველი პარტიაა და რომ საბჭოთა კავშირს გერმანიასთან დიპლომატიური, პოლიტიკური და ეკონომიური ურთიერთობა აქვს, რომ მის შეკვეთებს ასეულ ათასობით გერმანელ მუშისათვის სარგებლობა მოაქვს?

თავმჯდომარე (დიმიტროვს):— მე გიკრძალავთ აწარმოთ აქ კომუნისტური პროპაგანდა.

დიმიტროვი:— აქ გერინგი ეწევა ნაციონალ-სოციალისტურ პროპაგანდას! (შემდეგ მიმართავს გერინგს) ეს კომუნისტური მსოფლმხედველობა ბატონობს საბჭოთა კავშირში, მსოფლიოს უდიდეს და საუკეთესო ქვეყანაში და ჰყავს აქ გერმანიაში მილიონობით თანამოაზრეები გერმანელი ხალხის საუკეთესო შვილების სახით. ცნობილია თუ არა ეს...

გერინგი (ღრიალებს მთელი ხმით)— მე თქვენ გეტყვით, რომ უსინდისოდ იქცევით. აქ ჩამოდით, რათა დაგეწვათ რეიხსტაგი. მაგრამ მე აქ იმისათვის არ მოვსულვარ, რომ ნება მოგცეთ დამკითხოთ როგორც მოსამართლემ და მესროლოთ საყვედურებით სავსე სიტყვები! ჩემის შეხედულებით თქვენ ის არამზადა ხართ, რომელიც პირდაპირ უნდა ჩამოახრჩო.

ახალი და ახალი კითხვები დიმიტროვის მხრივ, გერინგი ვერ უძლებს ამგვარ ჯვარედინ დაკითხვას, იგი დორბლმორეული ღრიალებს: „გაათრიეთ ეს კომუნისტი არამზადა“ და პოლიციელებს მიუხედავად დიმიტროვის პროტესტისა, გაჰყავთ იგი. ამის შემდეგ მოსამართლე აფორმებს სამი დღით დიმიტროვის პროცესიდან გაძევების გადაწყვეტილებას. მთელმა მსოფლიომ გაიგო დიმიტროვის მართალი სიტყვები, რომელიც პროცესიდან გაძევების წინ მან გერინგს მიახალა:—

„თქვენ, ალბათ, გეშინიათ ჩემი კითხვებისა, ბატონო პრემიერ-მინისტრო!“.

გერინგი კი იმუქრებოდა, რომ სასამართლოს შენობიდან გასვლის შემდეგ გაუსწორებდა ანგარიშს დიმიტროვს. იგი „თეორიულად“ ასაბუთებდა, რომ არ არის აუცილებელი ვეჭიდებოდეთ კანონის დახვეწებულ პარაგრაფებს, რომ საჭიროა პოლიტიკური დამნაშავეის დახვეწა. ყველასათვის აშკარა იყო, რომ დუელში ფაშიზმის ერთ-ერთ ბელადსა და ფაშისტების ტყვეს შორის გამარჯვება უკანასკნელს დარჩა.

შემდეგ პროპაგანდის მინისტრი გეზელსი ცდილობს გამოასწოროს მდგომარეობა. ამოა მისი ცდა, დიმიტროვი აგრძელებს თავის თანმიმდევრულ ბრძოლას. იგი თავგამოდებით იცავს გერმანიის კომუნისტური პარტიის რევოლუციურ ტრადიციებს, სიყვარულითა და პატივისცემით ლაპარაკობს მსოფლიოს უდიდეს სახელმწიფოზე — სსრ კავშირზე.

გიორგი დიმიტროვი თანმიმდევარი ინტერნაციონალისტი იყო და თავისი სამშობლოს დიდი პატრიოტი. პროცესზე იგი თხოულობდა ბულგარულ ენაზე გამოსვლას, მიუხედავად იმისა, რომ მან კარგად იცოდა გერმანული ენა და დიდათაც უყვარდა მარქსისა და გოეთეს ენა. სიკვდილის ნამდვილი საფრთხის წინაშე მან მალლა ასწია დროშა ეროვნული ღირსებისა და გაბედულად დაიცვა თავისი საყვარელი ერი. „ბულგარელი ხალხი მთელი თავისი ძალებით და მთელი დაჟინებით იბრძოდა უცხოეთის უღლის წინააღმდეგ. ამიტომ მე პროტესტს ვაცხადებ ბულგარელი ხალხის შეურაცხყოფის გამო. მე არა მაქვს საფუძველი მრცხვენოდეს იმისა, რომ ბულგარელი ვარ. მე ვამაყობ იმით, რომ ბულგარეთის მუშათა კლასის შვილი ვარ“ — განაცხადა გ. დიმიტროვმა.

დიმიტროვმა ლაიპციგის პროცესზე გერმანიის საპროცესო კანონმდებლობის შესანიშნავი ცოდნა გამოამჟღავნა.

საკუთარი განცხადებით მას მოუწევია ხელში კომინტერნის პროგრამა ეჭირა, ხოლო მარცხენაში გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. იგი მოითხოვდა ბურჟუაზიული ფორმალურ-დემოკრატიული საპროცესო კანონმდებლობის დაცვას, რომლის სრულ უარყოფასაც ფაშისტები ქადაგებდნენ. ამის დასამტკიცებლად იგი მიუთითებდა იუსტიციის მინისტრ კერლის შეხედულებაზე, რომლის აზრით მკვდარი ობიექტურობა დრომოჭმული, დახვეწებული და გაქვავებული ცნებაა, რომ იგი აღარ არსებობს. მის ადგილს იკავებს არიელთა ერის ღირსებისა და ინტერესების დაცვა. ასეთ ვითარებაში მნიშვნელობა არა აქვს განაჩენის გამოტანას ობიექტური ჭეშმარიტების საფუძველზე. დიმიტროვი მიუთითებდა, რომ „სასამართლო გადაწყვეტილებებზე, შეჭველია, ყოველთვის აისახება მიმდინარე მომენტის პოლიტიკური კომბინაციები და გაბატონებული პოლიტიკური ტენდენციები“.

დიმიტროვმა ყველაფერი გააკეთა იმისათვის, რომ ეს პროცესი ექცია ფაშისტთა წინააღმდეგ ბრძოლის ტრიბუნად. ამ მიზანს ემსახურებოდა ტაქტიკურად სავსებით გამართლებული ნაბიჯი პროცესზე მოწმედ გამოეძახათ ე. ტელმანი, რომელიც ახსნა-განმარტებას მისცემდა გერმანიის კომპარტიის პოლიტიკური ხაზის შესახებ; ეს მაშინ, როცა ჰიტლერელებს გადაწყვეტილი ჰქონდათ კიდევ უფრო დიდი პოლიტიკური პროცესის მოწყობა ე. ტელმანის წინააღმდეგ. დიმიტროვი თხოულობდა აგრეთვე კომინტერნის რამოდენიმე გამოჩენილი მოღვაწის მოწმედ გამოძახებასაც, რომლებიც თავის მხრივ ახსნა-განმარტებას მისცემდნენ კომინტერნის პოლიტიკურ ხაზზე. ფაშისტურმა სასამართლომ ეს მოთხოვნა არ დააკმაყოფილა, მაგრამ დიმიტროვის მიერ საკითხის დაყენებას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა მსოფ-

ლიო საზოგადოებრივი აზრის წინაშე. დიმიტროვი ზიზლით უარყოფდა ბურჟუაზიულ ადვოკატთა რჩევა-და-რჩევებს, რომ საკუთარი თავის გადარჩენის მიზნით რაიმე დაეთმო კომუნისტური რწმენის წინაშე.

ლაიპციგის პროცესი მისი ორგანიზატორების სკანდალური მარცხით დამთავრდა. ფაშისტური სასამართლო იძულებული გახდა გაემართლებინა სრულიად უდანაშაულო რევოლუციონერები. მაგრამ გერინგის ოხრანკას დიდხანს არ სურდა ხელიდან გაეშვა საერთაშორისო მუშათა მოძრაობის გამოჩენილი მოღვაწე დიმიტროვი.

მთელი მსოფლიოს მშრომელთა ინტერნაციონალურმა სოლიდარობამ იხსნა დიმიტროვი ფაშისტების კლანჭებისაგან. გამამართლებელი განაჩენი სასამართლომ 1933 წლის 23 დეკემბერს გამოიტანა. ბულგარელი კომუნისტების გამოგლეჯა ფაშისტთა ხელიდან კი მხოლოდ 1934 წლის 27 თებერვალს მოხერხდა. სსრ კავშირის გადამწყვეტმა ჩარევამ გადაარჩინა დიმიტროვი დაღუპვას. საბჭოთა სახელმწიფომ იშვილა ფაშისტების წინააღმდეგ დაუდგრომელი მებრძოლი.

გერმანელ ფაშისტებს კომუნისტების წინააღმდეგ საჯარო პროცესების მოწყობის მადა საბოლოოდ წაუხდათ. ფაშისტებმა ამას გერმანელ კომუნისტებთან ქურდული ანგარიშსწორების მეთოდი ამჯობინეს.

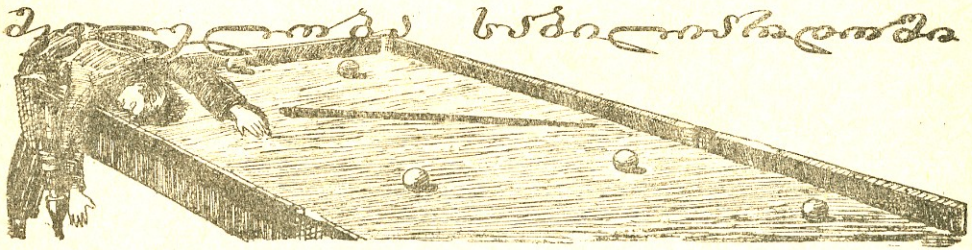
ლაიპციგის პროცესის დიდი ისტორიული შედეგი იმაში მდგომარეობდა, რომ მან შეასრულა მასების პოლი-

ტიკურად აღზრდის სკოლის როლი. დიმიტროვის გმირულმა ქცევამ სასამართლოში, ჰიტლერელთა საზარელი პროვოკაციის გამოაშკარავებამ მილიონობით მშრომელი დარაზმა ფაშისტების წინააღმდეგ საბრძოლველად. ამ პროცესმა მძლავრი იმპულსი მისცა ანტი-ფაშისტურ მოძრაობას მთელ მსოფლიოში. მან აჩვენა, რომ ფაშისტები სრულიადაც არ არის უძლეველი, თუ მას მშრომელი მასები აქტიურ წინააღმდეგობას გაუწევენ.

თავის საბოლოო სიტყვაში ლაიპციგის პროცესზე დიმიტროვი ღრმა რწმენით ამბობდა, რომ მომავალი გამოაშკარავებს ბნელეთის მოციქულებს. მასობრივი სისხლის ღვრის, პროვოკაციებისა და ტერორის ორგანიზატორებს და სასტიკად დასჯის მათ.

ისტორიის ანგარიშსწორების საათს დიდხანს არ დაუგვიანია. თორმეტი წლის შემდეგ, 1945 წლის 20 ნოემბერს ლაიპციგისაგან ორასიოდე კილომეტრის დაშორებით ქალაქ ნიურენბერგში გაიხსნა მთავარი გერმანელი სამხედრო დამნაშავეების პროცესი. საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის წინაშე წარსდგნენ ჰიტლერული ხროვის წარმომადგენლები. ბრალდებულთა სკამზე იჯდა გერინგიც, რომელიც 12 წლის წინათ მსოფლიო კომუნისტების მოსპობას იმუქრებოდა.

ლაიპციგის პროცესი იყო პირველი გაფრთხილება ფაშისტისათვის. ნიურენბერგის პროცესი კი — ფაშისტთა მხეცობისათვის პასუხისმგებლობის ისტორიულად აუცილებელი შედეგი.

(ნამდვილი ამბავი)

მატარებელი გორის სადგურში სა-
ლამოს ცხრის ნახევარზე ჩამოდგა.
თოვდა. მობუზულ მგზავრებს ქუდები
უთეთრდებოდათ...

...ქალის კვილმა შემაერთო და შე-
ვდექი. საბილიარდოს კართან შუახ-
ნის ქალი ბეჭებით მიჰკვროდა კე-
დელს, ხელები სახეზე აეფარებინა და
ქვითინებდა. გამვლელ-გამომვლელებ-
მა მომასწრეს, გარს შემოგხვივნენ...

— რა მოხდა, მეგობრებო? — კვი-
თხე ერთს.

— საბილიარდოში კაცია მოკლუ-
ლი! — შემფოთებით მომიგო მან.

— ნეტავი ვინაა მოკლული?

— ეს რა მხეცობაა!

— ვიდაც გარეწარი იქნებოდა!

— დასანდობი არ არის — გაისმო-
თა მოქალაქეთა გულისწყრომა იმ
ავაზაყის მიმართ, რომელმაც სიცო-
ცხლუს გამოასალმა ადამიანი.

ადგილზე ეტრიალებდი. მილიციის
მუშაკებს ვეძებდი, მაგრამ ამაოდ, ისი-
ნი არსად ჩანდნენ.

— დავიჯერო ეს უბანი უგუშაგო-
დაა მიტოვებული? — გავიფიქრე და
გადავწყვიტე საგამომძიებლო დარგის
მუშაკების მოსვლამდე წესრიგი დამე-

მყარებინა, დამეცვა შემთხვევის ადგი-
ლი. მაგრამ ამ დროს შუქფარებმა მო-
გვანათა. ჩვენს წინ ორი მსუბუქი მან-
ქანა გაჩერდა. მანქანებიდან გადმოვი-
დნენ მილიციის გორის საქალაქო გან-
ყოფილების უფროსის მოადგილე მი-
ხეილ ხუროძე, ოპერატიული მუშაკე-
ბი მამია სიგუა, შოთა გენგიური,
ალექსანდრე მჭედლიძე, იოსებ გურ-
გენოვი და სამძებრო ძაღლის
მწვრთნელი გიორგი ელიზბარაშვილი
თავისი „გულთმისანი“.

კოლეგებს შევუერთდი. ხალხმა
სწრაფად დაგვითმო გზა.

— ამხანაგო მაიორო! საბილიარდო-
ში კაცია მოკლული. შემთხვევის ად-
გილი დაცულია, — უპატაკა უბნის
რწმუნებულმა იოსებ ქუძიევმა.
რწმუნებულის გვერდით გუშავი მი-
ლიციელიც იდგა. ისინი თურმე თავი-
დანვე შემთხვევის ადგილზე იმყოფე-
ბოდნენ.

ხალხს ვთხოვეთ დაშლილიყვნენ.
კედელთან ატუხული ქალი საბილი-
არდოს დამლაგებელი აღმოჩნდა. და-
ვამშვიდეთ, ვთხოვეთ საქალაქო გან-
ყოფილებაში მისულიყო.

...საბილიარდო მაგიდაზე სისხლის

გუბეში სანახევროდ გადაწოლილი მოკლული აღმოჩნდა გორის პედაგოგიური სახელმწიფო ინსტიტუტის მეოთხე კურსის სტუდენტი ირაკლი პავლეს-ძე გასიტაშვილი.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში ყველაფერი დეტალურად შეიტანეს: რუხი ფერის ქუდი, თბილი ყელსახვევი, რომელიც მოკლულს არ ეკუთვნოდა, საბილიარდოდან ეზომი გასასვლელი მეორე კარისა და თოვლზე აღბეჭდილი ახალ-ახალი ნაკვალევის აღწერილობა.

ექიმი — ექსპერტმა მ. ღარიბოვმა გვამი გასაკვეთად, დასათვალიერებლად და ზუსტი დასკვნისათვის საავადმყოფოში გადაიტანა. მიხეილ ხუროძემ უბრძანა ელიზბარაშვილსა და მკვდლიძეს „გულთმისანით“ გაჰყოლოდნენ თოვლზე დატოვებულ ნაკვალევს...

საბილიარდო დავკეტეთ, გამგეს ვთხოვეთ წამოგვეყოლოდა. ხუროძემ გენგიურს დაავალა პირადი შემადგენლობა სასწრაფოდ გაენაწილებინა ქალაქის გასასვლელებთან, უქუდო ან საეჭვოდ მიჩნეული პირი განყოფილებაში წარმოედგინათ, დაკავშირებოდნენ რკინიგზის მილიციის უფროსს და იგი საქმის კურსში შეეყვანათ.

— ჩვენი მოქმედება, — აღნიშნა ხუროძემ, — პირველად უსინათლოთა თითების ფათურს წააგავს...

— რაღა თქმა უნდა, — დავეთანხმე.

— საჭიროა მოწმეების სახელდახელო დაკითხვა, დამნაშავეების დროულად დადგენა, — დაასრულა ხუროძემ, ქუდს ყელსახვევი შემოახვია და მანქანაში ჩასაჯდომად გაემზადა.

იმედიანად ვიყავით. გვეგონა მოწმეთა ჩვენებები რაიმე ხელმოსაკიდებელს გაგვიჩენდა. იმედი არ გამართლდა. საბილიარდოს გამგემ გამოძიებას განუცხადა:

— მაგიდასთან რამდენი კაცი იდგა, კარგად არ მახსოვს, მათ შორის ვიცნობდი მხოლოდ ირაკლი გასიტაშვილს.

დანარჩენების ვინაობას ვერ გეტყვით. შემთხვევის დროს იქ არ ვყოფილვარ.

დამლაგებელმა სთქვა: — საბილიარდო ოთახში დასასუფთავებლად შევედი. მაგიდაზე სისხლის ტბორი იდგა. შემეშინდა და ვიკივლე. ვარეთ გამოვარდი. სხვა არაფერი დამინახავს.

ასეთი ჩვენებებით ძნელი იყო დამნაშავეთა დადგენა. ოპერატიული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი იყო ერთი რამ: საბილიარდოს გამგის თქმით, მკვლეელი მარტო არ ყოფილა. ეს აზრი განამტკიცა ექსპერტი ექიმის დასკვნამ. ექიმმა გვაუწყა, რომ მოკლულს დანით მიყენებული ჰქონდა ექვსი ჭრილობა — სამი გულმკერდის არეში, სამი ბეჭებში. ყველა ჭრილობა მძიმე კატეგორიისაა, დარტყმები ეკუთვნის ორ სხვადასხვა პირს. ჭრილობები ერთმანეთისაგან საგრძნობლად განირჩევიან. ამას ადასტურებს დანის დიამეტრის სხვაობა. სასამართლო ექსპერტიზის დასკვნით მკვლელობა ერთს არ ჩაუდენია.

— ვნახოთ, რას მოგვეცემს ჩატარებული ღონისძიებები, — ფიქრიანად ჩაილაპარაკა ხუროძემ.

მოუთმენლად ველოდით ახალ ცნობებს. უფრო მეტ იმედებს „გულთმისანის“ მძლოლ ელიზბარაშვილზე და ოპერატიულ მუშაკ მკვდლიძეზე ვამყარებდით.

— ორთა ნავალია. „გულთმისანმა“ კარგად იმუშავა. პურის ქარხნის გალავანთან მიგვიყვანა, — მოახსენებდა ელიზბარაშვილი განყოფილების ხელმძღვანელობას, — ის ადგილი ქარხანაში შესასვლელი კარიდან სამოცდაშვიდი ფეხის ნაბიჯითაა დაშორებული. ერთერთი დამნაშავეთაგანი გალავანზეა გადასული. გადაუვლია ქარხნის ტერიტორია, მაგრამ შემდეგ ისევ უკან დაბრუნებულა. „გულთმისანმა“ დანა იპოვნა. — ელიზბარაშვილმა სავლელ ჩანთიდან ქალაქში გახვეული დანა ამოიღო და მაგიდაზე დასდო. შემდეგ განაგრძო: — დანას სისხლი აცხა.

„გულთმისანმა“ რკინიგზამდე მისდია კვალს და მერე დაჰკარგა.

დიდხანს დასცქეროდა ხუროძე ქალღმერთში გახვეულ დანას, მერე ხელში აიღო და სათუთად შეატრიალა, ყოველ მის ნაწილს ჩაჰკირკიტებდა, გამადიდებელი შუშაც კი მოიმარჯვა.

— რა აზრისა ხარ, ამხანაგო მჭედლიძე? იკითხა ხუროძემ — ბოროტმოქმედები პურის ქარხნის მიმართულებით რატომ უნდა წასულიყვნენ?

მჭედლიძემ ხუროძეს ოთხად მოკეცილი ქალღმერთი გადაუშალა: — ეს სქემა ადგილზე შევადგინეთ. ხედავთ, ნაკვალევს გულდაგულ ქარხნისაკენ მივყევართ, შემდეგ საამქროსაკენ.

— ეგ უკვე ვიცი, — თქვა მიხეილმა, — შენ ის მითხარი, რატომ ვადავიდა ერთი მათგანი ქარხნის გალავანზე. ამ შემთხვევაში საგულისხმო ეს არის.

— უთუოდ ვინმესთან მიდიოდა, ნაცნობი ეყოლებოდა...

— მეც მაგ აზრისა ვარ!

მჭედლიძეს რაღაცის თქმა სურდა, მაგრამ ხუროძემ დაასწრო:

— ხედავთ? ტარზე „ლ“ არის ამოკვეთილი!

ხუროძეს გარს შემოვხვებით, ყველამ აშკარად გავარჩიეთ დანის ტარზე ამოკვეთილი ასო „ლ“.

ხუროძემ ერთხელ კიდევ დახვდა დანის ტარს და თავისთვის ჩაილაპარაკა:

— საყურადღებოა! დანა ახლავე უნდა გაიგზავნოს თბილისში, მილიციის რესპუბლიკური სამმართველოს სამეცნიერო-ტექნიკურ განყოფილებაში...

...ქუდი, ყელსახვევი, დანა... ვინ არის მკვლელი?...

მკვლევლობამ აღაშფოთა ქალაქის მოსახლეობა. მილიციის გორის საქალაქო განყოფილების მუშაკები საქმეს მთელი პასუხისმგებლობით მოეკიდნენ. ყოველ ახალგაშობილებულ ფაქტს ღრმა ანალიზს უკეთებდნენ და თანდა-

თანობით აფართოვებდნენ თბილისში ტიულ მოქმედებას მკვლევების აღმოსაჩენად. მუშაობა წინასწარ შედგენილი სამოქმედო გეგმის მიხედვით გაიშალა.

...პურის ქარხნიდან (№ 1 ობიექტი) დაბრუნდნენ ხუროძე და მჭედლიძე. კაბინეტში შემოსვლისთანავე ხუროძემ პალტოს ჯიბიდან ქალღმერთის გროვა ამოიღო და მილიციის საქალაქო განყოფილების უფროსს მოახსენა:

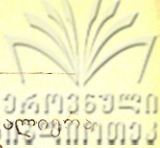
— ქუდი და ყელსახვევი ვერავინ ამოიციწო. ხუთი დღის წინათ ქარხანაში მცრელად მიუღიათ თბილისელი ახალგაზრდა ილარიონ უშანგის ძე წიქორიძე. გუშინ და დღეს სამუშაოზე არ გამოცხადებულა. წიქორიძე სამი დღით დაეთხოვა დირექტორს თბილისში საქმეების მოსაგვარებლად. გორში ჩაწერილი არ ყოფილა. უცხოვრია კარლ-მარქსის ქუჩა 21-ში, ვინმე ტატიშვილის ოჯახში. ოპერაწმუნებულებს სიგუას და გენგიურს დაევალებე ტატიშვილის მოყვანა.

— თუ მკვლელი წიქორიძეა და ტატიშვილის ბინაში ცხოვრობდა, ტატიშვილი ქუდსა და ყელსახვევს ამოიციწობს, — აღნიშნა რაზმაძემ.

— მეც ასე ვფიქრობ, — დაემოწმა ხუროძე და ისევ პოლკოვნიკს მიმართა: — ქარხნიდან წიქორიძის კადრების სააღრიცხვო ფურცელი და მისივე ხელით დაწერილი ავტობიოგრაფია წამოვიღე.

რაზმაძემ ყურადღებით გადაათვალიერა ანკეტური მონაცემები, მერე ავტობიოგრაფიას შეავლო თვალი და დაიწყო კითხვა:

„... ილარიონ უშანგის ძე წიქორიძე, დავიბადე 1939 წელს, 13 ივლისს ქ. თბილისში. მამაჩემი არის ინჟინერი, მუშაობს ქ. თბილისში, საქართველოს ელექტრომშენებლობის სამმართველოში უფროსი ინჟინრის თანამდებობაზე. დედა მუშაობს დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის დაცვის

კვლევით ინსტიტუტში ექთანად. 1957 წელს დავამთავრე თბილისის 29-ე საშუალო სკოლა...“

— თქვენი აზრი? — შეეკითხა რაზ-მაძე ხუროძესა და მჭედლიძეს. — მკვლელი ვითომ წიქორიძე იქნება?

— დიახ, ნამდვილად ისა! — წამო-იძახა მჭედლიძემ.

— ნაადრევია ამისი თქმა, ცილი არ დავწამოთ, — ამბობს ხუროძე, — რა-ხან მკვლელობა 27 იანვარს მოხდა, თბილისში არავინ წავიდოდა? მითუ-მეტეს, რომ წიქორიძის საწინააღმდე-გო ხელთ ჯერჯერობით არაფერი გვაქვს.

სიგუამ და გენგიურმა საგრძნობლად დაიგვიანეს. ამბის გასაგებად თვით ხუროძე წავიდა.

...ხანშიშესული ქალი გულწრფელად უპასუხებდა კითხვებზე. დაკითხვას ქა-ლაქის პროკურორი ვასილ გოზალი-შვილი ესწრებოდა.

გამომძიებელი: — ვინაა თქვენთან მცხოვრები ახალგაზრდა ვაჟი, რატომაა ჩამოსული თბილისიდან გორში, სად არის ამჟამად?

მ. ტატიშვილი:— ჩემთან ცხოვრობს ჩემი ბიძაშვილის შვილი ლერი წიქო-რიძე, საშუალო დაამთავრა, მაგრამ უმაღლესში ვერ მოეწყო. მისმა მშობ-ლებმა მითხრეს თბილისში ცელქობს და იქნებ მანდ სამუშაოზე მოაწყო და ისწავლოს კიდევო. 27 იანვარს დილით მითხრა, შეიძლება თბილისში წავიდე, ბინიდან ამოვეწერები და ჩამოვალო.

„ლერის“ თქმაზე რაზმაძემ და ხუროძემ ერთმანეთს შეხედეს. ეს გა-მომძიებელმაც შენიშნა და დაკითხვა განაგრძო:

კითხვა: — თქვენ ბრძანეთ „ლერი“, ეს მისი სახელია? მამამისს რა ჰქვია?

პასუხი: — არა, ლერის შინაურები ვეძახით, ნამდვილად ილარიონი ჰქვია, მამამისს კი უშანგი.

კითხვა: — ეს ქული და ყელსახვევი ილარიონისა ხომ არ არის?

მ. ტატიშვილმა დიდხანს ათვალიყუა ქული და ყელსახვევი შემდეგ კი სთქვა: ცოდვას ვერ დავიდებ, თვალთ სინათლე მაკლია, კარგად ვერ ვხედავ და არასოდეს არ დავჯივრებებივარ თუ როგორ ქუდს იხურავდა.

კითხვა: — ხომ არ გვეტყვი, ვის-თან ამხანაგობდა. ვინ დაიარებოდა თქვენთან სახლში?

პასუხი: — ახალი ჩამოსული იყო და აბა, ვის იცნობდა?! მასთან მოსული არავინ მინახავს.

მარიამ ტატიშვილის ჩვენებას ახალი თითქმის არაფერი მოუცია. მკვლელი კვლავ არ იყო ნაპოვნი. მართლაც, რო-გორ შეიძლება საკმაო საფუძვლის გა-რეშე ექვი მიიტანო 18 წლის ჰაბუკზე, რომელმაც ახლახან დაამთავრა საშუა-ლო სკოლა.

— არა, ეს ყოვლად დაუჯერებე-ლია, — გავიფიქრე.

ყველანი სდუმდნენ.

— ლერი,— თავისთვის ჩაილაპარაკა პროკურორმა.

— „თბილისში ცელქობს“, — დაუ-მატა ხუროძემ.

— მეტად საყურადღებოა! — დაას-კენა რაზმაძემ.

...და გადაწყვიტეს თბილისში გაეგ-ზაენათ სისხლის სამართლის სამძებრო ხაზით მომუშავე უფროსი ოპერაწმუ-ნებული.

მილიციის რესპუბლიკური სამმარ-თველოს უფროსის მოადგილის ვანო ფოფხაძისა და უფროსი ოპერაწმუნე-ბულის გიორგი ონანიშვილის დახმარე-ბით სიგუამ დაახუსტა წიქორიძის ად-გილსამყოფელი. ონანიშვილი და სიგუა საღამოს რვა საათზე მივიდნენ წიქო-რიძეებთან ბინაში იმ მოტივით, თით-ქოს მათს ოჯახში ჩაუწერავი მოქალა-ქეები ცხოვრობდნენ.

მილიციის მუშაკებს ბინაზე ილარიო-ნის მშობლები დახვდნენ. ისინი ირწმუ-ნებოდნენ, რომ ვარდა მკვიდრი მობი-

ნადრეებისა, მათთან არავინ ცხოვრობს.

— პირიქით, — თქვა ილარიონის მამამ, — ჩემი ვაჟი ერთი კვირაა უკვე გორში გადასახლდა, იქ მუშაობს.

ონანაშვილმა და სიგუამ ბოდიში მოიხადეს და გამოემშვიდობნენ.

— როგორ მოვიქცეთ? — დამწუხრებული კილოთი უთხრა თავის მეგობარს სიგუამ, — ახლა ნამდვილად მეპარება ექვი, რომ ლერი უნდა იყოს დანის მფლობელი; მეოთხე დღეა, რაც გორიდან წამოვიდა და სახლში არ ნოსულა.

— ვინ იცის, — შუბლმეჭმუხვნით უბასუხა ონანაშვილმა, — იქნებ ის თბილისშია და მშობლები მალავენ. ჩემი წინადადებაა, სახლს არ მოვშორდეთ, ადრე თუ გვიან ლერი აუცილებლად გამოჩნდება. შენ ხომ იცნობ მას?

— როგორ არა! მისმა ნათესავმა ტატიშვილმა გარეგნულად აღწერა, მაღალი ტანის ვაჟია.

ონანაშვილი და სიგუა დიდხანს სდუმდნენ. ვერ გადაეწყვიტათ როგორ ემოქმედათ.

— მოდი გავჩხრიკოთ — დაარღვია ღუმილი სიგუამ.

— რა უფლების ძალით, — შეესიტყვა ონანაშვილი, — იცი, დარწმუნებული ხარ, რომ მკვლელი მაგათი შვილია? ჩვენ მარტო დაუსაბუთებელი ეჭვები გვაქვს. კონკრეტულად ვისაც ვეძებთ, ის სახლში არ არის. ჩხრეკამ რა შედეგი უნდა გამოიღოს? როგორც გითხარი, დავიცადოთ, სახლში აუცილებლად მოვა.

...თენდებოდა. სიგუა და ონანაშვილი მეზობელი ეზოებიდან თვალს არ აშორებდნენ მარჯანიშვილის ქუჩა № 52 სახლის კარებს. ქუჩაში ხალხის მოძრაობა დაიწყო. ის იყო ღამენათევი კოლეგები წასვლას აპირებდნენ, რომ მაღალი ტანის ახალგაზრდა № 52 სახლიდან გამოვიდა. შეჩერდა, მიიხედ-მოიხედა; კარებში ილარიონის

მამა გამოჩნდა, ახალგაზრდას რაღაც უთხრა და შებრუნდა.

პალტოს ჯიბეებში ხელჩაწყობილი ვაჟი სამოქალაქო ტანსაცმელში გადაცმულ მილიციის მუშაკებისაკენ მიიბიჯებდა.

— ცოტახანს მოიცადეთ, თქვენი პასპორტი!

უცნობი ვაჟი გაფითრდა, მაგრამ თავი შეიკავა და შეურაცყოფილის კილოთი წარმოსთქვა:

— ვინა ხართ, რატომ უნდა გაჩვენოთ პასპორტი?

— მილიციის მუშაკები.

— ჩემთან რა საქმე გაქვთ, მე არაფერი ჩამიდენია — პასპორტი გაუწოდა, — ინებეთ.

— სად ცხოვრობთ? შეეკითხა სიგუა. პასპორტი ონანაშვილს გადასცა.

— ამავე ქუჩაზე, № 52-ში.

— სად მუშაობთ?

— გორში, პურის ქარხანაში.

— ლერი, გორიდან რომ წამოხვედით, სულ თბილისში ხართ?

— დიალ! — გაიკვირვა.

— მშობლებმა თქვეს, ჯერ არ ჩამოსულაო, — შეესიტყვა ონანაშვილი.

— ქუდი და ყელსახვევი გორში, საბილიარდოში დაგრჩათ? — დაუმატა სიგუამ.

ლერიმ აღიარა მკვლელობა, თანამონაწილეებიც დაასახელა. ოპერატიულმა მუშაკებმა მჭედლიძემ და გურგენოვმა თბილისში დააპატიმრეს წიქორიძის თანამონაწილე ვაჟა გიორგისძე ხუბულური, დაბადებული 1940 წელს, გორის საშუალო სკოლის მეათე კლასის მოსწავლე.

შეკითხვაზე, თუ რატომ მოკლეს ირაკლი გასიტაშვილი, წიქორიძემ და ხუბულურმა განაცხადეს, რომ მიზეზი უბრალო შელაპარაკება იყო.

აი, მკითხველო ამ დანაშაულის თავი და ბოლო. დანარჩენი თქვენ თვითონ განსაჯეთ.

ფეხსაცმლის ქსელმა დანაშაული გახსნა

ალავერდის რაიონის სოფელ შნოხის კოლმეურნეებმა 1958 წლის 1 სექტემბერს ღამით, სოფლის განაპირა უბანში — „მდინარის ხეობაში“ შეამჩნიეს მამაკაცის უსულო გვამი, რის შესახებაც დაუყოვნებლივ აცნობეს ალავერდის რაიონის პროკურატურას.

შემთხვევის ადგილზე სასწრაფოდ გამოცხადდა ოპერატიული ჯგუფი რაიონის პროკურორის იუსტიციის უმცროსი მრჩეველის ალექსანიაის ხელმძღვანელობით. უცნობის გვამი გადატანილ იქნა სოფლის საექიმო პუნქტში. კოლმეურნეებმა ამოიცივნეს მათი თანასოფლელი ყ. მეგრებიანი.

სასამართლო-სამედიცინო გამოკვლევამ გვამზე აღმოაჩინა ექვსი ღრმა ჭრილობა, რომელთა ფორმა და თავისებურება იძლეოდა საფუძველს, რომ ეს ჭრილობები მიყენებული იყო რაიმე მახვილი მჭრელი იარაღით (დანა, ხანჯალი და სხვ.).

ექიმმა — ექსპერტმა დაადგინა, რომ ყ. მეგრებიანის სიკვდილი გამოწვეული იყო ჭრილობის შედეგად მიღებული მარჯვენა ფილტვისა და ღვიძლის დაზიანებით და სისხლის დიდი რაოდენობით დაკარგვით.

2 სექტემბერს დღისით ჩატარებული იქნა მკვლელობის ადგილის დათვალიერება, შემთხვევის ადგილზე არ აღმოჩნდა არავითარი ისეთი კვალი ან რაიმე ნიშანი, რაც პროკურატურის მუშაკებს შესაძლებლობას მისცემდა დაედგინათ ბრალდებულის პიროვნება.

საგულისხმო იყო, რომ მეგრებიანის გვამი კოლმეურნეებმა ნახეს მდინარესთან. აქვე კარგად ჩანდა სისხლის კვალის მიმართულება, რომელიც მთის

ძირიდან იწყებოდა და მდინარისაკენ მიემართებოდა. სჩანს ბრძოლა მკვლელსა და მეგრებიანს შორის მთის ძირში დაწყებული და მდინარის მიმართულებით გრძელდებოდა.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას პროკურატურის მუშაკებმა ყურადღება მიაქციეს იმ გარემოებას, რომ მდინარიდან 15—20 მეტრის დაშორებით ფეხსაცმლის გაცვეთილი ქუსლი ეგდო. ადგილმდებარეობის ფოტოგრაფირების შემდეგ, ქუსლი დეტალურად იქნა დათვალიერებული. მასზე აღმოჩნდა სისხლისმავარი წითელი ფერის ლაქა. გამომძიებელმა ფრთხილად გაახვია ქუსლი და დაურთო საქმეს, როგორც ნივთიერი მტკიცება. მეგრებიანის ფეხსაცმელს ორივე ქუსლი ადგილზე ჰქონდა, ამიტომ პროკურატურის მუშაკებს დაებადათ აზრი, რომ შესაძლოა იგი მკვლელს ასძვრა შემთხვევის ადგილზე.

პროკურატურის გამომძიებელმა ეჭვით დააჯავა რამოდენიმე პირი; მათი ფეხსაცმლის შემოწმებისას დადგინდა, რომ ვინმე ლ. ვართანიანს მარჯვენა ფეხსაცმელზე ქუსლი ამძვრალი ჰქონდა.

ლ. ვართანიანმა კატეგორიულად უარყო რაიმე მონაწილეობა მეგრებიანის მკვლელობაში და განაცხადა, რომ შემთხვევის ადგილზე ნაპოვნი ქუსლი მის მარჯვენა ფეხსაცმელს არ ეკუთვნოდა.

გარდაბნის რაიონის პროკურატურამ ვართანიანის მიმართ წაყენებული ბრალდების დასაზუსტებლად კრიმინალისტური ექსპერტიზა დანიშნა, რომლის ჩატარება დაევალა საქართვე-

ლოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს თბილისის სამეცნიერო-საკვლევ კრიმინალისტურ ლაბორატორიას.

კრიმინალისტურ ლაბორატორიაში გამოგზავნილ იქნა გამოსაკვლევი ქუსლი და ვართანიანის ორივე ფეხსაცმელი.

კრიმინალისტურ ექსპერტიზას უნდა გადაეწყვიტა საკითხი: მეგრებიანის მკვლელობის ადგილზე აღმოჩენილი ქუსლი ეკუთვნის თუ არა ლ. ვართანიანის მარჯვენა ფეხსაცმელს.

გამოსაკვლევი ქუსლისა და ვართანიანის ფეხსაცმელების დეტალური შესწავლით გამოირკვა, რომ შემთხვევის ადგილზე ნაპოვნი ქუსლი თავისი საერთო ნიშნებით (ზომა, ხარისხი, ქარხნის ნიშნები, გაცვეთილობა, მოდელი) მთლიანად ემთხვევოდა ვართანიანის მარცხენა ფეხსაცმლის ქუსლს, მაგრამ მხოლოდ საერთო ნიშნების დამთხვევა არ იძლეოდა საფუძველს დასკვნის მისაცემად.

საექსპერტო ობიექტების უფრო დეტალურმა შესწავლამ ექსპერტებს შესაძლებლობა მისცა აღმოეჩინათ ინდივიდუალური ნიშნების სრული დამთხვევა: შემთხვევის ადგილზე ნაპოვნი ქუსლის ძირზე არსებული ლურსმნის ნახვრეტები თავისი რაოდენობით, ფორმით, მსგავსებითა და ურთიერთგანლაგებით მთლიანად შეესაბამებოდნენ ლ. ვართანიანის მარჯვენა ფეხსაცმლის საქუსარზე არსებულ ლურსმნებს. ეს ლურსმნები თავისუფლად მოთავსდნენ ქუსლზე არსებულ ნახვრეტებში, ქუსლი კი თავისუფლად მოთავსდა საქუსარზე.

ზემოაღნიშნული საერთო და კერძო-ინდივიდუალური ნიშნების სრულმა დამთხვევამ საფუძველი მოგვცა

გაგვეკეთებინა კატეგორიული დასკვნა იმის შესახებ, რომ მეგრებიანის მკვლელობის ადგილას აღმოჩენილი ფეხსაცმლის ქუსლი ეკუთვნოდა ლ. ვართანიანის მარჯვენა ფეხსაცმელს.

კრიმინალისტური ექსპერტიზის პარალელურად ალავერდის რაიონის პროკურატურამ საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს სამართლო-სამედიცინო ლაბორატორიაში დანიშნა ბიოლოგიური ექსპერტიზა, რომლის დასკვნითაც დადგინდა, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ ქუსლზე არსებული წითელი ფერის ლაქა ნამდვილად ადამიანის სისხლს წარმოადგენდა და ჯგუფის მიხედვით ემთხვევოდა გარდაცვლილ ყ. მეგრებიანის სისხლის ჯგუფს.

ექსპერტიზის აქტებისა და თანდართული ფოტოსურათების გაცნობის შემდეგ ბრალდებული ლ. ვართანიანი იძულებული გახდა ელიარებინა ჩადენილი დანაშაული. მან აღიარა, რომ მოკლა მეგრებიანი სამზარეულო დანით ექვიანობის ნიადაგზე.

აღწერილი შემთხვევა საგულისხმოა იმ მხრივ, თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვთ დანაშაულის გახსნაში, ერთი შეხედვით თითქოს და უმნიშვნელო საგნებს, რომლებიც თავდაპირველად დანაშაულის „მუნჯი მოწმეები“ არიან, შემდგომში კი არსებითი მნიშვნელობა ენიჭებათ დანაშაულის დადგენასა და გახსნაში.

ბ. ციხაქუჩიძე.

თბილისის სამეცნიერო-საკვლევ კრიმინალისტური ლაბორატორიის გამგე.

ო. მგელაძე,

უფროსი ექსპერტი.

შესაძლებელია თუ არა ფაქტიური საქორწინო ურთიერთობის დადგენა სასამართლოს წესით?

იმ პირობით, რომელნიც ფაქტიურ საქორწინო ურთიერთობაში იმყოფებიან, შეუძლიათ თავიანთი ურთიერთობა გაათავონ ქორწინების რეგისტრაციის საშუალებით, ფაქტიურად ერთად ცხოვრების ვადის აღნიშვნით.

საქმეს ფაქტიური საქორწინო ურთიერთობის დადგენის შესახებ სასამართლო განიხილავს ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ერთერთი მეუღლის სამამულო ომის პერიოდში გარდაცვალების ან უგზო-უკვლოდ დაკარგვის გამო ფაქტიური საქორწინო ურთიერთობა არ შეიძლებოდა გაფორმებულიყო მოქალაქეობრივი მდგომარეობის აქტების ჩამწერ ორგანოებში ქორწინების რეგისტრაციის საშუალებით, აგრეთვე ისეთ ცალკეულ გამონაკლის შემთხვევაში, როდესაც ერთერთი მეუღლე მართალია გარდაიცვალა სამამულო ომის დამთავრების შემდეგ, მაგრამ ფაქტიური საქორწინო ურთიერთობა წარმოიშვა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1944 წლის 8 ივლისის ბრძანებულების გამოცემამდე, გრძელდებოდა მეუღლის გარდაცვალების მომენტამდე და ობიექტურმა გარემოებამ (ხანგრძლივი ავადმყოფობა და სხვ.) არ მისცეს საშუალება მეუღლეებს გაეფორმებინათ ქორწინება მოქალაქეობრივი მდგომარეობის აქტების ჩამწერ ორგანოებში.

რა წესით შეიძლება ქორწინების ფაქტის დადგენა ქორწინების ჩანაწერის დაკარგვის ან განადგურების შემთხვევაში?

უკეთეს ქორწინების ჩანაწერი დაკარგული ან განადგურებულია, საქმეს ქორწინების რეგისტრაციის ფაქტის დადგენის შესახებ განიხილავს სახალხო სასამართლო.

რომელ სასამართლოს უნდა წარედგინოს სარჩელი ბავშვების შესახებ ალიმენტის გადახდევინების შეწყვეტის ან შემცირების შესახებ?

საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის თანახმად, სარჩელი ალიმენტის გადახდევინების შესახებ შეიძლება წარედგინოს სასამართლოს, როგორც მოპასუხის, ისე მოსარჩელეს საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ხოლო სარჩელი ალიმენტის გადახდევინების შეწყვეტის ან შემცირების შესახებ წარედგინილი უნდა იქნას საერთო საფუძველზე იმ სასამართლოში, რომლის სამოქმედო რაიონში მუდმივად ცხოვრობს ალიმენტის მიმღები პირი.

რა წესით შეიძლება მეტალურგიული მრეწველობის საწარმოების საუწყებო სახლებიდან მუშა-მოსამსახურეთა გამოსახლება?

მეტალურგიული მრეწველობის საწარმოს საუწყებო სახლიდან ადმინისტრაციული წესით გამოსახლება სხვა საცხოვრებელი ფართობის მიუღებლად შეიძლება მხოლოდ იმ მუშა-მოსამსახურეებისა, რომელნიც სამუშაოდან დათხოვნილი არიან პირადი განცხადებით, შრომის დისციპლინის დარღვევის ან დანაშაულის ჩადენის გამო.

მუშაკი, რომელიც სამუშაოდან დათხოვნილია სხვა საფუძვლით (შტატების შემცირება, უვარგისობა და სხვ.) შეიძლება გამოსახლებული იქნას სასამართლოს წესით სხვა საცხოვრებელი ფართობის მიცემით.

ადმინისტრაციული წესით არ შეიძლება გამოსახლდნენ:

- ა) ის პირები, რომლებიც არჩეული არიან ხელმძღვანელ თანამდებობაზე;
- ბ) პირები, რომლებიც გადაყვანილი არიან სხვა სამუშაოზე სადირექტივო ორგანოების გადაწყვეტილებით;
- გ) სამამულო ომის ინვალიდები, პირველი და მეორე ჯგუფის შრომის ინვალიდები, პენსიონერები მოხუცებულობით, პერსონალური პენსიონერები;
- დ) სამამულო ომის ფრონტზე დაღუპულ ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულ სამხედრო მოსამსახურეთა და პარტიზანთა ოჯახები, იმ პირთა ოჯახები, რომლებიც იმყოფებიან საბჭოთა არმიის სამსახურში, აგრეთვე გარდაცვალებულ მუშაკთა ოჯახები.

მოქალაქეთა პირადი საკუთრების საცხოვრებელ სახლებში ბინის ქირის განაკვეთების ოდენობა და ასეთ სახლებიდან მოზინადრეთა გასახლების საფუძვლები

ბინის ქირა გადახდევინებული უნდა იქნას ოჯახის იმ წევრის ხელფასის ან სხვა შემოსავლის მიხედვით, რომელიც მეტ ხელფასს ან სხვა შემოსავალს ღებულობს.

იმ პირს, რომელსაც საცხოვრებელი სახლი ეკუთვნის პირადი საკუთრების უფლებით, შეუძლია მოზინადრეს გადაახდევინოს ბინის ქირა კანონით დაწესებული განაკვეთის დამატებით არაუმეტეს 20 პროცენტისა.

საცხოვრებელი ბინიდან მოზინადრის გასახლება სხვა საცხოვრებელი ფართობის მიუცემლად შეიძლება სასამართლოს წესით შემდეგ შემთხვევებში:

- ა) თუ დამქირავებელი ან მისი ოჯახის წევრები სისტემატურად ანგრევენ, ან აფუჭებენ საცხოვრებელ სადგომს ან საერთო სარგებლობის ადგილებს;
- ბ) თუ დამქირავებელი ან მისი ოჯახის წევრები თავიანთი ყოფაქცევით სხვა მოზინადრეთათვის შეუძლებელს ხდიან ერთად ცხოვრებას იმავე ბინასა ან ოთახში;

გ) თუ დამქირავებელს ბინის ქირა არა აქვს შეტანილი 3 თვის განმავლობაში ქირის გადახდის ვადის გასვლიდან, ამასთან, უკეთუ საცხოვრებელი ბინის ქირავნობის ხელშეკრულების დადების მომენტიდან შეიცვალა სახლის მესაკუთრის საბინაო ან ოჯახური პირობები და როცა საქმის გარემოებათა მიხედვით სასამართლო სცნობს, რომ ბინა აუცილებელია სახლის მესაკუთრის და

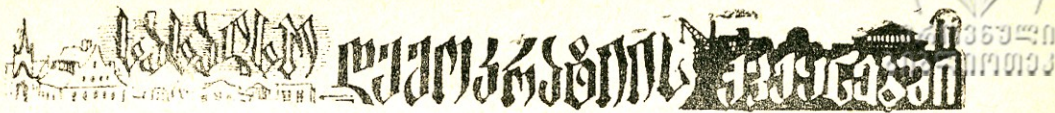

მასთან ერთად მცხოვრები იმ ოჯახის წევრთა პირადი საქიროებისათვის, რომელთაც არა აქვთ საცხოვრებელი ფართობი, ან აქვთ აშკარად არასაკმარისი ფართობი, სასამართლოს შეუძლია გამოიტანოს გადაწყვეტილება დამქირავებლის გამოსახლების და საცხოვრებელი ფართობის სახლის მესაკუთრის სარგებლობაში გადაცემის შესახებ.

წარმოადგენს თუ არა საფუძველს არასრულწლოვანი პირის საბავშვო სახლში ან შრომა-გასწორების კოლონიაში მოთავსება ალიმენტის გადახდევინების შეწყვეტისათვის?

საქართველოს სსრ საქორწინო, საოჯახო და სამეურვეო კანონთა კოდექსის 47 მუხლის თანახმად მშობლები ვალდებული არიან შეინახონ არასრულწლოვანი შვილი (18 წლამდე). ამ საერთო წესიდან კანონით არავითარი გამონაკლისი არ არის გათვალისწინებული. არასრულწლოვანის საბავშვო სახლში ან შრომა-გასწორების კოლონიაში მოთავსება არ წარმოადგენს კანონიერ საფუძველს ალიმენტის გადახდევინების შეწყვეტისათვის.

ალბანეთის სახალხო რესპუბლიკა

ალბანეთის სახალხო კრების სესიამ 1958 წ. 17 მარტს მიიღო კანონი „ალბანეთის სახალხო რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შესახებ“. ამ კანონის მიღებასთან დაკავშირებით სესიაზე აღინიშნა, რომ სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების და აგრეთვე სამოქალაქო სამართლის კოდექსის გამოცემის შემდეგ, სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის მიღებით დამთავრდა ალბანეთის სახალხო რესპუბლიკაში სოციალისტურ კანონთა საერთო მიღება. ახალი კოდექსის მიღება ნაკარნახევი იყო სამოქალაქო სამართლის პროცესის სფეროში არსებულ არასრული საკანონმდებლო აქტების გაერთიანების და აგრეთვე სამოქალაქო სამართლის პროცესის ახალ სამოქალაქო კანონმდებლობასთან შესაბამისობაში მოყვანის აუცილებლობით. აღნიშნულ კოდექსში გამოხატულებას პოულობენ სოციალისტური სასამართლო წარმოების მნიშვნელოვანი პრინციპები. კოდექსში განსაკუთრებული ადგილი უკავია ჭეშმარიტების დადგენის პრინციპს, როგორც სასამართლოს საქმიანობის სახელმძღვანელო კრიტერიუმს. კოდექსში ზუსტად რეგლამენტირებულია სასამართლო განხილვისათვის საქმის წინასწარი მომზადების საკითხები, მხარეთა მორიგების წესი, სასამართლო გადაწყვეტილებათა გასაჩივრების და აღსრულების საკითხები.

(გაზეთი ზიურტარე, 1958. № 4)

ბულგარეთის სახალხო რესპუბლიკა

ბულგარეთის სახალხო რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭომ, ცენტრალურმა კომიტეტმა და პროფესიონალური კავშირების ცენტრალურმა საბჭომ 1958 წ. 29 მარტს მიიღეს დადგენილება „საწარმოთა ხელმძღვანელების, პროფკავშირული ორგანოების და ორგანიზაციებას ხელმძღვანელთა უფლებების გაფართოების და წარმოების მართვაში მშრომელთა მეტი აქტიური მონაწილეობის შესახებ“.

აღნიშნული დადგენილება მიზნად ისახავს საწარმოთა კოლექტივების და ადგილობრივი ხელმძღვანელების სამეურნეო ხელმძღვანელობის საქმეში აქტიურობის გაფართოების გზით დემოკრატიული ცენტრალიზმის ლენინური პრინციპების შემდგომ განვითარებას.

მნიშვნელოვნად ფართოვდება წარმოების დირექტორების უფლებები

წარმოების დაგეგმვაში, შრომის ორგანიზაციაში, ფონდების გამოყენებაში და აგრეთვე მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების სფეროში. დადგენილებით უზრუნველდება პროფკავშირული ორგანოების, საწარმოო თათბირების და მუშათა კრებების უფლებები წარმოების მართვის საქმეში, დაგეგმვის, სოცმეკიბრის, მშრომელთა კულტურულ-საყოფაცხოვრებო უზრუნველყოფის მთელი რიგი საკითხების გადაწყვეტაში. გაუმჯობესებულია მუშა-მოსამსახურეთა დაჯილდოების სისტემა საწარმოს ფონდის უფრო სწორი გამოყენების გზით.

(უწყებები, 1958, № 27).

უნგრეთის სახალხო რესპუბლიკა

უნგრეთის სახალხო რესპუბლიკის პრეზიდიუმმა 1956 წ. 30 მარტს გამოცა ბრძანებულება „ადვოკატის პროფესიის განხორციელების და ადვოკატურის ორგანიზაციის შესახებ“.

ბრძანებულება განსაზღვრავს ადვოკატთა ამოცანებს სოციალისტური კანონიერების საფუძველზე მართლმსაჯულებისათვის დახმარების გაწევის საქმეში.

კოლეგიაში მისაღებად ადვოკატს უნდა ქონდეს ორი წლის პრაქტიკა და მან უნდა ჩააბაროს სპეციალური გამოცდა.

ბრძანებულება განსაზღვრავს ადვოკატთა მოქმედების საერთო წესებს, ადვოკატის უფლება-მოვალეობებს, გამომდინარეს მასზე დაკისრებული დავალებიდან, ადვოკატთა შრომის ანაზღაურების წესს.

ბრძანებულებაში რეგლამენტირებულია ადვოკატთა განათლების, ადვოკატთა კოლეგიის მუშაობის და ორგანიზაციის, ადვოკატთა პალატების და მათი პრეზიდიუმების, ადვოკატთა დისციპლინარული პასუხისმგებლობის, სტაჟირების, ადვოკატურაზე უნგრეთის იუსტიციის სამინისტროს მიერ კონტროლის განხორციელების საკითხები და სხვა.

(მადიარ კეზლენ, 1958 წ. № 30).

რუმინეთის სახალხო რესპუბლიკა

1958 წლის 10 აპრილს რუმინეთის დიდი სახალხო ნაციონალური კრების პრეზიდიუმმა მიიღო ბრძანებულება „სარჩელის ხანდაზმულობის ვადაგადაცილების შესახებ“. ამ ბრძანებულებით სოციალისტურ ორგანიზაციებს შორის წესდება სარჩელის ხანდაზმულობის ახალი, უფრო მოკლე ვადები.

ამასთან დაკავშირებით მატულობს სოციალისტური ორგანიზაციების და მათი ხელმძღვანელების მატერიალური და სამოქალაქო უფლებრივი პასუხისმგებლობა ხელშეკრულებითი ვალდებულებების დროულად შესრულების, კერძოდ, მიწოდების საქმეში.

ამ საკითხთან დაკავშირებით სათანადო ცვლილებებია შეტანილი ხანდაზმულობის მიმდინარეობის შეჩერების და წყვეტილობის მარეგულირებელ ნორმებში.

აღნიშნული ბრძანებულება სასამართლო ორგანოებს და არბიტრაჟს ავალდებულებს უზრუნველყონ სარჩელის ხანდაზმულობის დებულების ცხოვრებაში გატარება.

(ბულეტენულ ოფიჩიალ, 1958, № 19).

თორმეც ახალგაზრდა ღამნაშავეთა სასამართლო პროცესები

პარიზის, ვერსალის და ანჟერის ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წინაშე წარსდგა თოთხმეტი ახალგაზრდა განგსტერისაგან შემდგარი სამი ბანდა.

მათ შორის ყველაზე უფროსი იყო 26 წლის, ყველაზე უმცროსი კი თექვსმეტ ნახევარი წლისა. პარიზის სასამართლოს წინაშე იდგნენ: ბანდის მეთაური რენე დელვილი, ბანდის მონაწილენი: შარლ ბრეგანი, ჟილბერტ დენი, დენიზ ბრუარი, კარმენ ვილერი და დელვილის ცოლი. მანამდე რენე დელვილს და შარლ ბრეგანს ჩადენილი ჰქონდათ რამდენიმე მკვლელობა და ძარცვა.

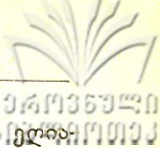
ანჟერის მოსამართლეთა წინაშე წარსდგნენ 19 წლის ჟან კლოდი და ჟონე, ჩვიდმეტიწლიანხევრის ჟაკი და თექვსმეტიწლიანხევრის ჟან პოლი.

მესამე ბანდის მონაწილეებს ბრიტონს, შოსტანს, გალის, დე ბოდინეს, დე პეირლონგს, დე ბეტანკურს და მეზარდრის ბრალი ედებოდათ შეიარაღებულ თავდასხმებში და სისტემატურ ქურდობაში მონაწილეობისათვის პარიზსა და მის გარეუბნებში. თვითიერი მათგანის ასაკი 16—24 წელს არ აღემატებოდა.

ამ თოთხმეტ ბოროტმოქმედზე ითვლებოდა სამი მკვლელობა, მანქანებისა და ასეული ათასი ფრანკის გატაცება. პრესის განსაკუთრებულ ყურად-

ღებას იბყრობდა იმ ბანდის დანაშაულებანი, რომელსაც დელვილი მეთაურობდა. მათ მიერ ჩადენილი დანაშაული მართლაც, საზარელია. ქალაქ უიეში გაძარცვის შემდეგ მათ მოკლეს ორი მოხუცი, უფრო ადრე დელვილს, ბრეგანს და ჟილბერტ დენის განზრახული ჰქონდათ ობეკურში გამგზავრება, რათა იქ მოეხდინათ თავდასხმა მანქანაზე, რომლითაც ვენდელის ქარხნის პერსონალისათვის ხელფასი მიჰქონდათ. ვინაიდან ამ განზრახვის სისრულეში მოსაყვანათ არ ჰქონდათ საჭირო სახსრები, მათ გადაწყვიტეს გაეძარცვათ დოქტორ არონ ფორესტის ვილა უიეში. დელვილმა დამბახით მოკლა 80 წლის დოქტორი ფორესტი თავის ვილაში და მისი 71 წლის მეუღლე, გაიტაცა 70 ათასი ფრანკი და ძვირფასეულობა. მაგრამ ბოროტმოქმედნი მარტო ამით არ დაკმაყოფილდნენ, ისინი კვლავ დაბრუნდნენ უიეში, რათა განეგრძოთ ვილის გაძარცვა.

დაბრუნდნენ რა ვილაში, ბანდიტებმა გადაალაჯეს გვამებს, დაამსხვრიეს ავეჯი, გარდერობიდან გადმოყარეს ნივთები და საერთო ჯამში გაიტაცეს 156 ათასი ფრანკი, სამი ჩემოდნით. ძვირფასეულობა და სხვადასხვა ნივთები. ღამით დაბრუნდნენ სარტრუვილში და ნადავლი გაიყვეს. მეორე დღეს დელვილი, ბრეგანი, ჟილბერტ

დენი და დენიზ ბრუარი მატარებლით ვაემგზავრნენ მეტცში, საიდანაც ტაქსით წავიდნენ ომეკურში, სადაც ისინი დააპატიმრეს. ამრიგად მათ ვერ მოახერხეს განხორციელებინათ თავდასხმა მანქანაზე, რომელსაც ხელფასი მიჰქონდა ვენდელის ქარხნის პერსონალისათვის. დელვილმა და ბრეგანმა დამნაშავეთ იცნეს თავი 30 გაძარცვაში და თავდასხმაში, რომელიც მათ ჩაიდინეს პარიზის მიდამოებში. დელვილის ბანდამ 51 დღის განმავლობაში მოახდინა სულ 31 გაძარცვა, ორი მკვლელობა და ორჯერ სცადა მკვლელობის ჩადენა.

მეორე ბანდას, სადაც შედიოდნენ ჟან კლოდი, ჟაკ ნ. და ჟან პოლი, ბრალი ედებოდა 75 წლის პოლ პონამის მკვლელობაში. როდესაც ანჟერის პოლიციამ 1957 წლის 18 აპრილს დააპატიმრა ეს ბოროტმოქმედი, არავინ ფიქრობდა, რომ მთავარ ბრალდებულს და მის კომპანიონებს ჩადენილი ჰქონდათ კიდევ სხვა მრავალი საშიში ბოროტმოქმედება. ეს ყველაფერი გამოამჟღავნა ჟან პოლის უბის წიგნაკმა. ჟან პოლს, ყველაზე ახალგაზრდას სხვა ბოროტმოქმედთა შორის, თავის უბის წიგნაკში შეჰქონდა განზრახული და ჩადენილი დანაშაულებანი. ერთი წლის განმავლობაში ამ სამმა ახალგაზრდამ გაიტაცა 60 ავტომანქანა და მათ მოაწყვეს მრავალი შეიარაღებული თავდასხმა.

ბრიტონი. მოსტანი გალი, დე ბოდინე, დე პეირლონგი, დე ბეტანკური და მეზარდრი, რაც უფრო მეტ გამოცდილებასა და გამბედაობას იძენდნენ ძარცვა-მკვლელობაში, უფრო მეტ უღმობელ ბოროტმოქმედებებსაც სჩადიოდნენ. მათი თავდასხმები ისე გულდასმით იყო გააზრებული და დაუშვავებული, როგორც ნამდვილი სამხედრო ოპერაციები. პროკურორი

იძულებული იყო ეს გარემოებებები რეზინა.

პროცესის მსვლელობის დროს გამოაშკარავდა ამ ახალგაზრდა ბოროტმოქმედთა გარყვნილება, ალვირახსნილობა და მორალური პრინციპების სრული უქონლობა. დელვილი გამოდგა ალკოჰოლისტი და გარყვნილი, ჟილბერტ დენი — ჰომოსექსუალისტი, რომელმაც ამ საქმეში ჩაითრია კარმენ ვილერი. განსაკუთრებული სიმკაცრით გამოირჩეოდა ბრეგანის მოქმედებანი.

მესამე ბანდის მონაწილენი: ბრიტონი, დე ბოდინე და სხვები იკრიბებოდნენ ოპტი-მარში, სადაც მეცადინეობის შემდეგ ერთმანეთს ხვდებოდა კერძო სასწავლებლის მოსწავლე-ახალგაზრდობა. ბევრი მათგანი დაუსრულებლივ, წლების მანძილზე ითვლებოდა სასწავლებელში. ვის არ შეხვდებოდათ აქ: სტუდენტებს, რომლებიც არ ესწრებოდნენ ლექციებს, გამოცდებზე ჩაჭრილებს. მათი არსებობის წყაროს წარმოადგენდა პაპიროსებითა და ვისკით სპეკულაცია. აქ ვერ გაიგონებდით საუბარს ხელოვნებაზე, ლიტერატურაზე, ფილოსოფიაზე. ამ ახალგაზრდების იდეალს, წარმოადგენდა უშრომლად ფულის შოვნა, სხვების ძარცვა. რათა მხიარულად ატარონ ცხოვრება.

ზემოთდასახელებულ პირთა შორის მრავალი წარჩინებულთა წრეს ეკუთვნის და გამოსულნი არიან „კეთილშობილი ოჯახებიდან“. ჟან კლოდ ეენეს მამა — პოლკოვნიკია, ზოლო ერთერთი მისი თანამზრახველის მამა შორეული ნაოსნობის კაპიტანი.

სასამართლოს სხდომებზე გამოითქვა აზრი იმის შესახებ, რომ ამ ახალგაზრდებზე გამხრწნელი ზეგავლენა მოახდინა ჰოლივუდის მდარე კინოსურათებმა და დეტექტიურმა ლიტერატურამ, რის წინააღმდეგაც ბრძო-

ლა არ წარმოებს. აღნიშნული იქნა აგრეთვე ისიც, რომ ასეთი ზეგავლენის შედეგად ახალგაზრდობას ებადება დანაშაულებრივი იდეები.

ერთ-ერთ პროცესზე მხარეთა კამათის დროს ადვოკატმა ჟიზელ ბოვენმა შენიშნა, რომ შესაძლოა ბრალდებულმა გალიმ თავისი პირველი მისთვის დამლუპველი ნაცნობობა გაიჩინა ალჟირში, გენერალ მასიუს პარაშუტისტთა არმიაში სამხედრო სამსახურში ყოფნის პერიოდში.

ადვოკატებმა პრევომ და ბალვარმა მწუხარებით აღნიშნეს, რომ ეს ახალ-

გაზრდები, როგორც ისინი მოითხოვენ ვერ გამოისყიდიან თავის დანაშაულს ჯარში სამსახურით.

— რასაკვირველია, წერს „იუმანიტე“, — ეს ახალგაზრდობა საჭიროებს გამოსწორებას, მაგრამ გენერალ მასიუს მეთოდები არ წარმოადგენენ ისეთ საშუალებას, რითაც შეიძლება დეს მათში დამკვიდრებული სიმკაცრისა და ძალმომრეობის მიდრეკილების აღმოფხვრა.

(1958 წლის 10—14 ივლისის გაზეთები „იუმანიტე“ და „დრაპო რუჟი“).

ბავშვთა დანაშაულობის ზრდა ინგლისში

ინგლისში ყოველდღიურად ხდება 11 ათასი სერიოზული დანაშაული: მკვლელობა, ძალადობა და გაძარცვა. დანაშაულთა ნახევარი მოზრდილთა და ოცი წლის ასაკამდე ახალგაზრდების მიერაა ჩადენილი.

სისტემატურად იზრდება მცირეწლოვან დანაშავეთა რიცხვი. მარტო უკანასკნელი წლის განმავლობაში, 8-დან 13 წლის ასაკამდე სამართლის დამრღვევთა რიცხვი, გასულ წელთან შედარებით 13,6 პროცენტით გაიზარდა, ხოლო 14-დან 16 წლის ასაკამდე დანაშავეთა რიცხვი — 20,8 პროცენტით.

დანაშაულის უფრო მკვეთრი ზრდა აღინიშნება 17-დან 21 წლის ასაკის ახალგაზრდებს შორის. ამასთან დაკავშირებით ინგლისის პრესა სერიოზულ შეშფოთებას გამოსთქვამს.

„ბავშვთა შორის დანაშაულობის ზრდას, რაც ომის დამთავრებისთანავე აღინიშნა, ჩვენ ვაბრალებდით დანგრეულ ოჯახების კერებს, საომრად წასულ მამებს, დედებს, რომლებიც იძულებული იყვნენ წასულიყვნენ სამუშაოზე და უმთავალყურეოდ დაეტოვათ ბავშვები. ეს ძველი განმარტება მეორდება დღესაც, მას შემდეგ, რაც ომის დამთავრების მომენტიდან 13 წელზე განვლო“ — სწერს ლეიბორისტული გაზეთი „დეილი გერალდი“. მაგრამ, აღნიშნავს გაზეთი, მას შემდეგ გარე-

მოებები შეიცვალა და ძნელი დასაჯებელია, რომ ეს მიზეზები დღემდე მოქმედებდნენ.

ცდილობდა რა მოენახა პასუხი კითხვაზე, თუ რატომ მოიცვა მოზარდი თაობა მკვლელობის და ძალადობის ეპიდემიამ, „დეილი გერალდი“ მკითხველებს შორის გამოკითხვა მოაწყო.

გაზეთში გამოქვეყნებული ახალგაზრდა ინგლისელების წერილები ნათელიყოფენ, რომ დანაშაულობის მზარდი ტალღა მხოლოდ განგსტერული ფილმებისა და პორნოგრაფიული ჟურნალების შედეგი კი არაა, არამედ, და, უპირველესად ყოვლისა, ახალგაზრდობის მნიშვნელოვან ნაწილში გაბატონებული გამოუვალი მდგომარეობისა და სასოწარკვეთილობის გრძნობის ნაყოფია. თვით ეს გრძნობები კი გამომდინარეობენ ხვალინდელ დღეში რწმენის დაკარგვისა და თავისი მდგომარეობით უკმაყოფილებიდან.

ლაპარაკობს რა ბავშვთა შორის დანაშაულობის გავრცელებასთან ბრძოლის გზებზე, გაზეთი მთელ რიგ წინადადებებს აყენებს, მაგრამ ჩქმალავს მთავარს: იმას, რომ ინგლისის ახალგაზრდობის ტრადედიაში, პირველ რიგში ბრალი მიუძღვის კაპიტალისტურ წყობილებას, რომელიც წარმოშობს ამგვარ უბედურებებს.

სასამართლო პრაქტიკა

სისხლის სამართლის საქმეებზე

საქართველოს სსრ სსკ 48 მუხლის უსაფუძვლოდ შეფარდება პირისადმი, რომელმაც სპეკულაცია ჩაიდინა და ორჯერ იყო ნასამართლევი.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმის 1958 წლის 17 ნოემბრის დადგენილება № 520 ს. მ. ჯანაშვილის საქმეზე.

ს. მ. ჯანაშვილი მუშაობდა სადგურ ცხაკაიას რკინიგზის რესტორანში დამტარებელ მოვაჭრედ. 1957 წლის 9 სექტემბერს შემოწმებისას მას აღმოაჩნდა 209 მანეთის უფაქტურო საქონელი. 1958 წლის 26 იანვარს იგი დაკავებული იქნა სოფელ კულაშიდან სამტრედიის მანქანით სასპეკულაციოდ შეძენილი 120 მეტრი „კრებდენინის“ მატერიის გადატანისას.

სამტრედიის რაიონის სახალხო სასამართლომ 1958 წლის 22—23 აპრილის განაჩენით სიმონ ჯანაშვილს მიუსაჯა საქ. სსრკ 114 და 19—142 მუხლებით თავისუფლების აღკვეთა 5 წლის ვადით, ქონების კონფისკაციითა და სასჯელის მოხდის შემდეგ 2 წლით საარჩევნო ხმის უფლების ჩამორთმევით, ხოლო საქ. სსკ 48 მუხლის გამოყენებით სასჯელი შეუმცირა და საბოლოოდ მოსახდელად დაუტოვა 2 წელი.

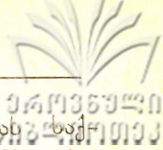
საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა

სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 1958 წლის 23 მაისის დადგენილებით აღნიშნული განაჩენი ძალაში იქნა დატოვებული.

საქართველოს სსრ რესპუბლიკის პროკურორის მოადგილემ ს. მ. ჯანაშვილის მიმართ გამოტანილი განაჩენი და დადგენილება გააპროტესტა ლომბიერების გამო.

საქ. სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა პროტესტი საფუძვლიანად სცნო და მიუთითა, რომ სასამართლოს არ ჰქონდა საფუძველი ს. მ. ჯანაშვილის მიმართ, რომელიც ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქ. სსკ 114 და 19—142 მუხლით, გამოეყენებია სსკ 48 მუხლი და შეემსუბუქებინა სასჯელი, მით უმეტეს, რომ იგი სხვა დროს ორჯერ იყო ნასამართლევი.

საქ. სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა სამტრედიის რაიონის სახალხო სასამართლოს 1958 წლის 22—23 აპრილის განაჩენი და საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 1958 წლის 23 მაისის დადგენილება ს. მ. ჯანაშვილის მიმართ გააუქმა და საქმე გადაუგზავნა იმავე რაიონის სახალხო სასამართლოს მოსამართლეთა სხვა შემადგენლობით ხელახლა განსახილველად.

სასამართლო მოვალეა დაუბრუნოს საქმე პროკურატურას დამატებით გამოძიების ჩასატარებლად, უკეთუ შესწავლილი არ არის საქმის ყველა გარემოებანი და არ არის დადგენილი ობიექტური ქეშმარიტება.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმის 1958 წლის 17 ნოემბრის დადგენილება № 19 რ. შ. კრიმჩევასა და მ. ს. გონიევას საქმეზე.

ქ. თბილისის კიროვის რაიონის სახალხო სასამართლოს 1958 წლის 17 ივლისის განაჩენით რ. შ. კრიმჩევასა და მ. ს. გონიევას მისჯილი აქვთ პატიმრობა თვითეულს ექვს-ექვსი წლით შრომა გასწორების, კოლონიაში მოთავსებით, სასჯელის მოხდის შემდეგ ჩამოერთვით საარჩევნო ხმის უფლება თვითეულს 2-2 წლით და მათვე დაეკისრად სოლიდარულად გადასახდელად რ. გაბელაიას სასარგებლოდ 550 მანეთი.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ 1958 წლის 1 აგვისტოს დადგენილებით სახალხო სასამართლოს განაჩენი მოცემულ საქმეზე გააუქმა და საქმე გადაუზავნა საქართველოს სსრ პროკურატურას დამატებითი გამოძიების ჩატარებისათვის.

საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილის პროტესტი თხოვს საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის დადგენილების გაუქმებას და საქმის გადაცემას იმავე კოლეგიის სხვა შემადგენლობაში საკასაციო წესით ხელახალი განხილვისათვის.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა პროტესტის მოთხოვნა მოცემულ საქმეზე უსაფუძვლოდ სცნო.

რ. კრიმჩევასა და მ. გონიევას საქმეზე არც წინასწარ და არც სამსჯავრო გამოძიების მასალებით არ არის დადგენილი ობიექტური ქეშმარიტება. სახალხო სასამართლოს განაჩენში აღნიშნულია, რომ რ. კრიმჩევა და მ. გონიევა უკანასკნელ ხანებში არ ეწეოდნენ რა საზოგადოებრივ სასარგებლო შრომას, დანაშაულებრივად დაკავშირებული იყვნენ ერთიმეორესთან.

1958 წლის 10 ივნისს ქ. თბილისში ლესელიძისა და პუშკინის ქუჩების კუთხეში მდებარე სამრეწველო საქონლის მაღაზიაში მოქალაქე რ. გაბელაიას ხელჩანთიდან ამოაცალეს 550 მანეთი და მიიმალნენ, მაგრამ ისინი დააკავეს და პასუხისგებაში მისცეს.

როგორც საქმის მასალებიდან ირკვევა, იმავე დღეს დაკითხულმა რ. კრიმჩევამ და მ. გონიევამ უარყვეს ბრალდება. მათ იგივე გაიმეორეს დაზარალებულ გაბელაიასთან დაპირისპირებისას. მაგრამ შემდგომი დაკითხვისას ბრალდებულებმა აღიარეს დანაშაული.

სახალხო სასამართლოს სამსჯავრო გამოძიებისას ბრალდებულებმა არ დაადასტურეს მათ მიმართ წარდგენილი ბრალდება.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმს წინასწარ გამოძიებისათვის უკანასკნელად მიცემული ჩვენებები, რომლითაც ისინი აღიარებენ დანაშაულს, არ მიაჩნია მათ მიმართ წარდგენილი ბრალდების მტკიცების საფუძვლად, რადგან ბრალდებულთა ეს ჩვენება საქმის სხვა მასალებით გამაგრებული არ არის.

დაზარალებულ გაბელაიას ჩვენებიდან ირკვევა, რომ მას პირადად არ დაუხანავს, რომ ნამდვილად კრიმჩევამ და გონიევამ ამოაცალეს ფული ხელჩანთიდან. ამაზე მას მიუთითა შუახნის რუსის ქალმა. კრიმჩევა და გონიევა საკომისიო მაღაზიაში ნახეს. გაბელაიამ ბრალდებულებთან დაპირისპი-

რებისას ისიც განაცხადა, რომ ბრალდებულები საკომისიო მაღაზიაში ნახა ისეთ დროს, როდესაც ერთი მათგანი ხელს უყოფდა ჯიბეში სხვა მოქალაქეს. გამოძიებამ რატომღაც არცამ გარემოებას მიაქცია ყურადღება, აგრეთვე არ დაინტერესდა იმით, თუ ვინ იყო შუახნის რუსის ქალი, რომელმაც პირველმა მიუთითა კრიმჩევასა და გონიევაზე და არ დაკითხა იგი.

აგრეთვე საქმეზე არ არის დაკითხული არც ერთი მოწმე, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ მოწმის სახით დაკითხულ მილიციის მუშაკ ბონდარჩუკს, რომლის ჩვენება არ შეიძლება გახდეს საფუძველი ბრალდების მტკიცებისათვის, ვინაიდან ბონდარჩუკი არ არის ფაქტის უმუშალო მნახველი. ამას გარდა, არც წინასწარი და არც სამსჯავრო გამოძიებისას საკმაოდ არ არის შესწავლილი კრიმჩევასა და გონიევას პიროვნება.

ყოველივე აქედან გამომდინარე პრეზიდიუმმა დაადგინა:

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 1958 წლის 1 აგვისტოს დადგენილება რ. კრიმჩევასა და მ. გონიევას საქმეზე ძალაში დარჩეს და საქმე დამატებითი გამოძიების ჩატარებისათვის გადაეგზავნოს საქართველოს სსრ პროკურატურას.

სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე

მოანდერძეს არ შეუძლია შრომისუნარმოკლებულ მემკვიდრეებს მოუსპოს უფლება მემკვიდრეობის მიღებაზე

* * *

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმის დადგენილება № 70 საქმეზე ა. გორლინის სარჩელის გამო

ქ. თბილისის სტალინის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლომ 1956 წლის 26 ივნისის გადაწყვეტილებით მოსარჩელე ა. პ. გორლინს ლ. ა. ქავთარიძის მიმართ ანდერძის გაუქმების შესახებ უარი უთხრა.

საქ. სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა. საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილემ ა. გორლინის საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება და დადგენილება გააპროტესტა, ითხოვა მათი გაუქმება და სარჩელის დაკმაყოფილება.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა პროტესტი, საფუძვლიანად სცნო.

დადგენილია, რომ მოსარჩელე და

მოპასუხე არიან და-ძმა. მათმა დედამ ა. ნ. ვასილჩენკომ, რომელიც 1955 წელს გარდაიცვალა, თავის სიცოცხლეში, 1952 წელს მთელი თავისი ქონება უანდერძა ქალიშვილს ლ. ქავთარაძეს, მაშინ, როდესაც ანდერძის შედგენისა და მემკვიდრეობის გახსნის მომენტში მოსარჩელე ა. გორლინი იყო შრომისუნარმოკლებული, მესამე ჯგუფის ინვალიდი.

სახალხო სასამართლომ და უმაღლესმა სასამართლომ გადაწყვეტილება და დადგენილება სარჩელზე უარის თქმის შესახებ, დაამყარეს მხოლოდ იმ გარემოებაზე, რომ მოსარჩელე არის მესამე ჯგუფის ინვალიდი და მას, როგორც ნაწილობრივ შრომისუნარმოკლებულს, შეუძლია იმუშაოს. სასამართლოს ეს მოსაზრება არ არის სწორი.

საქ. სსრ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 421 მუხლის II ნაწილი ითვალისწინებს, რომ მოანდერძეს არ შეუძლია თავის არასრულწლოვან შვილებს და სხვა შრომისუნარმოკლებულ მემკვიდრეებს მოუსპოს უფლება მემკვიდრეობის მიღებაზე, ხოლო სახელმწიფო პენსიების 1956 წლის 14 ივ-

ლისის კანონის მე-18—28 მუხლებით გათვალისწინებულია, რომ შრომისუნარმოკლებულად ითვლებიან ინვალიდები, მათ შორის მესამე ჯგუფის ინვალიდებიც.

ამრიგად, მოსარჩელე მემკვიდრეობის გახსნის მომენტისათვის იყო შრომისუნარმოკლებული და მას უნდა მიეცეს სამემკვიდრეო ქონებიდან თავისი წილი.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა ქ. თბილისის სტალინის რაიონის სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება და უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიის დადგენილება, აგრეთვე 1952 წლის 30 იანვრის თარიღით შედგენილი ანდერძი ლ. ა. ქავთარაძის სახელზე გააუქმა და ანდერძში აღნიშნულ ქონებაზე თანაბარი უფლებით იცნო ა. პ. გორლინი და ლ. ა. ქავთარაძე.

ხელწერილი არ შეიძლება ჩაითვალოს წინასწარი ნასყიდობის ხელშეკრულებად, უკეთუ მასში არაფერია ნათქვამი ნასყიდობის შესახებ.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმის დადგენილება № 261 საქმეზე ნ. ხიზანიშვილის სარჩელის გამო.

ნ. ბ. ხიზანიშვილმა აღძრა სარჩელი პ. ი. სამნიაშვილის მიმართ სახლიდან გამოსახლებისა და ბინის ქირის გადახდევინების შესახებ.

ქ. თბილისის 26 კომისრის რაიონის სახალხო სასამართლომ 1958 წლის 19 აპრილის გადაწყვეტილებით მოსარჩელეს სარჩელზე უარი უთხრა და დაავალა ხიზანიშვილს სადაო სახლის სანოტარო წესით გადაფორმება, წინააღმდეგ შემთხვევაში ასეთის უფლება მიეცა მოპასუხეს ცალმხრივად.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 1958 წლის 17 მა-

ისის დადგენილებით სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება ძალაში იქნა დატოვებული.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის პროტესტით, რომელიც მოითხოვს გადაწყვეტილებისა და დადგენილების გაუქმებას, საქმე განიხილა საქ. სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა და იცნო, რომ პროტესტი უნდა დაკმაყოფილდეს.

სარჩელზე უარისთქმა სასამართლო ორგანოებმა დაამყარეს იმ მოსაზრებაზე, რომ სადაო სახლი მოსარჩელემ 1944 წელს მიყიდა მოპასუხეს შინაური ხელშეკრულებით 50.000 მანეთად და 12 წლის მანძილზე მოსარჩელეს სახლის შესახებ არავითარი პრეტენზია არ განუცხადებია. ეს მოსაზრება საფუძველს მოკლებულია. ვინაიდან მხარეთა შორის სახლის წინასწარი ნასყიდობის ხელშეკრულება არ არსებობს. საქმეში არსებული ხელწერილი თავისი შინაარსის მიხედვით არ შეიძლება ჩაითვალოს სახლის წინასწარი ნასყიდობის ხელშეკრულებად, რამდენადაც მასში სახლის ნასყიდობის შესახებ არაფერია ნათქვამი. მასში მხოლოდ სწერია, რომ ნ. ხიზანიშვილმა პ. სამნიაშვილისაგან მიიღო 50.000 მანეთი.

საქმის მასალებით არ არის დადგენილი, თუ რა თანხაზე შეთანხმდნენ მხარეები, ვინაიდან მოსარჩელე აცხადებს, რომ მოპასუხეს უნდა გადაეხადა სახლის ღირებულება 100.000 მანეთი, აქედან გადაეხადა მხოლოდ 50.000 მანეთი, ხოლო მოპასუხე აცხადებს, რომ უნდა გადაეხადა სახლის ღირებულება 60.000 მანეთი და გადაეხადა კიდევ მთლიანად 50.000 მანეთზე აქვს ხელწერილი, ხოლო დამატებით 10.000 მანეთზე მოსარჩელესათვის ხელწერილი არ ჩამოურთმევია.

ასეთ ვითარებაში სასამართლოს არ ქონდა საფუძველი მხარეებს შორის ურთიერთობა განეხილა, როგორც

ურთიერთობა სახლის ყიდვა-გაყიდვის შესახებ და სადაო სახლი მოპასუხის საკუთრებად ეცნო.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა ქ. თბილისის 26 კომისრის რაიონის სახალხო სასამართლოს 1958 წლის 19 აპრილის გადაწყვეტილება და საქ. სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 1958 წლის 17 მაისის დადგენილება გააუქმა და საქმე ხელახლად განსახილველად დაუბრუნა იმავე რაიონის სახალხო სასამართლოს პროკურორის მონაწილეობით.

დასახიჩრებით მიყენებული ზარალი ანაზღაურდება შერეული პასუხისმგებლობით, უკეთეს უბედური შემთხვევა ნაწილობრივ გამოწვეულია მოსარჩელის მიზეზით

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმის დადგენილება № 265 საქმეზე უ. გ. ლომიძის სარჩელის გამო

უ. გ. ლომიძემ აღძრა სარჩელი სასამართლოში ა/კ რკინიგზის სამმართველოსთან დასახიჩრებით მიყენებული ზარალის ანაზღაურების შესახებ. უ. ლომიძე მუშაობდა ა/კ რკინიგზის სამმართველოს სისტემაში საბარგო მატარებლის კონდუქტორად და სამსახურით დაკისრებული მოვალეობის შესრულებისას მიიღო სხეულის დაზიანება, რის გამოც დაკარგა პროფესიული შრომის უნარი 100 პროცენტით. ზოლო საერთო შრომის უნარი კი—40 პროცენტით. მოსარჩელე მოითხოვდა პენსიასა და ხელფასს შორის განსხვავების ანაზღაურებას.

ქ. თბილისის სტალინის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლომ 1957 წლის 13 სექტემბრის გადაწყვეტილებით სარჩელი დააკმაყოფილა შერეუ-

ლი პასუხისმგებლობის მიხედვით და ა/კ რკინიგზის სამმართველოს ერთდროულად დააკისრა 3452 მანეთისა და 86 კაპიკის გადახდა, ხოლო ყოველთვიურად პენსიისა და ხელფასის სხვაობის მიცემაზე უარი უთხრა იმ მოტივით, რომ პენსია და შენარჩუნებული შრომის უნარით მისაღები ხელფასი ფარავენ დასახიჩრების დრომდე არსებულ ხელფასს.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ სახალხო სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა იმ ცვლილებით, რომ მოსარჩელეს ერთდროული თანხის 3452 მანეთისა და 86 კაპიკის მიღებაზე უარი უთხრა ხანდაზმულობის მოტივით.

საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილემ უ. ლომიძის სარჩელზე გამოტანილი სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება და უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიის დადგენილება გააპროტესტა და მოითხოვა გადაწყვეტილებისა და დადგენილების გაუქმება და საქმის ხელმეორედ განხილვა იმ მიზნით, რომ მოსარჩელის სარჩელი მთლიანად იქნას დაკმაყოფილებული.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა სცნო, რომ პროტესტის მოთხოვნა ნაწილობრივ უნდა იქნას დაკმაყოფილებული, სახელდობრ საქ. სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიის დადგენილება იმ ნაწილში, რომლითაც ლომიძეს უარი ეთქვა ერთდროულად მიკუთვნებული თანხის მიცემაზე, რამდენადაც სასამართლო კოლეგიამ მოსარჩელეს ამ ნაწილში სარჩელზე ხანდაზმულობის ვადის გაშვების მოტივით უსწოროდ უთხრა უარი.

რაც შეეხება სარჩელის შერეული პასუხისმგებლობის პრინციპით დაკმაყოფილებას, ის სწორად არის გადა-

წყვეტილი, რამდენადაც უბედური შემთხვევა ნაწილობრივ გამოწვეულია აგრეთვე თვით მოსარჩელის მიზეზითაც.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის დადგენილება იმ ნაწილში, რომლითაც მოსარჩელეს უარი ეთქვა ერთდროული თანხის მიცემაზე გააუქმა და ძალაში დასტოვა სტალინის რაიონის სახალხო სასამართლოს 1957 წლის 13 სექტემბრის გადაწყვეტილება.

მემკვიდრეობაზე არ შეიძლება გავრცელდეს ხანდაზმულობის ვადა, უკეთეს მემკვიდრეობა ფაქტიურად მიღებულია, ხოლო მემკვიდრის უფლებები შელახულია გაცილებით გვიან

* * *

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმის დადგენილება № 267 საქმეზე ნ. გ. მანაგაძის სარჩელის გამო

ნ. გ. მანაგაძემ აღძრა სარჩელი საერთო კანტორის მოქმედების გაუქმებაზე მოპასუხეების ნ. კ. და ა. კ. მანაგაძეების მიმართ გ. და მ. მანაგაძეების დარჩენილ ქონებაზე მემკვიდრეებად ცნობის შესახებ.

ქ. ქუთაისის სახალხო სასამართლოს 1957 წლის 9 ივლისის გადაწყვეტილებით სარჩელი დაკმაყოფილებულია, სადაო სახლის მესაკუთრედ ცნობილი არიან როგორც მოსარჩელე, ისე მოპასუხეები. ეს გადაწყვეტილება საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ 1957 წლის 8 აგვისტოს დადგენილებით გააუქმა და მოსარჩელეს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარი უთხრა.

საქ. სსრ პროკურორის მოადგილემ პროტესტით მოითხოვა საქ. სსრ უმაღლესი სასამართლოს დადგენილების გაუქმება და ქ. ქუთაისის სახალხო სა-

სამართლოს გადაწყვეტილების ძალაში დატოვება.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა პროტესტის მოთხოვნა საფუძვლიანად სცნო.

სადაო სახლი და სხვა დარჩენილი ქონება გ. და მ. მანაგაძეების გარდაცვალების შემდეგ (1941 წელს), როგორც პირადი საკუთრება სამემკვიდრეო წესით მიიღეს შვილებმა კონსტანტინე და ნიკოლოზ მანაგაძეებმა, პირველმა როგორც ქონების ფაქტიურმა მფლობელმა, ხოლო მეორემ, როგორც თანამყოფმა მემკვიდრემ. 1948 წელს კონსტანტინე გარდაიცვალა, მას დარჩა შვილები მოპასუხეები ნ. და ა. მანაგაძეები, რომლებიც ცხოვრობდნენ სადაო სახლში. მოპასუხეებმა 1957 წელს გააფორმეს მემკვიდრეობა მთელ სახლზე, მაშინ როდესაც ისინი ფაქტიურად იყვნენ სადაო სახლის ნახევრის მემკვიდრეები. ამის გამო სახალხო სასამართლომ გააუქმა სამემკვიდრეო მოწმობა სადაო სახლის ნახევარზე და ნახევარი სახლის მემკვიდრედ იცნო ნ. მანაგაძე.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილების გაუქმებისას მიუთითა მხოლოდ იმაზე, რომ თითქოს ნ. მანაგაძემ გაუშვა ხანდაზმულობის ვადა.

ეს მოსაზრება სწორი არ არის, ვინაიდან ნ. მანაგაძემ, როგორც თანამყოფმა მემკვიდრემ ფაქტიურად 1941 წელს მიიღო მემკვიდრეობა, ხოლო მისი უფლებები შეილახა 1957 წელს. ამის გამო საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა დადგენილებით გააუქმა საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიის დადგენილება და ძალაში დატოვა ქ. ქუთაისის სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება.

ფანდი 5 მან.

СОВЕТСКОЕ ПРАВО № 5—6

(на грузинском языке)

Орган Министерства юстиции, Прокуратуры и Верховного Суда
Грузинской ССР